

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

**Το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας –
Έμφυλες συναρθρώσεις και θεσμικές αποκρίσεις**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΑΜ: 0321Μ003

Αθήνα 2024

Τριμελής Επιτροπή

Αρτινοπούλου Βασιλική, ομότιμη καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών
(επιβλέπουσα)

Γεωργοπούλου Παναγιώτα, επίκουρη καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών

Χαλκιά Αλεξάνδρα, καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών

Copyright © Μαρία Αλεξάνδρου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής έρευνας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που συμμετείχαν στην έρευνα, οι οποίοι μου προσέφεραν με χαρά τις πολύτιμες πληροφορίες τους. Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Κα. Αρτνοπούλου Βασιλική, για την καθοδήγηση της κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας μου, καθώς και όλους τους καθηγητές του Π.Μ.Σ. Κοινωνιολογίας για την στήριξη και την κατανόηση τους. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω ξεχωριστά την καθηγήτρια μου κα. Χαλκιά Αλεξάνδρα για την ουσιαστική βοήθεια που μου προσέφερε. Τέλος, ευχαριστώ τους συμφοιτητές μου για την ενδυνάμωση που μου χάρισαν και κυρίως τις δύο αγαπημένες φίλες που απέκτησα – Μαρία και Άννα.

Η παρούσα εργασία είναι αφιερωμένη στο Σπύρο, ο οποίος μου έδωσε τη δύναμη και την έμπνευση.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1 Προσεγγίζοντας το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας	10
1.1. Συνοπτική περιγραφή	10
1.2. Το εύρος του φαινομένου με στατιστικά και παραδείγματα σε διεθνή και εγχώρια κλίμακα	11
1.3. Κριτική στην ορολογία και στα συστατικά μέρη του αδικήματος	15
1.3.1. Κίνητρα.....	15
1.3.2. Τρόποι απόκτησης του υλικού	15
1.3.3. Η χρήση του όρου «πορνογραφία».....	15
1.3.4. Διάκριση ιδιωτικής/δημόσιας εικόνας	16
1.3.5. Η διαχείριση κινδύνου	17
1.4. Άλλες ορολογίες	18
1.5. Το τεχνολογικό και διαδικτυακό υπόβαθρο	20
1.5.1. Διαδικτυακή ερωτοτροπία	21
1.5.2. Διαδικτυακή παρενόχληση και κακοποίηση.....	23
1.5.3. Διαδικτυακά εργαλεία για την παραγωγή, διοχέτευση και προβολή του υλικού	24
1.5.4. Χαρακτηριστικά διαδικτυακού χώρου.....	25
Κεφάλαιο 2 Έμφυλη προσέγγιση του φαινομένου	27
2.1. Το θύμα – η επιζήσασα.....	27
2.2. Το έμφυλο υπόβαθρο.....	27
2.2.1. Σώματα χωρίς σημασία.....	29
2.2.2. Μεταφορά ευθύνης και αυτοέλεγχος	30
2.3. Ο αντίκτυπος της εκδικητικής πορνογραφίας στα θύματα-επιζώντες	32
2.4. Οι κοινωνικές επιπτώσεις της εκδικητικής πορνογραφίας.....	34
Κεφάλαιο 3 Νομοθετικό πλαίσιο και πολιτικές αντιμετώπισης της εκδικητικής πορνογραφίας.....	36
3.1. Νομοθετικές προσεγγίσεις και νομικές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο.....	36
3.1.1. Οι εξελίξεις στην ποινικοποίηση σε διεθνές επίπεδο - Ιστορικότητα.....	36
3.1.2. Λόγοι καθυστέρησης ή απουσίας της ποινικοποίησης	37
3.1.3. Παραβίαση ιδιωτικότητας ή σεξουαλικό έγκλημα;.....	38

3.1.4. Διεθνής νομοθετική προσέγγιση	39
3.2. Νομοθετική προσέγγιση της εκδικητικής πορνογραφίας στην Ελλάδα	41
3.2.1. Προβληματισμοί πριν την αυστηροποίηση της νομοθεσίας	42
3.2.2. Η εκδικητική πορνογραφία ως αυτοτελές αδίκημα	42
3.3. Πολιτικές αντιμετώπισης του αδικήματος στην Ελλάδα.....	43
3.4. Διεθνείς πολιτικές αντιμετώπισης	44
Κεφάλαιο 4 Μεθοδολογία της έρευνας	46
4.1. Θεωρητική βάση της έρευνας.....	46
4.1.1. Αυτοέλεγχος και πειθαρχία του Foucault	46
4.1.2. Η φεμινιστική προσέγγιση της Butler.....	48
4.2. Σκοπός της έρευνας	49
4.3. Μέθοδος συλλογής , ανάλυσης και επεξεργασίας των δεδομένων	50
4.4. Τα υποκείμενα και ο τόπος της έρευνας	51
4.5. Περιορισμοί και δυσκολίες κατά την έρευνα	52
Κεφάλαιο 5 Κρατικές παρεμβάσεις και θεσμικές αποκρίσεις ως προς το φαινόμενο:	
Ανάλυση συνεντεύξεων	54
5.1. Η πολυμορφία του αδικήματος σε αναντιστοιχία με την ορολογία και οι τρόποι δράσεις.....	54
5.1.1. Τα συνήθη κίνητρα των δραστών.....	55
5.1.2. Κυρίαρχες μορφές του αδικήματος της εκδικητικής πορνογραφίας.....	55
5.2. Καταγγέλλοντας τα περιστατικά εκδικητικής πορνογραφίας: χειρισμός και δυσκολίες	58
5.2.1. Ανώνυμες και επώνυμες καταγγελίες των θυμάτων	58
5.2.2. Καταγγελίες στη γραμμή 15900 της Γενικής Γραμματείας Ισότητας	61
5.2.3. Η διαγραφή του επίμαχου υλικού: Τεχνικά και νομικά κενά που προκύπτουν ..	62
5.3. Έμφυλη απεικόνιση του αδικήματος και διαπιστώσεις	64
5.4. Εξελίξεις στο νομοθετικό πλαίσιο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.....	66
5.5. Δράσεις ενημέρωσης και επισημάνσεις	68
5.6. Συστάσεις πρόληψης προς τα θύματα	69
5.7. Σημεία προς βελτίωση	71
Συμπεράσματα.....	73
Βιβλιογραφία.....	78
Παράρτημα	91

Περίληψη

Στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης, όχι μόνο της κοινωνικής, αλλά και της σεξουαλικής μας ζωής, παρατηρείται συχνά η τεχνολογία να χρησιμοποιείται ως εργαλείο βίας και παρενόχλησης, με κυριότερο στόχο τις γυναίκες. Φαίνεται λοιπόν να αναπτύσσονται νέα ποινικά αδικήματα που σχετίζονται με την σεξουαλική εκμετάλλευση και χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, τα οποία υποβοηθούνται από τη χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών. Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με ένα από αυτά τα σύγχρονα αδικήματα, αυτό της «εκδικητικής πορνογραφίας», το οποίο αναφέρεται στη μη συναινετική δημοσίευση και διανομή ιδιωτικών σεξουαλικών εικόνων, πράξη, που προκαλεί ανεπανόρθωτες σωματικές, ψυχικές και ηθικές βλάβες στα θύματα. Το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας ερμηνεύεται, στην παρούσα έρευνα, από τις ανισότητες των φύλων και της σεξουαλικότητας και από τις αλληλεπιδράσεις με τον ανεξέλεγκτο χαρακτήρα του διαδικτύου.

Η εργασία επίσης περιλαμβάνει τις νομοθετικές πρωτοβουλίες σε διεθνή και εθνικό επίπεδο για την εξάλειψη της έμφυλης βίας μέσω του διαδικτύου, εστιάζοντας στην πρόσφατη ενσωμάτωση στην Ελληνική νομοθεσία, της εκδικητικής πορνογραφίας, ως αυτοτελές αδίκημα. Παράλληλα, συλλέγοντας υλικό από την Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και από την Γενική Γραμματεία Ισότητας, μέσω συνεντεύξεων σε αρμόδια στελέχη τους, γίνεται προσπάθεια να κατανοηθεί η πολυμορφία του αδικήματος, να αναδειχθούν οι τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του, καθώς και να εντοπιστούν τα τεχνικά, νομικά και θεσμικά προβλήματα που προκύπτουν κατά τον χειρισμό του.

Λέξεις – Κλειδιά: Εκδικητική πορνογραφία, μη συναινετική πορνογραφία, έμφυλη βία, σεξουαλική κακοποίηση μέσω διαδικτύου, κυβερνοβία.

The phenomenon of revenge pornography: gender associations and institutional responses

Abstract

In the context of the digitization, not only of our social, but also of our sexual life, it is often observed that technology is used as a tool of violence and harassment, with the main target being women. Thus, new criminal offenses related to sexual exploitation and characterized as cybercrimes appear to be developing, which are aided by the use of information and communication technology. This paper will deal with one of these modern crimes, that of "revenge pornography", which refers to the non-consensual publication and distribution of private sexual images, an act that causes irreparable physical, mental and moral harm to victims. The phenomenon of revenge pornography is interpreted, in the present research, by the inequalities of gender and sexuality and by interactions with the uncontrollable nature of the internet.

The paper also deals with legislative initiatives at the international and national level to eliminate gender-based violence through the internet, focusing on the recent incorporation into Greek legislation of revenge pornography as an independent offence. At the same time, by collecting information from Cyber Crime Division and from the General Secretariat for Equality, through interviews with their relevant officials, an effort is made to understand the diversity of the crime, to highlight the ways to prevent and deal with it, as well as to identify the technical, legal and institutional problems arising in its handling.

Keywords: Revenge porn, non-consensual pornography, gender-based violence, online sexual abuse, cyberviolence.

Εισαγωγή

Οι εξελίξεις στις ψηφιακές τεχνολογίες επικοινωνιών έχουν μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο συνδεόμαστε και αλληλεπιδρούμε. Εκτός από τις ανθρώπινες σχέσεις, έχει επηρεάσει ουσιαστικά και τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας. Η ψηφιακή εποχή έχει αναπτύξει νέα μέσα επικοινωνίας, ψυχαγωγίας, εργασίας και εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, όμως, με τις κατά τ' άλλα θετικές εκφάνσεις της αναπτυσσόμενης τεχνολογίας, υπάρχει και μια πλευρά της που προκαλεί ανησυχίες. Ένα λοιπόν από τα σκοτεινά σημεία της χρήσης των τεχνολογιών είναι πως χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο ως εργαλεία κακοποίησης, παρενόχλησης και βίας. Συνέπεια αυτού είναι να έρχονται στην επιφάνεια νέου είδους εγκλήματα, εκμεταλλευόμενα την δίοδο μέσω της τεχνολογίας, γνωστά και ως εγκλήματα στον κυβερνοχώρο ή αλλιώς κυβερνοεγκλήματα.

Στην παρούσα εργασία θα μελετηθεί ένα από αυτά τα εγκλήματα του κυβερνοχώρου, γνωστό ως «εκδικητική πορνογραφία» και το οποίο αναφέρεται στην δημοσίευση ή διανομή ιδιωτικών-σεξουαλικών εικόνων χωρίς τη συναίνεση του ατόμου που απεικονίζεται. Ενώ πριν από το διαδίκτυο και την εξάπλωση των ψηφιακών εικόνων, οι δράστες χρησιμοποιούσαν μια σειρά από πιο συμβατικά μέσα κακόβουλης διανομής προσωπικών εικόνων, όπως αφίσες στο δρόμο και ρίψεις σε γραμματοκιβώτια, σήμερα η μη συναινετική λήψη, διανομή ή απειλή διανομής προσωπικών εικόνων διευκολύνεται από διαδικτυακές πλατφόρμες - ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ειδικά κατασκευασμένους ιστότοπους, καθώς και από την εύκολη διαθεσιμότητα φωτογραφικών μηχανών μικρού μεγέθους και smartphones με δυνατότητα λήψης φωτογραφιών και άμεση πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Η εκδικητική πορνογραφία αναγνωρίζεται πλέον ως μια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης στην ψηφιακή εποχή, η οποία στρέφεται κυρίως κατά των γυναικών. Σκοπός λοιπόν της εργασίας είναι να αναδείξει τις συναρθρώσεις της έμφυλης κακοποίησης με τις τεχνολογικές εξελίξεις στο πλαίσιο του φαινομένου αυτού. Για την επίτευξη αυτού, ο αναλυτικός φακός στρέφεται στην σε βάθος ανάλυση του φαινομένου, αναδεικνύοντας την έμφυλη διάσταση του, καθώς και στο διαδικτυακό και τεχνολογικό υπόβαθρο των πρακτικών που το ενισχύουν. Στη συνέχεια η εργασία καταπιάνεται με τις αποκρίσεις ως προς το φαινόμενο από την Νομοθεσία και

κρατικούς Θεσμούς για την αντιμετώπιση ή την ελαχιστοποίηση των ατομικών και κοινωνικών επιπτώσεων που επιφέρει.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται αρχικά η αποσαφήνιση της ορολογίας «εκδικητική πορνογραφία» μέσω της κριτικής ανάλυσης. Στην συνέχεια παρουσιάζεται η ανάλυση του φαινομένου, εστιάζοντας στο εύρος του σε διεθνή και εθνικό επίπεδο με στατιστικά και παραδείγματα, στον τρόπο δράσης του αδικήματος, στα κίνητρα του δράστη, καθώς και στον ρολό που κατέχουν οι τεχνολογικές και ψηφιακές εξελίξεις της εποχής. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην έμφυλη διάσταση της εκδικητικής πορνογραφίας στηριζόμενο στις θεωρίες του Foucault και της Butler. Επίσης αναδεικνύονται οι επιπτώσεις που προκαλούνται στα θύματα-επιζώσες και παράλληλα οι ευθύνες που επωμίζονται.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το διεθνές και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο για το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας με επίκεντρο την πρόσφατη αλλαγή στην ελληνική νομοθεσία η οποία αντιμετωπίζει την εκδικητική πορνογραφία ως κακουργηματικής φύσεως έγκλημα. Επιπλέον περιγράφονται οι διεθνείς και κρατικές πολιτικές αντιμετώπισης και πρόληψης της εκδικητικής πορνογραφίας. Το τέταρτο κεφάλαιο αναδεικνύει τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή της εργασίας. Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο, εμπεριέχει τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε τρία στελέχη της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και σε ένα στέλεχος της Γενικής Γραμματείας Ισότητας. Το υλικό που συλλέχθηκε σχετίζεται με θέματα, που έχουν να κάνουν με τον τρόπο χειρισμού των θυμάτων, τις μορφές της εκδικητικής πορνογραφίας, την έμφυλη διάσταση της, με τις πολιτικές που ακολουθούνται στους τομείς της πρόληψης και της αντιμετώπισης, με τις τεχνικές δυσκολίες που προκύπτουν και με τα κενά που εντοπίζονται σε θεσμικό και νομικό επίπεδο.

Κεφάλαιο 1 Προσεγγίζοντας το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας

1.1. Συνοπτική περιγραφή

Το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας συγκαταλέγεται στο ευρύτερο φάσμα των πρακτικών βίας που ενεργούνται μέσω διαδικτύου. Τόσο στα εγχώρια όσο και στα διεθνή μέσα ενημέρωσης έχει επικρατήσει αυτός ο γενικευμένος όρος για να περιγράψει τη μη συναινετική δημοσίευση υλικού με σεξουαλικό περιεχόμενο, ο οποίος όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια δεν αντιπροσωπεύει καταλλήλως τα όρια του φαινομένου. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων (EIGE, 2022), η μη συναινετική κατάχρηση οικείας εικόνας, όρος, ο οποίος αντικαθιστά αυτόν της «εκδικητικής πορνογραφίας», αποτελεί μια μορφή άσκησης έμφυλης βίας στον κυβερνοχώρο.

Η εκδικητική πορνογραφία μπορεί να οριστεί ως το φαινόμενο κατά το οποίο ένα πρόσωπο επιδεικνύει, δημοσιεύει ή αναρτά σε κοινή θέα εικόνες ή βίντεο με ερωτικό περιεχόμενο, χωρίς τη συγκατάθεση του προσώπου, το οποίο αποκαλύπτεται στο εν λόγω υλικό και με πρόθεση από πλευράς του θύτη να ντροπιάσει, να ταπεινώσει, να φοβίσει ή να εκδικηθεί το θύμα (C.Spadzazinide Teffe, 2023, σ.134). Το φαινόμενο αυτό αποτελεί μια μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού και εκμετάλλευσης, η οποία εμπεριέχει τη χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών για την επιβολή εχθρικής συμπεριφοράς από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων με σκοπό να βλάψει άλλους (Razza, 2015).

Οι δράστες συνήθως αποκτούν το ανωτέρω υλικό, το οποίο εμπεριέχει γυμνές φωτογραφίες ή βίντεο σεξουαλικών πράξεων, εμπιστευτικά και εν συνεχεία το διαχέουν μέσω ιστότοπων, διαδικτυακών εφαρμογών ή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αν και διαπράττεται πιο συχνά στο Διαδίκτυο, η διάδοση του υλικού μπορεί επίσης να λάβει χώρα στον φυσικό κόσμο. Για παράδειγμα αφίσες και φυλλάδια που περιέχουν μη συναινετικές ιδιωτικές εικόνες, μπορούν να εκτυπωθούν και να προβληθούν ή να κυκλοφορήσουν στον φυσικό κόσμο. Αυτή η πρακτική συνέβαινε κυρίως παλαιότερα, όταν το διαδίκτυο δεν είχε ακόμα εξελιχθεί σε τέτοιο βαθμό.

Η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί πρόκληση τόσο για τους ερευνητές όσο και για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής αντιμετώπισης του φαινομένου λόγω της ταχείας εξάπλωσης του υλικού, της μεταφόρτωσης και της κοινής χρήσης του στο διαδίκτυο, καθώς και της πρακτικής δυσκολίας κατάργησης του από διάφορες ιστοσελίδες (Powell and Henry, 2017). Σύμφωνα με τους McGlynn, Rackley and Houghton (2017) το φαινόμενο μπορεί να θεωρηθεί ως συνέχεια της σεξουαλικής κακοποίησης, παράλληλα με άλλες μορφές βίας, επειδή έχει κοινά χαρακτηριστικά και μπορεί να διαπράττεται σε συνδυασμό με άλλες μορφές σεξουαλικής βίας, όπως ο εκφοβισμός, ο εξαναγκασμός, η εισβολή, η απειλή και η βία τόσο στον φυσικό όσο και στον διαδικτυακό κόσμο. Η κακοποίηση αυτή θεωρείται σεξουαλική, όχι μόνο λόγω της φύσης του περιεχομένου αλλά και επειδή τα θύματα βιώνουν αυτή την πράξη ως μια μορφή σεξουαλικής επίθεσης, προσβάλλοντας τη σεξουαλική αυτονομία τους, την ταυτότητα και την ακεραιότητά τους.

Ο κυβερνοχώρος θεωρείται συχνά ότι διευκολύνει την διαδικτυακή κακοποίηση, επειδή αυξάνει την ευκολία με την οποία μπορεί να διαπραχθεί η κακοποίηση, διευκολύνοντας τους δράστες να επικοινωνούν και να βλάπτουν τα θύματα χωρίς την ανάγκη φυσικής εγγύτητας (Powell κ.ά., 2018). Δεν αποτελεί έκπληξη λοιπόν να διαπιστώσουμε ότι όπως ακριβώς οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν τη συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων ενδοοικογενειακής κακοποίησης και μορφών σεξουαλικής βίας εκτός σύνδεσης (Office for National Statistics, 2018), αποτελούν επίσης την πλειονότητα εκείνων που πέφτουν θύματα σεξουαλικά στο διαδίκτυο (Davidson κ.ά., 2019).

1.2. Το εύρος του φαινομένου με στατιστικά και παραδείγματα σε διεθνή και εγχώρια κλίμακα

Η πρακτική της εκδικητικής πορνογραφίας θεωρείται διαδεδομένη από το 2013. Σύμφωνα με τη μελέτη του 2015 της Πρωτοβουλίας για τα Πολιτικά Δικαιώματα στον Κυβερνοχώρο (Cyber Civil Rights Initiative), σε ένα δείγμα 1606 ατόμων, το 61% αυτών είχαν τραβήξει και αποστείλει μια γυμνή τους φωτογραφία, ενώ το 23% των συμμετεχόντων υπήρξαν θύματα εκδικητικής πορνογραφίας (EIGE, 2017). Η έρευνα για τη θυματοποίηση της σεξουαλικής κακοποίησης βάσει εικόνας περιλαμβάνει την Αυστραλιανή μελέτη των Powell και Henry (2016, 2017) για την

τεχνολογικά υποβοηθούμενη σεξουαλική βία (TFSV), η οποία διαπίστωσε ότι το 9,3% των συμμετεχόντων (ηλικίας 18 έως 54 ετών και n=2956) ανέφεραν ότι μια γυμνή ή ημι-γυμνή εικόνα τους είχε διανεμηθεί χωρίς την άδειά τους. Διαπίστωσαν επίσης ότι το 10,7% δήλωσε ότι κάποιος τους είχε τραβήξει γυμνή ή ημίγυμνη εικόνα χωρίς τη συγκατάθεσή του και ότι το 9,6% είχε αναφέρει ότι κάποιος είχε απειλήσει να διανείμει ή να μοιραστεί μια γυμνή ή ημίγυμνη εικόνα του. Άλλες μελέτες έχουν βρει παρόμοια ποσοστά θυματοποίησης. Για παράδειγμα, οι Branch κ.ά. (2017) στη μελέτη τους σε 470 φοιτητές κολεγίου στις ΗΠΑ διαπίστωσαν ότι το 10,5% των φοιτητών ανέφεραν ότι μοιράστηκε μια ιδιωτική φωτογραφία τους πέρα από τον προβλεπόμενο παραλήπτη.

Σε εθνικό επίπεδο, τα ευρήματα της μελέτης που πραγματοποιήθηκε από τους Gkintoni κ.α. (2021), σε πληθυσμό νεαρών ενηλίκων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έδειξαν ότι το 66% (N=249) είχε μοιραστεί ή ανεβάσει πορνογραφικές εικόνες ή βίντεο, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων, πάνω από το 68%, πίστευε ότι οι συνομήλικοι τους συχνά ανταλλάσσουν σεξουαλικά μηνύματα λόγω συναισθηματικής ή ψυχολογικής πίεσης από τους συνομηλίκους τους. Επίσης σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε έξι ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσα σε αυτές και η Ελλάδα και στην οποία συμμετείχαν 10.930 έφηβοι (5211 άνδρες/5719 γυναίκες), ηλικίας 14–17 ετών, διαπιστώθηκε ότι ο επιπολασμός οποιασδήποτε διαδικτυακής έκθεσης σε πορνογραφία ήταν 59% συνολικά και 24% για έκθεση τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα (Andrieu κ.α., 2021).

Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και τα νούμερα των υποθέσεων που δημοσίευσε, διαπιστώνεται η αύξηση των καταγγελλομένων περιστατικών εκδικητικής πορνογραφίας. Συγκεκριμένα τα έτη 2021 και 2022 υπήρξαν 13 και 30 υποθέσεις αντίστοιχα ενώ το έτος 2023, έως τον Οκτώβρη είχαν ήδη καταγράψει 167 υποθέσεις. Επίσης τα περιστατικά που αφορούσαν τον διαδικτυακό εκφοβισμό και εξαναγκασμό ενηλίκων αυξήθηκαν από 122 το 2022, σε 311 το 2023 (Νάκος, 2023).

Πέρα από την αυξητική τάση των περιστατικών που καταγράφονται σε διεθνή και εθνικό επίπεδο, αυξάνεται συνεχώς και ο αριθμός των ιστότοπων που συνδέονται με την εκδικητική πορνογραφία (EIGE, 2017, σ.3). Υπάρχουν αρκετοί ιστότοποι οι οποίοι περιέχουν μη συναινετικό κακοποιητικό υλικό και οι οποίοι ενθαρρύνουν τους

χρήστες να υποβάλλουν γυμνές φωτογραφίες, του πρώην συντρόφου τους για εκδίκηση.

Το 2016 καταγράφονται σε παγκόσμιο επίπεδο περίπου 2000 ενεργές σελίδες εκδικητικής πορνογραφίας (Hinduja, 2016). Το 2018 σύμφωνα με τους Stroud και Henson (2017) αυξήθηκαν στις 3000, ενώ το 2021 αντίστοιχες ιστοσελίδες έφτασαν τις 10.000 ύστερα από έρευνα της Franks για το Cyber Civil Rights Initiative (2021, σελ.5). Αυτοί οι ιστότοποι συχνά περιλαμβάνουν φόρουμ που επιτρέπουν σε άλλους να αφήνουν υποτιμητικά ή χυδαία σχόλια για τα άτομα που απεικονίζονται και τα οποία συνήθως είναι γυναίκες.

Ο πρώτος ιστότοπος με εκδικητικό πορνό, γνωστός ως isanyoneur.com, δημιουργήθηκε το 2010 από τον Hunter Moore (Stroud, 2014). Σε μια περίοδο τριών μηνών το 2011, ο ιστότοπος έλαβε 10.000 υποβολές φωτογραφιών. Ο Moore κέρδισε σημαντικά ποσά από τη διαφήμιση στον ιστότοπο, φθάνοντας μέχρι και 13.000 δολάρια τον μήνα. Ο ιστότοπος τερματίστηκε τελικά αφού ο Moore τον πούλησε σε μια οργάνωση κατά του εκφοβισμού (Visser, 2012).

Ωστόσο στη συνέχεια ακολούθησε η δημιουργία πολλών άλλων ιστότοπων, ένας από τους οποίους είναι ο ugotposted.com του Kevin Bollaert. Ο Bollaert καταδικάστηκε για εκβιασμό των θυμάτων της εκδικητικής πορνογραφίας των οποίων οι εικόνες φιλοξενήθηκαν στον ιστότοπο του. Ο ιστότοπος του Bollaert παρότρυνε και επέτρεπε την δημοσίευση προσωπικών εικόνων ατόμων, μαζί με πληροφορίες αναγνώρισης όπως ονόματα, διευθύνσεις και συνδέσμους σε προφίλ στο Facebook. Στη συνέχεια έστελνε e-mail στα θύματα μέσω ενός δεύτερου ιστότοπου προσφέροντας την αφαίρεση των εικόνων με αντάλλαγμα έως και 350 δολάρια (Bates, 2016, σ.2).

Η έννοια όμως της εκδικητικής πορνογραφίας ήρθε στο προσκήνιο παγκοσμίως το καλοκαίρι του 2014, όταν ένα μεγάλο χακάρισμα στο iCloud προκάλεσε την αποκάλυψη εκατοντάδων προσωπικών, σεξουαλικών, ιδιωτικών φωτογραφιών διασημοτήτων του Hollywood, συμπεριλαμβανομένων των Jennifer Lawrence και Kate Upton, παρά τη θέληση τους. Το περιστατικό αυτό πυροδότησε μια βαθύτερη συζήτηση στα μέσα ενημέρωσης σχετικά με την τη γυναικεία καταπίεση και τη συναίνεση. Ενώ τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κυρίως το twitter και το Facebook, συνέβαλλαν σε ένα παγκόσμιο κύμα αντίδρασης και υποστήριξης των θυμάτων (Bates, 2016, σ.2). Παρ' όλο που αυτό το περιστατικό δεν εμπίπτει ουσιαστικά στα

πλαίσια του φαινομένου, όπως περιγράφηκε παραπάνω, θεωρήθηκε και θεωρείται εκδικητική πορνογραφία.

Στην Ελλάδα το αδίκημα της εκδικητικής άρχισε να εδραιώνεται και να γίνεται γνωστό τα τελευταία τέσσερα περίπου χρόνια αν και έχουν καταγραφεί περιστατικά και παλαιότερα που συγκαταλέγονταν στα περιστατικά διαδικτυακής βίας και εκβιασμού. Μια από τις γνωστές υποθέσεις είναι αυτή της influencer I.T., της οποίας ο πρώην σύντροφος ανήρτησε βίντεο με προσωπικές τους στιγμές. Η I.T. δημοσίευσε το 2020 ένα βίντεο στο Youtube στο οποίο εξομολογήθηκε τα όσα βίωσε μετά την ανάρτηση του επίμαχου υλικού το 2017. Η υπόθεση απέκτησε αμέσως δημοσιότητα λόγω του μεγάλου διαδικτυακού κοινού που την ακολουθεί. Αυτή η έκταση που πήρε το θέμα της ανωτέρω, είχε ως αντίκτυπο πέρα από τα αρνητικά σχόλια και τον χλευασμό, να ξεκινήσει και ένα μεγάλο κύμα αντίστασης και συμπαράστασης ως προς τα θύματα της εκδικητικής πορνογραφίας, ειδικά από το κίνημα του MeToo. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν να δοθεί φωνή σε πολλά θύματα να καταγγείλουν τα περιστατικά τους και να καταδείξουν τους θύτες (Τσακίρογλου, 2020).

Στις υποθέσεις που ευαισθητοποίησαν την κοινή γνώμη και την πολιτεία είναι και αυτή της E.T., η οποία εκβιαζόταν επανειλημμένα από τους μετέπειτα δολοφόνους της ότι θα αναρτήσουν βίντεο με σεξουαλικό περιεχόμενο που την απεικονίζει (Πεπόνη, 2023). Άσχημο τέλος είχε και η υπόθεση της Λ.Κ, η οποία αυτοκτόνησε το 2016 επειδή διαδόθηκαν γυμνές της φωτογραφίες. Η υπόθεση χαρακτηρίστηκε ως αυτοχειρία και μπήκε στο αρχείο (Τσακίρογλου, 2020).

Μια από τις πιο πρόσφατες υποθέσεις που μονοπώλησε την επικαιρότητα είναι αυτή του γνωστού παρουσιαστή Σ.Π. από την τηλεοπτική εκπομπή «Ράδιο Αρβύλα», ο οποίος καταγγέλθηκε από τη σύντροφό του ότι ανήρτησε βίντεο χωρίς τη συναίνεση της, τα οποία περιείχαν προσωπικές τους στιγμές (Κανελλόπουλος, 2021). Ο Σ.Τ. καταδικάστηκε σε 5ετη κάθειρξη μετά την αλλαγή της νομοθεσίας για την εκδικητική πορνογραφία, την οποία θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο. Τα βίντεο αναρτήθηκαν τόσο πριν όσο και μετά το χωρισμό του ζευγαριού, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει ότι το κίνητρο του δράστη δεν είναι πάντα η εκδίκηση. Αυτό αποτελεί ένα από τα πεδία για τα οποία ασκείται κριτική για την ορολογία της εκδικητικής πορνογραφίας, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

1.3. Κριτική στην ορολογία και στα συστατικά μέρη του αδικήματος

Στον ακαδημαϊκό κόσμο διεξάγεται μια έντονη συζήτηση γύρω από το ζήτημα του κατά πόσον ο όρος "εκδικητική πορνογραφία" είναι κατάλληλος. Ενστάσεις δημιουργούνται όσον αφορά το κίνητρο του θύτη, τον τρόπο απόκτησης και διάδοσης του υλικού, τα πλαίσια της συναίνεσης καθώς και τη χρήση της λέξης «πορνογραφία» (Sepec, 2019).

1.3.1. Κίνητρα

Δεδομένου ότι δεν έχουν όλοι οι δράστες κίνητρα εκδίκησης, όπως είδαμε και παραπάνω, ο όρος εκδικητική πορνογραφία φαίνεται υπερβολικά ασαφής και άκαμπος. Τα κίνητρα μπορούν να εμπεριέχουν τον εξαναγκασμό, τον εκφοβισμό, την διασκέδαση, την εξουσία, τον έλεγχο, τη σεξουαλική ικανοποίηση, την κοινωνική θέση ή το χρηματικό κέρδος (McGlynn, Rackley και Houghton, 2017).

1.3.2. Τρόποι απόκτησης του υλικού

Πέρα από τις εικόνες που δημιουργούνται από το ίδιο το θύμα (Selfies) και τα βίντεο που τραβήχτηκαν με την συγκατάθεση του (Sextapes), ο δράστης μπορεί να αποκτήσει παράνομα το υλικό μέσω χακαρισμένου υπολογιστή ή άλλης ψηφιακής πηγής του θύματος, ενώ ακόμη μπορεί να παραποιήσει και να δημιουργήσει εικόνες με την επικάλυψη του προσώπου ή της ταυτότητας του θύματος σε μια υπάρχουσα προσωπική ή σεξουαλική εικόνα (Henry και Powell, 2016).

1.3.3. Η χρήση του όρου «πορνογραφία»

Σύμφωνα με τους McGlynn και Rackley (2017), ο χαρακτηρισμός αυτής της μορφής διαδικτυακής παρενόχλησης και κακοποίησης ως "πορνογραφία" μετατοπίζει την προσοχή από τις ενέργειες των δραστών και τις βλάβες των θυμάτων στο περιεχόμενο της ίδιας της εικόνας όσο και στη δράση του θύματος και τείνει να ενσταλάξει μια αίσθηση επιλογής και νομιμότητας που είναι ακατάλληλη. Εξάλλου οι προσωπικές φωτογραφίες που προέρχονται από τη σεξουαλική έκφραση στο πλαίσιο της ιδιωτικής ζωής δεν αποτελούν εκ των προτέρων πορνογραφικό υλικό, αλλά κατασκευάζονται ως τέτοιο από τη στιγμή της δημοσίευσής τους, καθώς το υλικό δε δημιουργήθηκε με σκοπό τη διέγερση

τρίτων. Η πράξη της δημοσιοποίησης είναι μια πράξη, που καθορίζεται από το δράστη και όχι από το εικονιζόμενο άτομο και αυτό είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό που τι συνιστά πορνογραφία (Goudsmit, 2017, σ. 22).

1.3.4. Διάκριση ιδιωτικής/δημόσιας εικόνας

Η διάκριση δημόσιου/ιδιωτικού είναι χρήσιμη εδώ, καθώς χρησιμεύει στην οριοθέτηση των περιστάσεων στις οποίες ένα άτομο εκθέτει οικειοθελώς τον σεξουαλικό του εαυτό και εκείνων όπου η έκθεση ή η έκτασή της, είναι ακούσια (McGlynn και Rackley, 2017, σ.8). Η εστίαση θα πρέπει να είναι στις επιλογές του ατόμου που απεικονίζεται τόσο ως προς το ποιος προορίζεται να βλέπει την εικόνα όσο και τις συνθήκες υπό τις οποίες λαμβάνεται η εικόνα. Έτσι, μια φωτογραφία γυμνού ατόμου που τραβήχτηκε για ένα πορνογραφικό περιοδικό είναι σεξουαλική εικόνα, αλλά όχι ιδιωτική. Αντίθετα, μια γυμνή selfie που τραβήχτηκε για τον σύντροφό του εικονιζόμενου και δεν προορίζεται να τη δει οποιοσδήποτε άλλος είναι τόσο ιδιωτική όσο και σεξουαλική εικόνα. Το αν λοιπόν, η εικόνα είναι ιδιωτική καθορίζεται από τις προθέσεις και τις προσδοκίες του ατόμου που αντιπροσωπεύεται σε αυτήν την εικόνα (ο.π, σ.9).

Ως εκ τούτου, η συγκατάθεση για κοινή χρήση πληροφοριών σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο δεν συνεπάγεται την χρήση αυτών των πληροφοριών και σε άλλο πλαίσιο. Στο σημείο αυτό δίνουν εύστοχα παραδείγματα οι Citron και Franks (2014). Όταν ένας πελάτης δίνει την πιστωτική του κάρτα στον σερβιτόρο δεν συναινεί και στο να χρησιμοποιήσει τα στοιχεία της ο σερβιτόρος για προσωπική του χρήση ή όταν εμπιστευόμαστε στον γιατρό μας προσωπικές μας πληροφορίες για την υγεία μας δεν συναινούμε παράλληλα στο να τις διαδώσει στο κοινό (ο.π., σ.335).

Παρ' όλα αυτά ένα μεγάλο μέρος του συνόλου, πολλές φορές τείνει να δυσκολεύεται να αναγνωρίσει τα όρια της συναίνεσης, μεταφέροντας την ευθύνη στο θύμα για την συναινετική δημιουργία του σεξουαλικού περιεχομένου, κατά την οποία το θύμα υπέθετε ότι θα παραμείνει εμπιστευτική (Bates, 2016). Η εμπιστοσύνη ενός ατόμου στην ασφάλεια της ιδιωτικής του ζωής και της αξιοπρέπειάς του αποτελεί την βάση για την προστασία και την απόλαυση των δικαιωμάτων του στη σεξουαλική αυτονομία και έκφραση. Το πρόβλημα συνίσταται στο ότι το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας

περιορίζει την προθυμία ή την ικανότητα ενός ατόμου να ασκήσει τέτοια δικαιώματα (McGlynn και Rackley, 2017, σ.15-16) .

Επομένως το να κατηγορείς τα θύματα για αδικίες που τους έχουν γίνει, είναι από μόνο του αδίκημα. Σε περιπτώσεις βιασμού, αυτό ονομάζεται «δευτερογενής θυματοποίηση», η οποία αναφέρεται σε μια κατάσταση κατά την οποία το θύμα επανθύματοποιείται από το νομικό, ιατρικό και ψυχικό σύστημα υγείας, μέσω υπαινιγμών ότι το θύμα μπορεί να είχε κάποιο ρόλο στην αρχική επίθεση.

Σε περιπτώσεις εκδικητικής πορνογραφίας, το θύμα συχνά λέγεται ότι δεν θα έπρεπε να έχει συναινέσει στη λήψη ή τη δημιουργία ιδιωτικών, προσωπικών και σεξουαλικών εικόνων ή ταινιών και ότι η συγκατάθεσή του στη δημιουργία ήταν ο λόγος που αποκαλύφθηκαν οι εικόνες ή τα βίντεο. Ή εάν το θύμα δεν είχε συναινέσει στη λήψη ή τη δημιουργία προσωπικών και σεξουαλικών εικόνων, τότε δεν θα είχαν αποκαλυφθεί. Αυτό το είδος κατηγοριών ως προς τα θύματα είναι αρκετά συνηθισμένο όσον αφορά το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας. (Salter και Crofts, 2015)

1.3.5. Η διαχείριση κινδύνου

Η διαχείριση κινδύνου είναι μια τακτική αποφυγής της σεξουαλικής επίθεσης που συμβουλεύουν οι αρχές, η κοινωνία και ορισμένες εκστρατείες πρόληψης της σεξουαλικής επίθεσης, σύμφωνα με τις οποίες οι γυναίκες θεωρούνται εν μέρει υπεύθυνες για την αποφυγή της σεξουαλικής επίθεσης (Bates, 2016, σ.3). Αυτή η πρακτική συνηγορεί στο να αποφεύγουν οι γυναίκες ορισμένες καταστάσεις ώστε να μειώσουν τις πιθανότητες να υποστούν σεξουαλική επίθεση, για παράδειγμα, προτείνοντας στις γυναίκες να ταξιδεύουν σε ομάδες ή να αποφεύγουν να περπατούν μόνες τη νύχτα (ο.π., σ.3).

Η διαχείριση κινδύνου για την πρόληψη της σεξουαλικής επίθεσης προέρχεται από το πλαίσιο και την πεποίθηση ότι τα σώματα των γυναικών είναι «επικίνδυνοι χώροι» (Hall, 2004, σ. 3). Φαίνεται πως η σεξουαλική επίθεση θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής και για να την αντιμετωπίσουν, κυρίως οι γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για να την

αποφύγουν. Το θύμα επικρίνεται εάν δεν λάβει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποφυγή της σεξουαλικής επίθεσης.

Παρόμοια με τη σεξουαλική επίθεση, οι επιζώντες/επιζήσασες της μη συναινετικής πορνογραφίας συχνά κατηγορούνται για τη θυματοποίηση τους. Τα μέσα ενημέρωσης και οι διαδικτυακές κοινότητες συνήθως υποστηρίζουν στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου για την αποφυγή της εκδικητικής πορνογραφίας. Συχνά συναντάμε διάφορους διαδικτυακούς ιστότοπους να παραθέτουν κανόνες πως να μην πέσεις θύμα εκδικητικής πορνογραφίας, προτείνοντας ότι οι γυναίκες δεν πρέπει να στέλνουν γυμνές φωτογραφίες εάν δεν έχουν σχέση με τον παραλήπτη για λιγότερο από έναν χρόνο ή να στέλνουν γυμνές φωτογραφίες μόνο εάν το κεφάλι τους δεν είναι στη φωτογραφία και ακόμα να αποφεύγουν τη βιντεοσκόπηση κατά τη διάρκεια του σεξ (Bates, 2016,σ.4). Όπως στη διαχείριση του κινδύνου πρόληψης της σεξουαλικής επίθεσης, έτσι και αυτές οι κοινές προτάσεις για την αποφυγή της εκδικητικής πορνογραφίας τοποθετούν την ευθύνη πρωτίστως στις γυναίκες και συχνά απαλλάσσουν τον δράστη από κάθε ευθύνη (ό.π., 2016).

1.4. Άλλες ορολογίες

Εναλλακτικοί ορισμοί θα επιτρέψουν την καλύτερη αποτύπωση και κατανόηση του φαινομένου και αυτομάτως θα οδηγήσει στη διευκόλυνση της αντιμετώπισης του. Με την θέση του ότι ο όρος εκδικητική πορνογραφία χρησιμοποιείται ανεπιτυχώς και πολλές φορές σε περιστατικά που δεν σχετίζονται με το φαινόμενο όπως περιγράφηκε παραπάνω, συμφωνεί και η έρευνα των Ruvalcaba και Eaton που διενεργήθηκε το 2019 στην Αμερική, τα ευρήματα της οποίας αναφέρουν πως μόνο το 8% του διακινούμενου μη συναινετικού υλικού στο διαδίκτυο αποτελεί πράγματι εκδικητική πορνογραφία. Το υπόλοιπο 92% αφορά άλλες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης με τη χρήση εικόνας.

Διάφοροι συγγραφείς έχουν παρουσιάσει διορθωτικές ορολογίες αντί της «εκδικητικής πορνογραφίας». Από τους πιο κατάλληλους και συχνά εμφανιζόμενους στη βιβλιογραφία όρους είναι αυτός της «σεξουαλικής εκμετάλλευσης βάσει εικόνας» (Powell, 2009, 2010) και της «σεξουαλικής κακοποίησης βάσει εικόνας»

McGlynn και Rackley, 2017). Τα πλεονεκτήματα σε σχέση με την παραδοσιακή ορολογία είναι ότι παρέχουν ένα ευρύτερο φάσμα πλαισίων για το πως παράχθηκαν οι εικόνες αρχικά, αλλά και για τα κίνητρα των δραστών. Το κυριότερο όμως είναι ότι προσδίδουν έμφαση στη βλάβη του θύματος και στη δράση του θύτη, όπως η κακοποίηση και η εκμετάλλευση παρά στο «πορνογραφικό περιεχόμενο». Άλλες ορολογίες που συχνά χρησιμοποιούνται είναι η «μη συναινετική πορνογραφία» (Citron και Franks, 2014) και η «ακούσια πορνογραφία» (Burns, 2015), οι οποίες λειτουργούν σαν όρος «ομπρέλα» για την εκδικητική πορνογραφία.

Μερικοί έχουν προτείνει επίσης ότι τον όρο «βιασμός στον κυβερνοχώρο», αφού η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί μια μορφή σεξουαλικής επίθεσης (Henry και Powell, 2016, σ.5). Με αυτό συμφωνεί και η Κ. Ιωάννου, διευθύντρια του Διεθνούς Ινστιτούτου Κυβερνοασφάλειας (CSII), η οποία ορίζει την εκδικητική πορνογραφία ως «διαδικτυακό βιασμό», επισημαίνοντας ότι ο όρος εκδικητική πορνογραφία αποδόθηκε από τα media, ενώ παίζει πολύ σημαντικό ρόλο η σωστή ορολογία για την αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς χωρίς να υπονοείται ότι το θύμα κάνει κάτι επιλήψιμο (Καρδάρη, 2020). Τέλος το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) για να περιγράψει τα περιστατικά εκδικητικής πορνογραφίας χρησιμοποιεί τον όρο «μη συναινετική οικεία κατάχρηση εικόνας». Ωστόσο, ο όρος «εκδικητική πορνογραφία», παραμένει ο πιο δημοφιλής στον δημόσιο, ακαδημαϊκό και νομικό λόγο (Sepec, 2019).

Η σεξουαλική κακοποίηση με βάση την εικόνα προσδιορίζεται από την Lizz Kelly (2012) ως το συνεχές της σεξουαλικής βίας. Η σύνδεση αυτή συμβάλει στην κατανόηση του φαινομένου εις βάθος και στην δημιουργία νομικών και πολιτικών απαντήσεων, οι οποίες έχουν να κάνουν με διάφορες παγιωμένες κοινωνικές πρακτικές που αφορούν το φύλο, την εξουσία και τον έλεγχο, τα οποία και θα εξετάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο. Παρομοίως ο Bloom (2014, σ.258) υποστηρίζει ότι η εκδικητική πορνογραφία θα πρέπει να ταξινομηθεί ως σεξουαλικό αδίκημα, εξαιτίας των ομοιοτήτων που διακρίνονται σε σχέση με άλλα σεξουαλικά εγκλήματα όπως η σεξουαλική επίθεση και η σεξουαλική παρενόχληση.

Ο ευρύτερος όρος της κακοποίησης περιλαμβάνει μια σειρά από συμπεριφορές που τις συναντάμε και στο φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας, επιβεβαιώνοντας τη σύνδεσή τους. Σύμφωνα με τον τους McGlynn και Rackley (2017), σε αυτές τις

συμπεριφορές περιλαμβάνεται η ανταπόδοση, δηλαδή η εκδίκηση που επιζητεί ο δράστης, ο εκβιασμός για την απόκτηση χρημάτων ή περισσότερων εικόνων σεξουαλικού περιεχομένου, η ηδονοβλεψία, δηλαδή η συλλογή και διανομή εικόνων για σεξουαλική ικανοποίηση, η εκμετάλλευση που αφορά τα χρηματικά ποσά που κερδίζει ο δράστης από τη δημοσίευση του υλικού και η επίθεση, στις περιπτώσεις όπου ο δράστης καταγράφει σεξουαλικές επιθέσεις ή βιασμούς και στη συνέχεια τα διανέμει.

1.5. Το τεχνολογικό και διαδικτυακό υπόβαθρο

Οι εξελίξεις στην τεχνολογία έχουν οδηγήσει σε πολλές θετικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένης της ευκολίας δικτύωσης και της πρόσβασης σε σχεδόν κάθε είδους πληροφορίες. Επίσης τα ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα των Mendes K. κ.α. (2018) αποκαλύπτουν ότι το διαδίκτυο δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του ψηφιακού φεμινισμού και τη δημιουργία κοινότητας για την υποστήριξη φεμινιστικών απόψεων και αλληλεγγύης κατά της κουλτούρας του βιασμού¹ και της σεξουαλικής παρενόχλησης. Αυτές οι δράσεις προωθούνται κυρίως μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Twitter και των hashtags, όπως το #MeToo. Οι ανωτέρω διαδικτυακοί χώροι θεωρήθηκαν από πολλούς συμμετέχοντες στην έρευνα ως ασφαλέστεροι και ευκολότεροι για την δραστηριοποίηση στον φεμινιστικό ακτιβισμό, σε σχέση με τους χώρους εκτός σύνδεσης, όπως ο δρόμος, οι χώροι εργασίας, τα σχολεία και μεταξύ οικογένειας και φίλων (ο.π., 2018).

Ταυτόχρονα όμως, όπως προαναφέρθηκε, η διασύνδεση των τεχνολογικών πλατφορμών ενίσχυσε την πιθανότητα πολλών μορφών θυματοποίησης, με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης να παίζουν ρόλο διευκόλυνσης (End Violence Against Women Coalition, 2013, Yar, 2012). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη βία κατά των γυναικών, με έρευνες να διαπιστώνουν ανεβασμένα τα επίπεδα μισογυνισμού στο διαδίκτυο,

¹ Περιγράφει μια κοινωνία όπου η βία είναι αποδεκτή και η σεξουαλικότητα βίαιη. Η κουλτούρα του βιασμού καθίσταται εμφανής μέσω περιστατικών σεξουαλικής βίας που κυμαίνονται από σχόλια σεξουαλικού περιεχομένου, σεξουαλικό άγγιγμα έως βιασμό, καθώς και την αποδοχή τέτοιου είδους βίας κατά γυναικών και την παρουσίασή της ως φυσιολογικής. Σημειώνεται πως στο πλαίσιο της συγκεκριμένης κουλτούρας γίνεται αποδεκτή η “ευθύνη” των θυμάτων, και ειδικότερα των γυναικών. Είναι χαρακτηριστική η σεξουαλική αντικειμενοποίηση, η διαπόμπευση του θύματος ως πόρνης (slut shaming), η οποία συνήθως «προκαλεί» τον θύτη στο βαθμό που θα πρέπει να ντρέπεται και να αισθάνεται ένοχη για συγκεκριμένες σεξουαλικές συμπεριφορές, οι οποίες υπερβαίνουν τα έμφυλα στερεότυπα. (EIGE, χ.χ.)

εξαιτίας της αυξανόμενης χρήσης σεξιστικού υλικού στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. (Jane, 2017).

1.5.1. Διαδικτυακή ερωτοτροπία

Η σεξουαλικότητα πλέον περνά από το διαδίκτυο με την πρακτική του sexting να αποτελεί κομμάτι της ερωτικής και κοινωνικής ζωής ενήλικων και εφήβων. Το sexting αποτελεί την πρακτική ανταλλαγής μηνυμάτων με σκοπό την ερωτική κοινωνικοποίηση και ερωτοτροπία (Sparks, 2021, σ.690). Τα μηνύματα αποστέλλονται μέσω κινητών ή ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιλαμβάνουν βίντεο ή εικόνες με γυμνό περιεχόμενο, λέξεις και προτροπές με ερωτικά υπονοούμενα (Perry κ.ά., 2022, σ.401). Αυτή η πρακτική αποτελεί μια μορφή έκφρασης και πειραματισμού, ενώ ενίοτε χρησιμοποιείται ως μέσο αναζωπύρωσης της σχέσης ή ως μορφή πρόκλησης του άλλου συντρόφου.

Σύμφωνα με μια έρευνα σε 800 νέους канаδούς ηλικίας 16-20 ετών βρήκε ότι το 40% έχει στείλει και το 60% έχει λάβει εικόνα σεξουαλικού περιεχομένου (Bresge, 2018). Οι νέοι όπως αποδεικνύεται από την έρευνα των Perry, Ricciardelli και Adorjan (2022), έχουν κανονικοποιήσει την ψηφιακή γυμνότητα. Άνδρες και γυναίκες χρησιμοποιούν εξίσου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία αποτελούν τον κορυφαίο χώρο για φλερτ, με σκοπό να συμμετέχουν στις πρακτικές του κυβερνό-ερωτισμού. Τα μέσα αυτά στην περίπτωση των νέων παρέχουν ένα τόπο στον οποίο μπορούν να εξερευνήσουν και να κατασκευάσουν τον σεξουαλικό τους εαυτό μέσω της αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους τους και την δημιουργία οικειότητας με αυτούς (Sybrahmany, Smahel, 2011).

Η κανονιστική ανάπτυξη της σεξουαλικότητας που φτάνει στο αποκορύφωμά της κατά την εφηβεία, η σεξουαλική περιέργεια και η αυξανόμενη ανάγκη για σεξουαλική πληροφόρηση σε συνδυασμό με την αναποτελεσματική επικοινωνία γονέα-παιδιού που σχετίζεται με τη σεξουαλικότητα και την περιορισμένη επίσημη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, συμβάλλουν στην αυξημένη έκθεση των εφήβων στην πορνογραφία (Andrie K. κ.α., 2021).

Μέχρι σήμερα, μεγάλο μέρος της εμπειρικής έρευνας για τη διαδικτυακή σεξουαλική συμπεριφορά έχει επικεντρωθεί στο «sexting» μεταξύ παιδιών και

εφήβων (Crofts κ.ά., 2015, Perry κ.ά., 2022). Κάποια εστίαση, ωστόσο, έχει δοθεί στο καταναγκαστικό ή μη συναινετικό sexting. Για παράδειγμα, σε μια αμερικανική μελέτη με 480 προπτυχιακούς φοιτητές, οι Drouin κ.ά. (2015) κατέληξαν ότι ένας στους πέντε ερωτηθέντες είχε εξαναγκαστεί σε sexting. Διαπίστωσαν επίσης ότι η θυματοποίηση εξαναγκασμού ήταν κοινή μεταξύ των ανδρών και των γυναικών και ότι τέτοια άτομα ήταν πιο πιθανό να βιώσουν παραδοσιακές μορφές βίας από στενό σύντροφο.

Το «μη συναινετικό sexting» όπως και η «εκδικητική πορνογραφία», που αναφέρεται στη μη συναινετική λήψη ή διανομή (συμπεριλαμβανομένων των απειλών για διανομή) γυμνών ή σεξουαλικών εικόνων, έχει επίσης λάβει κάποια προσοχή στην επιστημονική βιβλιογραφία μέχρι σήμερα. Ένας μικρός αριθμός ποσοτικών μελετών, για παράδειγμα, έχουν εξετάσει συμπεριφορές δραστών ή παρευρισκομένων, όπως η μελέτη του κ.ά.. (2016) σε ενήλικες στις ΗΠΑ ηλικίας μεταξύ 21 και 75 ετών σε 5805 άτομα, η οποία διαπίστωσε ότι το 22,9% των ερωτηθέντων που είχαν λάβει ένα μήνυμα με σεξουαλική εικόνα, την είχαν μοιραστεί με άλλους (Perry κ.ά., 2022).

Η μετάβαση από το παραδοσιακό φλερτ, το οποίο ήταν άμεσο και απαιτούσε φυσική παρουσία, στο διαδικτυακό, σηματοδοτεί μια νέα εποχή στον τομέα της σεξουαλικότητας και των σχέσεων. Συγκαταλέγεται στις ποικίλες κοινωνικές αλλαγές, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων.

Αυτή η νέα εποχή όμως εγκυμονεί κινδύνους, οι οποίοι, όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο είναι δυσανάλογοι ως προς τα αγόρια και τα κορίτσια. Η έμφυλη διχοτόμηση ενισχύεται από πολλές απόψεις μέσω των νέων τεχνολογιών, ενώ ο δημόσιος χώρος συνεχίζει να παραμένει ανδρικός και ο ιδιωτικός χώρος γυναικείος. Σ' αυτό το πλαίσιο τα κορίτσια είναι που θα κριθούν πιο αυστηρά και έχουν διπλάσιες πιθανότητες από τα αγόρια να αναφέρουν ως κίνητρα για sexting τον εκβιασμό, τις απειλές και την πίεση από συνομηλίκους τους (Englander, 2012).

Οι γυναίκες είναι οι πιο ευάλωτες στις τεχνολογικές δυνατότητες που επιτρέπουν την κοινή χρήση εικόνων σε συνδυασμό με τις ευρύτερες έμφυλες νόρμες να αποφύγουν το στίγμα και τη ντροπή που μπορεί να υποστούν από ενέργειες που αρχικά θεώρησαν εμπιστευτικές ή ιδιωτικές (Ringrose, 2013).

Εικόνα σεξουαλικού περιεχομένου με το ίδιο περιεχόμενο από άνδρα και γυναίκα μπορεί να ερμηνευθεί και να αξιολογηθεί εντελώς διαφορετικά. Στην περίπτωση του άνδρα, κάνουμε λόγο για σεξουαλική απελευθέρωση, κυριαρχία και ένδειξη ανδρισμού, ενώ στην περίπτωση της γυναίκας μιλάμε για διαπόμπευση, υποτίμηση και εξευτελισμό της γυναικείας σεξουαλικότητας (McGlynn και Rackley, 2017).

Οι σχέσεις εξουσίας που αναδύονται κατά την ανάλυση του φαινομένου επιβεβαιώνονται και στην έρευνα των Powell και Henry (2017), οι οποίοι εξέτασαν ενήλικες από Αυστραλία και Βρετανία με ποικίλες σεξουαλικότητες (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι ή ετεροφυλόφιλοι, συμπεριλαμβανομένων γυναικών, ανδρών και διεμφυλικών ατόμων) σχετικά με τις εμπειρίες τους σχετικά με την σεξουαλική βία που διευκολύνεται από την τεχνολογία. Στην έρευνα τους διαπίστωσαν ότι τα τρανς άτομα βιώνουν υψηλότερα ποσοστά διαδικτυακής παρενόχλησης και κακοποίησης συνολικά και υψηλότερα ποσοστά σεξουαλικής κακοποίησης με βάση το φύλο, σε σύγκριση με τα ετεροφυλόφιλα άτομα (cisgender).

1.5.2. Διαδικτυακή παρενόχληση και κακοποίηση

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης ψηφιακής κοινωνίας είναι η ενσωμάτωση των επικοινωνιών και άλλων διαδικτυακών τεχνολογιών στην καθημερινή ζωή, έτσι ώστε πολλοί από εμάς να είμαστε «συνεχώς συνδεδεμένοι» (Harwood κ.ά., 2014). Ωστόσο, η διαπλοκή του κοινωνικού και του διαδικτυακού έχει ιδιαίτερες επιπτώσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Η διαδικτυακή παρενόχληση και κακοποίηση αναφέρεται σε μια σειρά επιβλαβών, διαπροσωπικών συμπεριφορών που διαπράττονται και βιώνονται μέσω διαδικτύου, μέσω κινητών τηλεφώνων και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών επικοινωνίας. Οι Powell, Scott και Henry (2018) προτείνουν τη χρήση αυτής της έννοιας ως μια μορφή «ομπρέλας» που περικλείει μια πληθώρα κακοποιητικών συμπεριφορών, οι οποίες τελούνται μέσω διαδικτύου και στις οποίες συγκαταλέγεται και η εκδικητική πορνογραφία. Σκοπός τους είναι, πρώτον να αναγνωριστεί ένα ευρύτερο φάσμα τεχνολογιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά την τέλεση αυτών των συμπεριφορών και δεύτερον,

επιδιώκουν την ευθυγράμμιση με το αναδυόμενο πεδίο της ψηφιακής εγκληματολογίας.

Μέχρι πρόσφατα υπήρχε μια περιορισμένη άποψη για τον διαδικτυακό χώρο, σα να ήταν ξεχωριστό πεδίο εμπειρίας. Η σύγχρονη έρευνα επιδιώκει την κατανόηση των ψηφιακών τεχνολογιών ως ενσωματωμένες με διάφορους τρόπους στην καθημερινή ζωή, όπως και να συμπεριληφθεί ένα ευρύτερο σύνολο τεχνολογιών πέρα από το διαδίκτυο ή τον κυβερνοχώρο. Παραδείγματος χάρη, η χρήση των Bluetooth ή των τεχνολογιών αναγνώρισης τοποθεσίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να διευκολύνουν τα περιβάλλοντα διαδικτυακής κακοποίησης. (Powell κ.ά.,2018)

Ένας αριθμός υποποδίων έχει προκύψει στις κοινωνικές επιστήμες που επιδιώκουν να εξηγήσουν την ενσωμάτωση των διαδικτυακών τεχνολογιών με διάφορους τρόπους στην καθημερινή ζωή, όπως η «ψηφιακή κοινωνιολογία» (Lupton, 2014) και η «ψηφιακή εγκληματολογία» για τα εγκλήματα που προκύπτουν (Stratton κ.ά., 2017). Η ψηφιακή εγκληματολογία, όπως υποστηρίζεται από τους Stratton, Powell και Cameron (2017), υποδηλώνει την ανάγκη να επεκταθούμε πέρα από τις σχετικά αποσιωπημένες εστίες του συμβατικού εγκλήματος στον κυβερνοχώρο. Ισχυρίζονται, όχι μόνο ότι η μεγάλη εγκληματολογική έρευνα έχει διαιωνίσει προβληματικούς δυϊσμούς μεταξύ «κυβερνοεγκλημάτων» και «πραγματικών» εγκλημάτων, αλλά ότι λίγες εγκληματολογικές μελέτες στον κυβερνοχώρο διασταυρώνονται με κρίσιμες εγκληματολογικές ανησυχίες σχετικά με τις ανισότητες, καθώς σχετίζονται με τη διάπραξη εγκλημάτων, τη θυματοποίηση, την κοινωνία και την πολιτεία.

1.5.3. Διαδικτυακά εργαλεία για την παραγωγή, διοχέτευση και προβολή του υλικού

Υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία εφαρμογών, οι οποίες αποτελούν τη στέγη για τη διάδοση, αναπαραγωγή και προώθηση του μη συναινετικού υλικού εκδικητικής πορνογραφίας. Εκτός από τους εμπορικούς ιστότοπους πορνογραφικού περιεχομένου όπως το pornhub ή toxhamster, υπάρχουν και ειδικές ιστοσελίδες για περιεχόμενο εκδικητικής πορνογραφίας όπως η chatpic.org και η anonib.al. Πέρα από φωτογραφίες και βίντεο εντός των εφαρμογών διαμοιράζονται links, τα οποία οδηγούν είτε σε προσκλήσεις προς το Discord και το Telegram είτε σε

συνδέσμους που καταλήγουν σε αρχεία Cloud, Dropbox, Mega.nz, Google Drive (Σπανοπούλου, 2022). Στη λίστα των διαδικτυακών εργαλείων που χρησιμοποιούνται για τον ίδιο σκοπό, συμπεριλαμβάνονται και οι υπάρχουσες δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, όπως Instagram, Facebook, Twitter και Snapchat. Τέλος, εικόνες και βίντεο ανταλλάσσονται μέσω ιδιωτικών συνομιλιών σε εφαρμογές συζήτησης όπως What'sup, Viber και Signal (Henry και Flynn, 2019).

Σε έρευνα που έγινε από δημοσιογράφους της εφημερίδας/ιστοσελίδας Documento, διαπιστώθηκε ότι τα chatrooms του discord λειτουργούν είτε με ελεύθερη πρόσβαση σε φωτογραφίες και βίντεο, είτε οι δημιουργοί τους ζητούν να αναρτήσουν νέο υλικό ή να προσκαλέσουν νέους χρήστες για να παραχωρήσουν πρόσβαση στο επίμαχο υλικό, είτε τέλος με χρηματικό αντάλλαγμα, το οποίο καταβάλλεται μέσω PayPal. Πέρα από τον διαμοιρασμό των εικόνων γίνεται και αγοραπωλησία με τους χρήστες να πωλούν υλικό για ένα ποσό (5-10 ευρώ) και με άλλους να στέλνουν προσωπικούς λογαριασμούς Instagram ή Facebook ατόμων που τους ενδιαφέρουν αναζητώντας εικόνες ή βίντεο που να τους απεικονίζουν. Με παρόμοιους τρόπους λειτουργούν και οι υπόλοιπες εφαρμογές, ενώ παράλληλα υπάρχει πλήρης ανωνυμία για τους διαχειριστές ή ιδιοκτήτες (Νίνη, Ρηγόπουλος, 2021).

1.5.4. Χαρακτηριστικά διαδικτυακού χώρου

Η δυνατότητα της κοινής χρήσης του επίμαχου προσωπικού υλικού ενισχύει τις συνέπειες για τα θύματα λόγω του αυξανόμενου κοινού στο οποίο προβάλλεται και της συνδεσιμότητας σε σύγκριση με την κοινή χρήση των εικόνων αυτών εκτός σύνδεσης. Η Jane (2017, σ.61) επισημαίνει ότι η τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα για ενισχυμένη βλάβη λόγω της επαναλαμβανόμενης διάπραξης, αφού το υλικό είναι πολύ δύσκολο να διαγραφεί οριστικά, ενώ η αναπαραγωγή του είναι ταχεία και ανεξέλεγκτη. Ο αντίκτυπος λοιπόν της θυματοποίησης εντείνεται λόγω της μονιμότητας του υλικού στον διαδικτυακό χώρο.

Οι Powell, Scott και Henry (2018) εντοπίζουν επίσης ως προβληματική εστία στον διαδικτυακό κόσμο το χαρακτηριστικό της πανταχού παρουσίας. Δίνεται δηλαδή η δυνατότητα στους χρήστες να βρίσκονται σε πολλά μέρη ταυτόχρονα, κάτι που σαφώς επηρεάζει την προσβασιμότητα και τις ευκαιρίες κακοποίησης.

Η διευκόλυνση της κακοποιητικής συμπεριφοράς στον κυβερνοχώρο προέρχεται και από το χαρακτηριστικό της ανωνυμίας. Οι δράστες απολαμβάνουν τη δυνατότητα να βλάπτουν τα θύματα χωρίς την ανάγκη φυσικής εγγύτητας (Huber, 2022, σ.214). Για παράδειγμα, η ανωνυμία μπορεί να βοηθήσει τις «ελεύθερες κινούμενες ταυτότητες» στις οποίες οι άνθρωποι μπορούν να περιηγηθούν στον διαδικτυακό κόσμο χρησιμοποιώντας εναλλακτικές ταυτότητες που δεν δεσμεύονται από τους ίδιους περιορισμούς με την ταυτότητά τους εκτός σύνδεσης, καθώς και η χρήση της ανωνυμίας για να παραμείνει κρυφή σε περίπτωση εγκληματικής δραστηριότητας (Aas, 2013 από Huber, 2022).

Ο Gotved (2006) προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία της επικοινωνίας έχει επηρεάσει κάθε πτυχή της δυτικής ζωής σε σημείο που πολλοί τώρα βλέπουν τις χωρικές διαφορές μεταξύ του offline και του διαδικτυακού κόσμου όλο και πιο ασήμαντες όσον αφορά την κατανόηση του εγκλήματος και της θυματοποίησης. Αυτή η χωρική συρρίκνωση έγινε πολύ αισθητή από τους συμμετέχοντες στην έρευνα του ανωτέρω, καθώς οι συνέπειες της κυβερνοθυματοποίησης επηρεάζουν όλο και περισσότερο την καθημερινή τους ζωή.

Ως εκ τούτου, αν και δεν είναι νέο να υποστηρίξουμε ότι ο κυβερνοχώρος επικαλύπτεται με τον κόσμο εκτός σύνδεσης, αυτό που χρειάζεται περισσότερη προσοχή είναι πώς αυτή η χωρική επικάλυψη όχι μόνο κατανέμεται άνισα μεταξύ των θυμάτων και των δραστών, αλλά και πώς χρησιμοποιείται από τους δράστες ως μέσο αύξησης της έντασης και του αντίκτυπου της θυματοποίησης (Huber, 2022, σ.213).

Κεφάλαιο 2 Έμφυλη προσέγγιση του φαινομένου

2.1. Το θύμα – η επιζήσασα

Ο όρος θύμα/επιζήσασα χρησιμοποιείται ως πιο αντιπροσωπευτικός για τα θύματα της εκδικητικής πορνογραφίας και εν γένη τα θύματα κακοποιητικών συμπεριφορών και σεξουαλικής βίας. Κυρίαρχα το θύμα κατέχει μια θέση αδυναμίας, η οποία παραπέμπει παράλληλα σε μια παθητικότητα, συνθήκη η οποία επιτρέπει στην κακοποίηση να υπάρχει. Για τον λόγο αυτό αντιπροτείνεται ο όρος επιζών/επιζήσασα, με σκοπό την ψυχολογική αναπτέρωση και κοινωνική υποστήριξη των θυμάτων. (EIGE, χ.χ., Διοτίμα, χ.χ.) Αν και αυτός ο όρος επιφορτίζει τα θύματα με μια υποχρεωτική ανθεκτικότητα, η οποία τον βοήθησε να επιβιώσει από το βίαιο περιστατικό, χρησιμοποιείται για να αναδείξει την αντίδραση και να αποδώσει μια ενεργητική χροιά από την πλευρά των θυμάτων. (Bates, 2017)

2.2. Το έμφυλο υπόβαθρο

Αρχικά είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι βλάβες που υφίστανται τα θύματα είναι βαθιά έμφυλες (Bates, 2017), αυτό προκύπτει όπως θα δούμε και παρακάτω από τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν αυτές οι βλάβες (κοινωνικά, προσωπικά, ψυχολογικά, επαγγελματικά) τις γυναίκες που έχουν εκτεθεί.

Ο έμφυλος χαρακτήρας της μη συναινετικής πορνογραφίας αποτυπώνεται και στις έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη από το Cyber Civil Rights Institute (2013), το 90% των θυμάτων ήταν γυναίκες, ενώ συμπληρωματικά το 80% αυτών βίωναν συναισθήματα δυσφορίας και άγχους (EIGE, 2015). Επίσης η Εθνική Έρευνα για τη Βία κατά των Γυναικών στις ΗΠΑ αναφέρει ότι το 60% των θυμάτων καταδίωξης στον κυβερνοχώρο είναι γυναίκες (Ginty, 2011).

Για πάνω από μια δεκαετία, η Working to Halt Online Abuse ("WHOA") συνέλεγε πληροφορίες από θύματα παρενόχλησης στον κυβερνοχώρο. Από τα 3.787 άτομα που ανέφεραν παρενόχληση στον κυβερνοχώρο από το 2000 έως το 2012, το 72,5% ήταν γυναίκες, το 22,5% ήταν άνδρες και το 5% ήταν άγνωστοι (Citron και Franks, 2014). Ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός θύματος φαίνεται να παίζει επίσης ρόλο. Η

έρευνα κατέδειξε ότι οι σεξουαλικές μειονότητες είναι πιο ευάλωτες στην παρενόχληση στον κυβερνοχώρο από τους ετεροφυλόφιλους.

Επίσης έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2017 στις ΗΠΑ από το Pew Research Center σε 4.248 αμερικανούς κατέληξε στο ότι οι γυναίκες και ιδίως οι νεαρές γυναίκες - αντιμετωπίζουν σεξουαλικές μορφές κακοποίησης σε πολύ υψηλότερα ποσοστά από τους άνδρες. Περίπου το 21% των γυναικών ηλικίας 18 έως 29 ετών ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στο διαδίκτυο, ποσοστό που είναι υπερδιπλάσιο από το ποσοστό των ανδρών στην ίδια ηλικιακή ομάδα (9%).

Για πολλές γυναίκες, η διαδικτυακή παρενόχληση αφήνει έντονες επιπτώσεις: το 35% των γυναικών που έχουν βιώσει οποιασδήποτε μορφής διαδικτυακής παρενόχλησης περιγράφουν πρόσφατο περιστατικό τους ως εξαιρετικά ή πολύ ενοχλητικό, ποσοστό περίπου διπλάσιο από αυτό των ανδρών (16%) (Maeve, 2017). Η ασυμμετρία αυτή αποτυπώνεται από τα ποσοστά που έχει δώσει στην δημοσιότητα η ΔΙ.Δ.Η.Ε., σύμφωνα με την οποία το περιεχόμενο των χιλιάδων ιστοσελίδων που “φιλοξενούν” μη συναινετικό υλικό αφορά κατά 98% γυναίκες (Συρματζής, 2021).

Η μη συναινετική πορνογραφία όπως και οι άλλες μορφές κακοποίησης (βιασμός, ενδοοικογενειακή βία και σεξουαλική παρενόχληση) ανήκουν στην κατηγορία της βίας, η οποία παραβιάζει τις κοινωνικές και νομικές δεσμεύσεις για την ισότητα των φύλων και αρνείται από τις γυναίκες τον έλεγχο της ζωής τους και του σώματος τους. Πέρα από τους ανεπανόρθωτους τραυματισμούς που αφήνουν, εντείνουν και την διαιώνιση της διάκρισης των φύλων (Citron και Franks, 2014).

Σύμφωνα με τους McGlynn και Rackley (2017) ο χαρακτήρας των επιπτώσεων της μη συναινετικής πορνογραφίας είναι αυτός που αποδεικνύει ότι αποτελεί μορφή σεξουαλικής κακοποίησης. Πέρα από την κατάχρηση της εμπιστοσύνης και της ιδιωτικής ζωής και την παραβίαση των δικαιωμάτων του θύματος επιζώντος, στην αξιοπρέπεια και τη σεξουαλική αυτονομία, επιτρέπει τη συνέχεια μιας φαύλης παρενόχλησης, η οποία είναι έντονα έμφυλη και σεξουαλικοποιημένη. Η πολυπλοκότητα όμως της ανισότητας των φύλων και των ιεραρχικών σχέσεων εξουσίας γίνεται δυσδιάκριτη στην online/offline εμπειρία της διαδικτυακής ζωής.

2.2.1. Σώματα χωρίς σημασία

Οι γυναίκες στιγματίζονται γιατί υπερβαίνουν τα αναμενόμενα πρότυπα θηλυκότητας και σεξουαλικότητας, τα οποία τις θέλουν «σεμνές και ταπεινές». Στα σώματα των αντρών και των γυναικών αλλά και αντίστοιχα στη σεξουαλική τους έκφραση αποδίδονται διαφορετικές ερμηνείες. Οι γυμνές σεξουαλικές εικόνες των ανδρών λαμβάνονται και μοιράζονται σε μεγάλο βαθμό με σκοπό το χιούμορ ή την κολακεία. Αντίθετα οι γυμνές φωτογραφίες των γυναικών που δημοσιεύονται υποβαθμίζουν τα θύματα και τα σώματά τους ως σεξουαλικά αντικείμενα και ανήθικα πλάσματα. Τα θύματα ως συνέπεια βιώνουν την ντροπή και την ταπείνωση, συναισθήματα που ενισχύουν ακόμα περισσότερο τις κοινωνικές αντιλήψεις γύρω από το φύλο και την ανισότητα (Tolman, Bowman, Fahs, 2014, Citron και Franks, 2014).

Η φεμινίστρια στοχάστρια J. Butler (1993) υποστηρίζει πως το σώμα αποτελεί ένα κείμενο πάνω στο οποίο εγγράφονται οι αντανάκλασεις του φύλου και της σεξουαλικότητας. Για να έχουν τα σώματα σημασία και να υπολογίζονται ως ανθρώπινα θα πρέπει να εξυπηρετούν τα κοινωνικά πρότυπα που επιτάσσονται ανάλογα με το φύλο που αντιπροσωπεύουν. Όσα από τα υποκείμενα αποτυγχάνουν ή παρεκκλίνουν από την ορθή εκτέλεση των προτύπων, κινδυνεύουν να εξαιρεθούν από το πλαίσιο του «πλήρως ανθρώπινου» και να καταστούν «αποκείμενα», δηλαδή να περιθωριοποιηθούν.

Στη προκειμένη περίπτωση τα θύματα μέσω του δημόσιου λόγου αναγνωρίζονται ως «πόρνες», ενώ τα σώματα τους ως εργαλείο εξευτελισμού και ευχαρίστησης. Αυτό γιατί δεν συντάχθηκαν με το κανονιστικό σύστημα των έμφυλων επιταγών που τις θέλει να έχουν πιο συγκρατημένη σεξουαλικότητα έναντι των ανδρών ή να περιορίζουν την εκδήλωσή της. Αποτέλεσμα αυτού είναι να γελοιοποιούνται στα κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία ανήκουν, να αυτόαπομονώνονται ή να περιθωριοποιούνται σαν «αποκείμενα» (Tolman κ.ά., 2014).

Η κατηγορηματική επιταγή του Kant (1997, σ.156) βοηθάει στο να αντιληφθούμε την πρακτική της αντικειμενοποίησης των σωμάτων. Υποστηρίζει ότι το να σεβαστεί κανείς ένα άτομο και να του φερθεί αξιοπρεπώς, θα πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό και όχι να τον αντιμετωπίζει ως

μέσο για έναν σκοπό. Μόλις κάποιος γίνει «αντικείμενο της όρεξης» ενός άλλου, όλα τα κίνητρα ηθικής σχέσης εξαφανίζονται και ο πρώτος γίνεται στην πραγματικότητα ένα πράγμα, με το οποίο ο δεύτερος «χορταίνει» και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τέτοιο από οποιονδήποτε.

Η φεμινίστρια συγγραφέας MacKinnon (1987, σ.158) στηριζόμενη στην καντιανή θεωρία συμπληρώνει πως στην πορνογραφία οι γυναίκες υπάρχουν μέχρι το τέλος της ανδρικής απόλαυσης. Ενώ η Dworkin (1985, σ.15) δηλώνει πως η αντικειμενοποίηση συμβαίνει όταν ένα ανθρώπινο ον γίνεται λιγότερο ανθρώπινο και μέσω κοινωνικών διαδικασιών μετατρέπεται σε πράγμα ή εμπόρευμα, αγοράζεται ή πωλείται. Όταν συμβαίνει αυτό το άτομο αποπροσωποποιείται και περιθωριοποιείται. Η αντικειμενοποίηση αποτελεί ένα τραυματισμό για τα θύματα, που προέρχεται από το επίκεντρο των διακρίσεων.

2.2.2. Μεταφορά ευθύνης και αυτοέλεγχος

Η μη συναινετική πορνογραφία όπως και άλλες μορφές κακοποίησης βασίζεται σε υποθέσεις με βάση το φύλο που σχετίζονται με τη σεξουαλική έκφραση και δράση των γυναικών (McGlynn και Rackley, 2017, σ.15). Οι γυναίκες ντρέπονται που δημιουργούν ή «επιτρέπουν» τη δημιουργία σεξουαλικών εικόνων του εαυτού τους και αυτή η «τιμωρία ντροπής» τροφοδοτείται από πολιτισμικές και κοινωνικές συνθήκες σεξουαλικής ανισότητας (Nussbaum, 2007).

Ένας βασικός τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται αυτό, αρχικά, είναι να τις εμποδίζει να δημιουργούν και να μοιράζονται σεξουαλικές εικόνες του εαυτού τους. Έτσι η ευθύνη για την πρόληψη των γυναικών μεταφέρεται στις ίδιες, μέσω του δημόσιου λόγου, ο οποίος προέρχεται από τα Μ.Μ.Ε, την οικογένεια, το κράτος κ.τ.λ.. Το μόνο που χρειάζεται να κάνουν είναι «απλώς» να αρνηθούν να δημιουργήσουν εικόνες εξαρχής (Salter, Crofts και Lee, 2013, σ.312).

Εν ολίγοις, οι γυναίκες και τα κορίτσια τοποθετούνται ως οι κύριοι παράγοντες πρόληψης και υπεύθυνες για την προστασία τους από την σεξουαλική επίθεση. Ο δημόσιος διάλογος έχει πλαισιωθεί γύρω από λόγους αφέλειας και ευθύνης των χρηστών και όχι γύρω από την αντιμετώπιση της βίας με βάση το φύλο και των πολιτιστικών στερεοτύπων (Henry και Powell, 2015).

Ο Foucault μέσα από τα έργα του «*Θεωρία της σεξουαλικότητας*» (1978) και «*Μικροφυσική της εξουσίας*» (1991) πυροδότησε τη συζήτηση γύρω από το θέμα του αυτοελέγχου και της αυτοεπιτήρησης, τα οποία αναγνώρισε ως κυρίαρχες πρακτικές των ατόμων στη σύγχρονη κοινωνία. Διέκρινε επίσης ότι οι σύγχρονες εξελίξεις και η κατά τ' άλλα άνοδος των ελευθεριών στη ζωή και την σεξουαλικότητα συνοδεύεται από μια άνευ προηγουμένου πειθαρχία με στόχο το σώμα (Bartky, 1988).

Διαπίστωσε ότι προκύπτουν κυρίαρχοι λόγοι όπως ο ιατρικός, ο δημοσιογραφικός, ο πολιτικός και άλλοι, οι οποίοι περιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα σώματα μπορούν να δράσουν και βοηθούν στην εδραίωση κανονιστικών πρακτικών που σχετίζονται ειδικά με τη διαχείριση των σωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της γονιμότητας, της αναπαραγωγικής υγείας και της σεξουαλικότητας (Foucault, 1991, 1978).

Όλες αυτές οι ρυθμίσεις αναδείχθηκαν ως βασικοί τομείς της προσωπικής ζωής των υποκειμένων που το κράτος είχε συμφέρον να ρυθμίσει. Κάθε μία από αυτές τις ανησυχίες παρήγαγε έγκυρους και ηγεμονικούς λόγους που σχετίζονται με την προσωπική και κοινωνική συμπεριφορά, έναντι των οποίων τα άτομα έφτασαν να αξιολογούν και να κατηγοριοποιήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους με πράξεις αυτοεπιτήρησης και αυτοπειθαρχίας (Tolman κ.ά., 2014, σ.761).

Η εξουσία σύμφωνα με τον Foucault (1991) διαχέεται ύπουλα μέσω των έγκυρων λόγων που προαναφέρθηκαν, με αποτέλεσμα να ρυθμίζεται η κοινωνική συμπεριφορά, ενώ τα άτομα συμμορφώνονται σε αυτήν χωρίς καν να το αντιληφθούν. Εν ολίγοις ένα σύνολο λόγων παράγει και εγκρίνει κάποιες πρακτικές, εμπειρίες ή ταυτότητες ως φυσιολογικές και αποδεκτές ή ως παθολογικές και αποκρουστικές. Η ρύθμιση, ο έλεγχος και η αυτοεπιτήρηση, πρακτικές στις οποίες οδηγούνται τα άτομα μέσω της διαδικασίας που περιγράφηκε, επηρεάζει τον τρόπο ύπαρξης και γνώσης των ατόμων, ενώ παράλληλα διεισδύει στο σώμα, το μυαλό και τις σχέσεις τους. Σε τελική ανάλυση τα σώματα και οι σεξουαλικότητες θεσπίζουν ή αποκρυσταλλώνουν τις σχέσεις εξουσίας των κοινωνιών στις οποίες υπάρχουν.

Η Bordo (1993, σ.230) βασισμένη στο έργο του Foucault συμπληρώνει πως η κοινωνική χειραγωγή του γυναικείου σώματος αποτελεί μια συνειδητή κατεύθυνση και αναδείχθηκε ως μία κεντρική στρατηγική των τελευταίων εκατό χρόνων για την διατήρηση των άνισων σχέσεων μεταξύ των δύο φύλων. Στον τομέα της σεξουαλικότητας, η θηλυκότητα παραδοσιακά νοηματοδοτείται ως μια συλλογή ιδεολογιών, κανονιστικών πρακτικών και στερεοτυπικών σεναρίων που απαιτούν από τις γυναίκες να καταστείλουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους (J. Holland, Ramazanoglu, Sharpe και Thomson, 2004).

Η θηλυκή σεξουαλικότητα κυρίαρχα εμφανίζεται να παίζει ρόλους «φύλακα» για την αντρική επιθυμία και να παραμένει ανίδη για το σεξ γενικά (J. Holland κ.ά., 2004). Ακριβώς όπως η θηλυκότητα παίζει βασικό ρόλο στη ρύθμιση των συμπεριφορών και των στάσεων των γυναικών εντός της υποχρεωτικής ετεροφυλοφιλίας, τα παραδοσιακά αντρικά ιδανικά ορίζουν ποιες σεξουαλικές δραστηριότητες και επιθυμίες είναι αποδεκτές ή όχι για τους άνδρες (Byers, 1995, J. Holland κ.ά., 2004).

2.3. Ο αντίκτυπος της εκδικητικής πορνογραφίας στα θύματα-επιζώντες

Σε αρκετές μελέτες (π.χ. Aborisade, 2022- Bates, 2017- Campbell κ.ά., 2022- Citron & Franks, 2014- Kamal & Newman, 2016) διαπιστώθηκε ότι τα θύματα εκδικητικής πορνογραφίας είχαν δυσμενή αποτελέσματα στην ψυχική τους υγεία. Συγκεκριμένα αναφέρουν δημόσια ντροπή, ταπείνωση, αδυναμία, προβλήματα στις στενές σχέσεις, δυσκολία στην έναρξη νέων σχέσεων και ψυχολογικές επιπτώσεις, όπως αυτοκτονικές σκέψεις και κρίσεις πανικού (Mckinlay και Lavis, 2020).

Σε έρευνα της Bates (2017) σε 18 γυναίκες θύματα-επιζώσες εκδικητικής πορνογραφίας διαπίστωσε ότι οι αρνητικές συνέπειες της ψυχικής τους υγείας είναι παρόμοιες στη φύση με τα αρνητικά αποτελέσματα ψυχικής υγείας που βιώνουν οι επιζώντες βιασμού. Οι επιζώντες βιασμού βιώνουν συχνά διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD), άγχος και κατάθλιψη, τα οποία βίωσαν και οι συμμετέχουσες στην έρευνα της. Ανέφεραν επίσης απώλεια ελέγχου και επιρροή στην αυτοεκτίμηση τους. Η απώλεια του ελέγχου πάνω στο σώμα κάποιου αποτελεί

μια ιδιαίτερα παραβιαστική πτυχή της εκδικητικής πορνογραφίας, παρόμοια με αυτή της σεξουαλικής επίθεσης.

Ο Frazier (2003) διαπίστωσε ότι όταν οι επιζώντες σεξουαλικής επίθεσης αντιλήφθηκαν απώλεια ελέγχου, βίωσαν περισσότερη αγωνία και τραύμα. Οι ερευνητές Nobles κ.ά. (2012) ανακάλυψαν ότι το άγχος των θυμάτων της παρενόχλησης στον κυβερνοχώρο γίνεται πιο έντονο με την πάροδο του χρόνου, ενώ τα θύματα δυσκολεύονταν να κάνουν θετικές σκέψεις και να συνεχίσουν ομαλά την προσωπική και επαγγελματική ζωή τους.

Οι Kamal και Newman (2016) δήλωσαν ότι τα θύματα-επιζώσες της εκδικητικής πορνογραφίας υφίστανται μακροπρόθεσμες ψυχολογικές, προσωπικές και κοινωνικές αρνητικές επιπτώσεις, δεδομένου ότι επίμαχο υλικό που διαδίδεται μπορεί να συνεχίσει να τα ενοχλεί καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Τα θύματα είναι επίσης πιο επιρρεπή σε νέες μορφές θυματοποίησης, όπως η παρενόχληση και η καταδίωξη (Mckinlay και Lavis, 2020).

Οι επιζώσες σεξουαλικής επίθεσης πέρα από την κατάθλιψη και το άγχος που προαναφέρθηκαν, συνήθως αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα που έχουν να κάνουν με την αυτοκατηγορία, την κατάχρηση ουσιών και την άρνηση/αποφυγή (Campbell κ.ά., 2022). Ο Ward (1998) διαπίστωσε ότι οι επιζώντες σεξουαλικής επίθεσης συχνά καταπιέζουν τις αναμνήσεις τους για να αποφύγουν το τραύμα και το άγχος και ότι το 90% των επιζώντων χρησιμοποιούν αμυντικούς μηχανισμούς για να αντιμετωπίσουν τις οδυνηρές αναμνήσεις της επίθεσης. Ένας από αυτούς τους μηχανισμούς είναι η απόσυρση.

Όπως είναι λογικό, τα θύματα-επιζώντες συχνά αποσύρονται από δημόσιους χώρους, τόσο εκτός σύνδεσης όσο και διαδικτυακά. Φεύγουν από δουλειές, αλλάζουν σχολεία, αποσύρονται από τον δημόσιο λόγο, απέχουν από το να εκφράσουν τις απόψεις τους και αποσύρονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όλα αυτά μπορούν να οδηγήσουν σε περαιτέρω σοβαρές δυσμενείς συνέπειες για την οικογενειακή, κοινωνική, επαγγελματική και σεξουαλική ζωή τους.

Τα θύματα-επιζώντες τείνουν επίσης να αισθάνονται ταπεινωμένα και να αντιμετωπίζουν προβλήματα εμπιστοσύνης (Bates, 2017). Η ταπείνωση είναι αποτέλεσμα διαπροσωπικών ή κοινωνικών αλληλεπιδράσεων που μειώνουν ή ακόμη και καταστρέφουν την ψυχολογία ενός ατόμου. Η εκδικητική πορνογραφία

παραβιάζει την αξιοπρέπεια των θυμάτων-επιζώντων λόγω της σκόπιμης προσβολής της αυτοεκτίμησής τους και της αποτυχίας να τους συμπεριφέρονται με σεβασμό. Η έννοια της αξιοπρέπειας υπογραμμίζει την αξία όλων των ατόμων: όλοι αξίζουν σεβασμού και να αντιμετωπίζονται ως σκοπός και όχι ως μέσο (McGlynn και Rackley, 2017, σ.13). Επίσης τα θύματα έχουν να αντιμετωπίζουν τη συνεχή αξιολόγηση της σεξουαλικής έκφρασης και ταυτότητας τους με αποτέλεσμα να περιορίζουν τις επιλογές τους και να καταπιέζουν την απόλαυση των δικαιωμάτων της σεξουαλικής τους αυτονομίας (ό.π, σ.15).

2.4. Οι κοινωνικές επιπτώσεις της εκδικητικής πορνογραφίας

Αυτό που σε μεγάλο βαθμό αποσιωπάται ως αποτέλεσμα του φαινομένου της εκδικητικής πορνογραφίας είναι η πολιτιστική βλάβη που προκαλείται. Αυτή η βλάβη έχει να κάνει με την εδραίωση μια κουλτούρας, η οποία αποδέχεται τη μη συναινετική διάδοση ιδιωτικών εικόνων ως «ακίνδυνη φάρσα», όπου η πλειοψηφία των δραστών σπανίως τιμωρείται, ενώ τα θύματα-επιζώντες αντιμετωπίζονται ως «πόρνες» και αξιολογούνται ως «αφελείς ή υπερευαίσθητες» (Jane, 2014, σ.531,539).

Αυτή η κουλτούρα αγνοεί συστηματικά την συναίνεση ή όχι των γυναικών, ως αποτέλεσμα η σεξουαλική κακοποίηση βάσει εικόνας τείνει να ομαλοποιήσει τη μη συναινετική σεξουαλική δραστηριότητα. Η αποδοχή αυτών των συμπεριφορών σε συνδυασμό με την ελαχιστοποίηση ή την αποσιώπηση των επιπτώσεων που έχουν τα θύματα, ευνοεί περαιτέρω μορφές σεξουαλικής βίας, κατά τις οποίες η απουσία συγκατάθεσης δεν λαμβάνεται υπόψη ή δεν αναγνωρίζεται (McGlynn και Rackley, 2017, σ.16).

Βασικό χαρακτηριστικό που κάνει την εκδικητική πορνογραφία να προκαλεί ευρύτερη κοινωνική βλάβη είναι ο συλλογικός τρόπος που διαπράττεται. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ενώ η δημιουργία ή η δημοσίευση μια ιδιωτικής, σεξουαλικής εικόνας διαπράττεται από ένα άτομο, οι δυσμενείς επιπτώσεις στα θύματα προκύπτουν με την κοινή χρήση αυτών από πολλούς ανθρώπους. Εν συνεχεία ο καθένας από αυτούς διαδίδει ή σχολιάζει τις εικόνες με αποτέλεσμα την ενίσχυση της βλάβης στα θύματα αλλά και την συντήρηση μια κουλτούρας, η οποία όχι απλά

συναινεί σε αυτές τις ενέργειες αλλά επιπλέον τις ενθαρρύνει (McGlynn και Rackley, 2017, σ.18).

Αυτή η «νοοτροπία του όχλου» είναι που εξαναγκάζει τις γυναίκες να παραμείνουν «εκτός σύνδεσης», ενώ παράλληλα στερεοποιεί την ανδρική κυριαρχία και στους διαδικτυακούς χώρους (Citron, 2009, σ.391). Έτσι αναστέλλεται η ικανότητα και η προθυμία των γυναικών να συμμετέχουν στη διαδικτυακή ζωή ως ίσες αλλά επίσης στερεί από όλους έναν πιο πλούσιο και ποικίλο δημόσιο και διαδικτυακό λόγο. Επίσης ένας «εχθρικός και απεχθής τρόπος λόγου κανονικοποιείται» (Jane, 2014, σ.542), ο οποίος απειλεί την πραγμάτωση ευρέων ιδανικών όπως ο η κοινωνική ένταξη και η δημοκρατική δέσμευση στο διαδίκτυο (McGlynn και Rackley, 2017, σ.18).

Κεφάλαιο 3 Νομοθετικό πλαίσιο και πολιτικές αντιμετώπισης της εκδικητικής πορνογραφίας

Η βία μέσω διαδικτύου συνιστά ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο λόγω των ποικίλων μορφών με τις οποίες εμφανίζεται, πόσο μάλλον όταν σε αυτή τη συνθετότητα προστίθεται και ο παράγοντας του φύλου, όπως στο φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας. Εξαιτίας αυτού είναι σχεδόν ανέφικτη η συλλογική θεσμοθέτηση κανόνων δικαίου για την ολική αντιμετώπιση της. Παρατηρείται λοιπόν πως, σε διεθνή και εθνικό επίπεδο, υπάρχουν διάσπαρτες νομοθετήσεις καθεμία από τις οποίες εστιάζει σε διαφορετικό αντικείμενο προσβολής ή βλάβης. Η σύγχυση γύρω από την έννοια του όρου της εκδικητικής πορνογραφίας που περιγράφηκε προηγουμένως επηρεάζει επίσης την εδραίωση της κατάλληλης νομοθεσίας. Αποτέλεσμα αυτού, αρκετοί από τους νόμους που ισχύουν να καλύπτουν συγκεκριμένες όψεις της «εκδικητικής πορνογραφίας», με τους περισσότερους εξ αυτών να έχουν περιορισμένο εύρος και ως εκ τούτου να παρέχουν περιορισμένη αποκατάσταση. (Serpec, 2019)

3.1. Νομοθετικές προσεγγίσεις και νομικές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο

3.1.1. Οι εξελίξεις στην ποινικοποίηση σε διεθνές επίπεδο - Ιστορικότητα

Πολλά κράτη μέχρι πρόσφατα δεν είχαν και άλλα δεν έχουν ακόμα υιοθετήσει καμία νομοθεσία με στόχο της αντιμετώπιση της εκδικητικής πορνογραφίας. Η πρώτη αυτοτελής ποινική διάταξη εμφανίστηκε το 2004 στην πολιτεία του Νιου Τζέρσεϋ. Έκτοτε έπρεπε να περάσει πάνω από μία δεκαετία για να αρχίσει η συστηματική της νομοθέτηση όταν το 2015 στις ΗΠΑ, όπως προαναφέρθηκε, ξεκίνησε η διαρροή σεξουαλικού υλικού διασημοτήτων (Margolies S.,2015).

Έως το 2017 είχαν θεσμοθετηθεί διατάξεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου σε 28 πολιτείες. Καθεμία από αυτές όμως προσέγγιζε με διαφορετικό τρόπο το αδίκημα. Για παράδειγμα στην Καλιφόρνια η ποινική διάταξη δεν περιελάμβανε τις αυτοφωτογραφίες (Selfies), ενώ διατάξεις σε άλλες πολιτείες αναγνώριζαν ως δράστη μόνο αυτόν που τραβούσε τη

φωτογραφία ή το βίντεο με αποτέλεσμα να μείνει ατιμώρητος όποιος αναδημοσίευε μη συναινετικό υλικό το οποίο ήταν ήδη αναρτημένο (Trano M., 2019).

Με το πέρασμα του χρόνου το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας πήρε τεράστιες διαστάσεις και πλέον σε 46 πολιτείες στην Αμερική έχουν δημιουργηθεί ειδικές διατάξεις για αυτήν ως αυτοτελές αδίκημα, πλην όμως εξακολουθεί μέχρι σήμερα να μην έχει ακόμη θεσμοθετηθεί ως ομοσπονδιακό αδίκημα.

Στην Ευρώπη όλο και περισσότερα κράτη έχουν ποινικοποιήσει ή πρόκειται να ποινικοποιήσουν την μη συναινετική πορνογραφία. Από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες, που θέσπισαν ειδικές διατάξεις ήταν το Ηνωμένο Βασίλειο το 2015 (Haynes J.,2018). Έπειτα και μέχρι σήμερα ακλούθησαν 10 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βέλγιο, Ιρλανδία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σουηδία (EIGE, 2021), ενώ η Ελλάδα προστέθηκε στη λίστα ποινικοποίησης τον Ιούνιο του 2022, όπου και συνέταξε τον ειδικό ποινικό νόμο για την εκδικητική πορνογραφία (346 ΠΚ)².

3.1.2. Λόγοι καθυστέρησης ή απουσίας της ποινικοποίησης

Η καθυστέρηση της ποινικοποίησης της εκδικητικής πορνογραφίας, όσο και η πλήρης απουσία ειδικής ποινικής διάταξης για την εκδικητική πορνογραφία σε κάποιες χώρες μέχρι και σήμερα, οφείλεται, σύμφωνα με τους Citron και Franks (2014, σ.347) σε ένα συνδυασμό παραγόντων. Αρχικά διακρίνουν ότι

² Αρ. 346 Π.Κ. Όποιος χωρίς δικαίωμα κοινολογεί σε τρίτο πρόσωπο ή αναρτά σε κοινή θέα, πραγματική, αλλοιωμένη ή σχεδιασμένη εικόνα ή κάθε είδους οπτικό ή οπτικοακουστικό υλικό, στο οποίο αποτυπώνεται μη δημόσια πράξη άλλου που αφορά στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών και χρηματική ποινή.

2. Όποιος απειλεί άλλον ότι θα τελέσει τις πράξεις της παρ. 1 τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους. Αν ο υπαίτιος της πράξης του προηγούμενου εδαφίου εξαναγκάζει άλλον σε πράξη ή παράλειψη ή ανοχή για την οποία αυτός δεν έχει υποχρέωση, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών.

3. Με κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και χρηματική ποινή τιμωρείται η πράξη της παρ. 1 αν τελείται:

α) με ανάρτηση στο διαδίκτυο ή σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης με αόριστο αριθμό αποδεκτών,

β) από ενήλικο και αφορά σε ανήλικο,

γ) σε βάρος νυν ή πρώην συζύγου ή συντρόφου του υπαιτίου ή σε βάρος προσώπου που συνοικεί με αυτόν ή έχει μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας ή βρίσκεται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του ή δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του,

δ) με σκοπό να προσπορίσει ο υπαίτιος στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος.

4. Αν κάποια από τις πράξεις των προηγούμενων παραγράφων οδήγησε το θύμα σε απόπειρα αυτοκτονίας επιβάλλεται κάθειρξη και χρηματική ποινή. Αν η πράξη του προηγούμενου εδαφίου οδήγησε στο θάνατο επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών και χρηματική ποινή.

υπάρχει έλλειψη κατανόησης της σοβαρότητας των επιπτώσεων, αφού τα τελευταία χρόνια δόθηκε χώρος στα θύματα να μιλήσουν γι αυτές αλλά και γιατί η κοινωνία έχει γενικά φτωχό ιστορικό στην αντιμετώπιση των βλαβών που έχουν ως πρωταρχικούς στόχους τις γυναίκες και την αυτονομία τους.

Επίσης δεν γίνεται εύκολα αντιληπτό το εύρος και η δυναμική του προβλήματος της εκδικητικής πορνογραφίας γιατί η χρήση των τεχνολογιών και του διαδικτύου αποτελεί σχετικά πρόσφατη προσθήκη στην διάπραξη βίας και ιδίως της έμφυλης βίας. Παρατηρείται ακόμα, ότι υπάρχουν ασυμφωνίες και ασυνεπείς αντιλήψεις γύρω από το απόρρητο, την ιδιωτικότητα και την συναίνεση. Τα όρια της συναίνεσης, όπως αναφέραμε παραπάνω είναι σύνηθες να παρερμηνεύονται, ενώ τα πλαίσια της ιδιωτικότητας, ειδικά στην ψηφιακή εποχή, να συρρικνώνονται.

3.1.3. Παραβίαση ιδιωτικότητας ή σεξουαλικό έγκλημα;

Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που καθυστέρησαν και καθυστερούν τη δημιουργία κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου είναι η αναγνώριση της εκδικητικής πορνογραφίας ως έγκλημα σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή ιδιωτικής παραβίασης (Citron και Franks, 2014, σ.347). Κυρίως στις χώρες που επικρατεί το αγγλοσαξονικό ποινικό σύστημα η εκδικητική πορνογραφία θεωρήθηκε από τις αρχές της εμφάνισης της ως ένα σοβαρό αδίκημα γενετήσιας κακοποίησης για αυτό και το Ηνωμένο Βασίλειο την συνέταξε ειδική νομοθεσία σχετικά γρήγορα έναντι των υπολοίπων.

Από την άλλη πλευρά στις χώρες, όπως η Ελλάδα, που εμπίπτουν στο ηπειρωτικό δίκαιο, επικρατούσε η πεποίθηση ότι η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί αδίκημα, το οποίο στρέφεται κατά της ιδιωτικής ζωής, της αξιοπρέπειας και της προσωπικής ακεραιότητας ενός ατόμου, δηλαδή αναγνωριζόταν ως έγκλημα παραβίασης της ιδιωτικής ζωής (Γιαννάκη, 2021). Κατά συνέπεια, στις χώρες αυτές το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας δεν αντιμετωπίζεται με την απαραίτητη σοβαρότητα όσο στις χώρες όπου υιοθετείται ως σεξουαλικό αδίκημα (ο.π, 2021).

Η ιδιωτική ζωή θεωρείται μία από τις θεμελιώδεις συνταγματικές και διεθνώς προστατευόμενες αξίες. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα την προστατεύει στο άρθρο 17 και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα

Ανθρώπινα Δικαιώματα στο άρθρο 8 (Τζώρτζη, 2018). Σαφώς η ιδιωτική ζωή ενός ατόμου επηρεάζεται σοβαρά εάν υπάρχει μια φωτογραφία ή ένα βίντεο με σεξουαλικό περιεχόμενο του ίδιου χωρίς τη συναίνεση του στο διαδίκτυο. Οι νέες ψηφιακές τεχνολογίες αποτελούν ακόμη μεγαλύτερη απειλή για τα δικαιώματα ιδιωτικότητας των ατόμων, δεδομένου ότι οι εικόνες μπορούν να μεταφορτωθούν γρήγορα σε διαδικτυακές εφαρμογές και να προβληθούν από μεγάλο αριθμό ατόμων που μπορούν να αποθηκεύσουν ή να προωθήσουν τις εικόνες αυτές σε άλλα ψηφιακά δημόσια κανάλια (McGlynn, κ.ά., 2017).

Πέρα όμως από την ιδιωτικότητα επηρεάζεται καθοριστικά και η σεξουαλική και σωματική ακεραιότητα ενός ατόμου, όπως η ψυχική του υγεία, η σεξουαλική του λειτουργία, η σεξουαλική του έκφραση και η σεξουαλική του ταυτότητα (McGlynn, κ.ά., 2017). Δεδομένου αυτού, εκτιμάται πως είναι πιο εύστοχο η εκδικητική πορνογραφία να θεωρείται σεξουαλικό αδίκημα, καθώς οι συνέπειες στη σεξουαλική ακεραιότητα του ατόμου είναι παρόμοιες με άλλα σεξουαλικά αδικήματα παρά με τα αδικήματα κατά της ιδιωτικής ζωής (Citron και Franks, 2014).

3.1.4. Διεθνής νομοθετική προσέγγιση

Αρκετοί συγγραφείς, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, προσπάθησαν να συνδέσουν την εκδικητική πορνογραφία με την έμφυλη κακοποίηση και τη σεξουαλική βία. Για παράδειγμα οι Henry και Powell (2016) την όρισαν ως «σεξουαλική βία που διευκολύνεται από την τεχνολογία», οι Cripps και Stermac (2008) ως «κυβερνό-σεξουαλική βία», οι Citron και Franks (2014) ως «σεξουαλική κακοποίηση» και οι McGlynn, Rackley και Houghton (2017) ως «σεξουαλικό έγκλημα». Η προσπάθεια αυτή στον ακαδημαϊκό χώρο, σε συνδυασμό με τα φεμινιστικά κινήματα έδωσε ώθηση για την αυστηροποίηση της νομοθεσίας που τιμωρεί το αδίκημα αυτό.

Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια για αναγνώριση της έμφυλης διάστασης και στην βελτίωση των σταδίων της ποινικοποίησης που μέχρι και σήμερα πραγματοποιούνται, έπαιξαν και οι διεθνείς οργανισμοί. Συγκεκριμένα τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο της Ευρώπης συμπεριέλαβαν πρόσφατα στα ψηφίσματα τους την έμφυλη βία στον κυβερνοχώρο. Ενώ το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την ισότητα των φύλων (EIGE, 2021) κατέδειξε την εκδικητική

πορνογραφία ως μια από τις κυρίαρχες εκφάνσεις της διαδικτυακής κακοποίησης κατά των γυναικών.

Όπως έχει αναφερθεί, το έγκλημα της εκδικητικής πορνογραφίας αποτελεί εξαιρετικά πρόσφατο φαινόμενο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη σχετικών ειδικών νομοθετικών διατάξεων για την αντιμετώπισή του και ταυτόχρονα την προσπάθεια διαμόρφωσής τους, βασισμένων σε ήδη υπάρχουσες συγγενείς νομολογίες.

Η άντληση των νομικών εργαλείων για τη διαμορφούμενη νομολογία της εκδικητικής πορνογραφίας, πραγματοποιείται από δύο βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος αφορά την έμφυλη βία και η κυριότερη Σύμβαση που την αποτυπώνει είναι αυτή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή και ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (2014). Σκοπός αυτής είναι η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και η προστασία των θυμάτων θέτοντας παράλληλα τέλος στην ατιμωρησία των δραστών (Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2023).

Η επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης που ακολούθησε κάνει ειδική αναφορά στη σφαίρα του κυβερνοχώρου και τη χρήση των Τεχνολογιών και σε συνδυασμό με τη γενική σύσταση της GREVIO το 2021 προς τα συμβαλλόμενα μέρη, συμπεριλαμβάνει στη σύμβαση όλες τις μορφές βίας στον κυβερνοχώρο (EIGE, 2021).

Ο δεύτερος πυλώνας αφορά τα εγκλήματα που σχετίζονται με το διαδίκτυο με την κυριότερη σύμβαση να είναι αυτή της Βουδαπέστης για το κυβερνοέγκλημα (2001) και το πρόσθετο πρωτόκολλο αυτής. Ήταν η πρώτη συνθήκη που επικεντρώθηκε στα εγκλήματα που σχετίζονται με το Διαδίκτυο, που ασχολούνταν ιδιαίτερα με απάτες που σχετίζονται με υπολογιστές, παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων και παραβιάσεις της ασφάλειας δικτύου. Ο κύριος στόχος της σύμβασης είναι η προστασία της κοινωνίας από το έγκλημα στον κυβερνοχώρο παρέχοντας μια κοινή ποινική πολιτική μέσω κατάλληλης νομοθεσίας και διεθνούς συνεργασίας. Ορισμένα άρθρα της σύμβασης μπορούν να εφαρμόζονται στη βία στον κυβερνοχώρο, τα οποία σχετίζονται με τον σωματικό και ψυχολογικό τραυματισμό των θυμάτων (EIGE, 2021).

3.2. Νομοθετική προσέγγιση της εκδικητικής πορνογραφίας στην Ελλάδα

Μέχρι πρόσφατα στην Ελλάδα το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας δεν τυποποιούνταν ως αυτοτελές έγκλημα στον Ποινικό Κώδικα. Συγκεκριμένα, πριν την πρόσφατη αλλαγή της νομοθεσίας, ο δράστης της δημοσιοποίησης του επίμαχου σεξουαλικού υλικού αντιμετώπιζε την ποινικές κυρώσεις του αρ.38 του Νόμου 4624/2019, ο οποίος εισήγαγε στην ελληνική έννομη τάξη το γενικό κανονισμό προσωπικών δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό και με τις διατάξεις του άρθρου 370^A του ΠΚ για την παραβίαση του απορρήτου (Γιαννάκη,2021).

Εν ολίγοις οι καταγγελίες αντιμετωπίζονταν στο πλαίσιο της παραβίασης της ιδιωτικότητας ενώ οι παράνομες πράξεις αποτελούσαν πλημμέλημα, με το δράστη αυτών να τιμωρείται με φυλάκιση ενός έτους. Ταυτόχρονα οι ανωτέρω διατάξεις δεν παρείχαν σαφή αναφορά ή οριοθέτηση των εννοιών που αφορούν στην έμφυλη διάσταση ή στην προσβολή της γενετήσιας ελευθερίας και ειδικότερα στη χρήση μη συναινετικών βίντεο και φωτογραφιών σεξουαλικού χαρακτήρα (Serpec,2019).

Η ποινική διαδικασία ακόμα και σήμερα εξελίσσεται πάρα πολύ αργά με αποτέλεσμα τα θύματα να αναμένουν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα την καταδίκη του δράστη χωρίς αυτό να εξασφαλίζει και την απαλλαγή από την παρουσία του επίμαχου υλικού στο διαδίκτυο. Τα θύματα βάσει του Συντάγματος έχουν δικαίωμα να κινηθούν αστικά απέναντι στις πλατφόρμες που έχουν κάνει την ανάρτηση ώστε να αφαιρέσουν το υλικό και σε δεύτερο χρόνο να διεκδικήσουν χρηματική αποζημίωση (Στενούμη, 2020). Το συγκεκριμένο αποκαλείται ως «δικαίωμα διαγραφής» (δικαίωμα στη λήθη) που προβλέπει ο γενικός κανονισμός για τα προσωπικά δεδομένα. Ωστόσο αυτό δε συνεπάγεται ότι το υλικό θα εξαφανιστεί διότι μπορεί να έχει αναδημοσιευτεί σε άλλες ιστοσελίδες ή να έχει αποθηκευτεί από χρήστες και να αναρτηθεί εκ νέου. Παράλληλα οι πλατφόρμες δεν ανταποκρίνονται άμεσα ή και καθόλου στα αιτήματα των θυμάτων. Οι αποζημιώσεις επίσης είναι σχετικά χαμηλές σε σχέση με την τεράστια ηθική και συναισθηματική βλάβη που προκαλείται στο θύμα (ό.π, 2020).

3.2.1. Προβληματισμοί πριν την αυστηροποίηση της νομοθεσίας

Στην Ελλάδα το Μάιο του '21 κατατέθηκε η πρώτη μήνυση κατά του chatpic.org από μια γυναίκα - θύμα εκδικητικής πορνογραφίας. Η ανωτέρω πλατφόρμα έγινε ευρέως γνωστή το 2020 μετά από καταγγελίες γυναικών που βρήκαν τις προσωπικές τους φωτογραφίες αναρτημένες. Μετά το κύμα οργής που ξέσπασε αρχικά στο Twitter με το hashtag #cancelchatpicorg η πλατφόρμα έκλεισε για λίγο, για να επαναλειτουργήσει περίπου ένα μήνα, συνεχίζοντας να αποτελεί δεξαμενή διοχέτευσης μη συναινετικού υλικού δημοσιευμένο από ανώνυμους χρήστες (Νίνη, 2021).

Το θύμα προχώρησε σε μήνυση κατά της πλατφόρμας αφού βρήκε προσωπικές της εικόνες αναρτημένες σε αυτήν, ασκώντας το προαναφερόμενο δικαίωμα διαγραφής. Ωστόσο, όπως αναφέρει, βρέθηκε αντιμέτωπη με μια εξαιρετικά δυσχερή διαδικασία, καθώς έπρεπε να συλλέξει μόνη της τα στοιχεία, να υποβάλλει τη μήνυση και να υποδείξει τον πιθανό δράστη, ξοδεύοντας παράλληλα αρκετά χρήματα, διαδικασία την οποία αδυνατούν να ακολουθήσουν θύματα σε άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις (ό.π, 2021).

Σχετικά με τα παραπάνω, οι Citron και Franks (2014) υποστήριζαν ότι οι μηνύσεις είναι αναποτελεσματικές και ανώφελες, διότι δεν μπορούσαν να αποτρέψουν τη διάδοση μιας εικόνας μέσω ψηφιακών καναλιών. Οι περισσότεροι αποκαλύπτοντες γνώριζαν ότι είναι σχεδόν απίθανο να μηνυθούν, δεδομένου ότι τα περισσότερα θύματα δεν είχαν το χρόνο και τα χρήματα για να εγείρουν αγωγές και επιπλέον, δεν είχε νόημα να μηνύσουν δράστες με λίγα ή καθόλου περιουσιακά στοιχεία για να ικανοποιήσουν μια απόφαση (Sepec, 2019, σ.440). Ως εκ τούτου, θεωρούσαν πως η ποινικοποίηση της μη συναινετικής πορνογραφίας είναι και αναγκαία για να μεταφέρει το κατάλληλο επίπεδο κοινωνικής καταδίκης (Citron και Franks, 2014).

3.2.2. Η εκδικητική πορνογραφία ως αυτοτελές αδίκημα

Τον Ιούνιο του 2022 σχηματίστηκε νέα διάταξη στον ελληνικό Ποινικό Κώδικα (αρ.346 Π.Κ.), η οποία μετέτρεψε σε αυτοτελές αδίκημα την εκδικητική πορνογραφία στα πλαίσια της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρεπείας. Έτσι το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας μετατράπηκε από πλημμέλημα σε κακουργηματικής φύσεως έγκλημα, το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση

τουλάχιστον τριών (3) ετών και χρηματική ποινή. Επιβαρυντικά λειτουργεί εάν το υλικό αναρτηθεί στο διαδίκτυο, αν τελείται από ενήλικο σε ανήλικο, αν τελείται από νυν/πρώην σύντροφο ή εάν ο υπαίτιος αποσκοπεί σε χρηματικό όφελος (έως 8 έτη κάθειρξη). Αν τέλος, οι πράξεις οδήγησαν σε απόπειρα αυτοκτονίας ή θάνατο η ποινή είναι τουλάχιστον δέκα (10) έτη (Lawspot.gr).

Το έναυσμα για αυτή την ουσιαστική αλλαγή ήταν η πολύκροτη υπόθεση του τηλεοπτικού παρουσιαστή Σ.Π, που αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, ο οποίος ήταν ουσιαστικά ο πρώτος δράστης εκδικητικής πορνογραφίας στην Ελλάδα που καταδικάστηκε. Το Δικαστήριο του επέβαλε 5ετή κάθειρξη, αφού κρίθηκε ένοχος για δημοσιοποίηση υλικού με προσωπικές στιγμές της πρώην ερωτικής του συντρόφου, μέσω διαδικτύου και κατ' εξακολούθηση με σκοπό τη βλάβη (Kathimerini.gr).

3.3. Πολιτικές αντιμετώπισης του αδικήματος στην Ελλάδα

Η Ελλάδα ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ξεκινήσει να σχεδιάζει και να εφαρμόζει πολιτικές και δράσεις για την ολιστική πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και των επιμέρους εκφάνσεών της. Στον 1^ο Άξονα προτεραιότητας του νέου εθνικού σχεδίου δράσης για την ισότητα των φύλων (ΕΣΔΙΦ) 2021-2025, περιλαμβάνονται και εξειδικευμένες δράσεις για την έμφυλη βία στον κυβερνοχώρο και την εκδικητική πορνογραφία ειδικά. Αναλυτικότερα η Πολιτική Γραμματεία Υφυπουργού Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων ανακοίνωσε, το 2022, ότι πρώτη φορά προβλέπεται η εκπόνηση έρευνας σε συνεργασία με την Εθνική Στατιστική Αρχή σε σχέση με το μέγεθος και τις μορφές της έμφυλης βίας στον κυβερνοχώρο στη χώρα μας, αλλά και η δημιουργία δεικτών για την αποτύπωση και την μέτρηση του φαινομένου (EIGE, 2022, Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2022). Σκοπός αυτού είναι η μέτρηση του βαθμού και της τάσης εξάπλωσης του φαινομένου στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα να προκύψουν προτάσεις για αναγκαίες νομοθετικές παρεμβάσεις και πρακτικές σε επίπεδο πρόληψης και προστασίας των θυμάτων (Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2022).

Επίσης προβλέπεται σε συνεργασία με αρμοδίους κρατικούς φορείς και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, η επιμόρφωση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων

επαγγελματιών και στελεχών του δημοσίου τομέα στη θεματική της βίας κατά των γυναικών γενικότερα, αλλά και της βίας στον κυβερνοχώρο και της εκδικητικής πορνογραφίας (Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2023). Η ενημέρωση των φορέων για τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Οργανώνονται ακόμα, εξειδικευμένες εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς, συλλογικά όργανα και σε άλλες στοχευμένες ομάδες (όπως μαθητές/τριες) για την αναγνώριση του φαινομένου, τρόπους αποφυγής και αντιμετώπισής του, τρόπους υποστήριξης και ενδυνάμωσης των θυμάτων (Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2022).

Τέλος, κομβικό ρόλο στον τομέα την στήριξης και ενδυνάμωσης των θυμάτων έχει το Δίκτυο Δομών της Γ.Γ.Ι.Α.Δ. Η Γραμμή SOS 15900, που λειτουργεί όλο το 24ωρο προσφέροντας επείγουσα συμβουλευτική και στήριξη στα θύματα, αλλά και τα Συμβουλευτικά Κέντρα, στα οποία παρέχεται νομική, ψυχολογική, εργασιακή και κοινωνική υποστήριξη των θυμάτων (Γ.Γ.Ι.Α.Δ., 2022).

3.4. Διεθνείς πολιτικές αντιμετώπισης

Τα διεθνή ιδρύματα στοχεύουν στο να δώσουν προτεραιότητα στην προώθηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου αντιμετώπισης όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικτυακής βίας, ως χαρακτηριστική μορφή βίας υποβοηθούμενη από την τεχνολογία. Συνιστούν την αναγνώριση της ψηφιακής βίας ως το συνεχές της βίας στον φυσικό κόσμο και συστήνουν να μην παραβλέπεται η διάσταση του φύλου, ειδικά κατά την συλλογή δεδομένων για την μέτρηση της εγκληματικότητας που αφορά στη διαδικτυακή βία (EIGE, 2022).

Οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως οι EIGE (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων), Europol, Eurojust, FRA (Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα), συμμετέχουν ενεργά στην αντιμετώπιση του ζητήματος της διαδικτυακής βίας. Οι FRA και EIGE συνέβαλαν καθοριστικά στη συλλογή δεδομένων σχετικά με αυτή σε ολόκληρη την Ε.Ε. Η Europol έχει δημιουργήσει εκστρατείες για την ευαισθητοποίηση σχετικά με το διαδικτυακό έγκλημα και τη σεξουαλική εκμετάλλευση μέσω του Ευρωπαϊκού Κέντρου για το Έγκλημα στον κυβερνοχώρο, ενώ η Eurojust έχει υποστηρίξει φορείς που είναι

υπεύθυνοι για τη διεξαγωγή ερευνών για εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, την αντιμετώπιση των τεχνικών απαιτήσεων και την ανάπτυξη ειδικών δεξιοτήτων (EIGE, 2022).

Επίσης έχει συσταθεί μια ομάδα εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών (GREVIO), η οποία έχει την ευθύνη για την παρακολούθηση της εφαρμογής της σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από τα κράτη που έχουν δεσμευτεί. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η GREVIO είναι σήμερα η μόνη ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων που παρακολουθεί την εφαρμογή των δεσμευτικών διεθνών νομικών διατάξεων στον τομέα της βίας κατά των γυναικών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2023 ενέκρινε την διαπραγματευτική εντολή του σχετικά με τους κανόνες για την καταπολέμηση έμφυλης βίας. Η εντολή περιελάμβανε την αυστηροποίηση των κανόνων για την βία στον κυβερνοχώρο και την ουσιαστικότερη στήριξη των θυμάτων, όπως η δωρεάν νομική υποστήριξη. Επίσης ζητήθηκε να υπάρχει καλύτερη αξιολόγηση των συνθηκών συναίνεσης και βελτιωμένη καταγραφή περιστατικών και αποδεικτικών στοιχείων από τις Αρχές. Τέλος εισηγήθηκε για τη δημιουργία ειδικών κανόνων για τα διαδικτυακά εγκλήματα συμπεριλαμβανομένης της εκδικητικής πορνογραφίας (Socialpolicy.gr).

Ανάμεσα στους δεκαεπτά (17) Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) του Ο.Η.Ε., συμπεριλαμβάνεται και η εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικτυακής. Ενώ επίσης αναφέρεται και η ενίσχυση της ευνοϊκής χρήσης της τεχνολογίας επικοινωνιών και πληροφοριών, για την προώθηση της ενδυνάμωσης των γυναικών (European Commission, χ.χ.). Επιπλέον ο Ο.Η.Ε. παρέχει εκπαιδευτικό υλικό και δωρεάν επιμορφωτικό μάθημα για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, εκ του οποίου μια ενότητα αφιερώνεται στο διαδικτυακό έγκλημα με βάση το φύλο. Η ενότητα καλύπτει την παρενόχληση, την καταδίωξη και τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο καθώς και τη μη συναινετική κατάχρηση οικίας εικόνας και το sexting (EIGE, 2022).

Κεφάλαιο 4 Μεθοδολογία της έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται συνοπτικά το θεωρητικό πλαίσιο και ο σκοπός της έρευνας. Επίσης παρουσιάζονται τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη του στόχου της έρευνας και περιγράφεται το πεδίο και ο τρόπος της έρευνας. Τέλος, διατυπώνονται τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν στην πορεία της έρευνας.

4.1. Θεωρητική βάση της έρευνας

4.1.1. Αυτοέλεγχος και πειθαρχία του Foucault

Μπορεί το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας να έχει έρθει πρόσφατα στο προσκήνιο λόγω της ιδιαιτερότητας του, να επενδύεται από τη χρήση του διαδικτύου, παρ' όλα αυτά η βασική προβληματική εστία του, έχει να κάνει με την πειθαρχία των σωμάτων και τον έλεγχο της σεξουαλικότητας για τα οποία έχει μιλήσει ο Foucault πολύ παλαιότερο. Αν και οι θεωρίες του Foucault, δεν αναφέρονταν στην έμφυλη διχοτόμηση, θα βοηθήσουν στο να καταλάβουμε, πως η γυναικεία σεξουαλικότητα έχει ρυθμιστεί να είναι περιορισμένη και πιο ενοχοποιημένη; Και με ποιο τρόπο μαθαίνουν να αυτοεπιτηρούνται τα γυναικεία σώματα και να αυτοπειθαρχούν στις κοινωνικές επιταγές, που τα θέλουν να είναι πιο σεμνά και πιο ταπεινά;

Ο Foucault ισχυρίζεται πως οι σύγχρονες εξελίξεις και η κατά τ' άλλα άνοδος των ελευθεριών συνοδεύεται από μια άνευ προηγουμένου πειθαρχία με στόχο το σώμα. Αυτή η πειθαρχία επιβάλλεται στο σώμα και προσπαθεί να το ελέγξει και να ρυθμίσει τις λειτουργίες του, ώστε να διασφαλίσει την καθυπόταξη των ενεργειών του. Στόχος είναι να αυξηθεί η χρηστικότητα των σωμάτων, να τελειοποιηθούν, να υποταχθούν και εν τέλη να καταστούν «πειθήνια σώματα». Για να συμβεί αυτό χρειάζεται ασφυκτικός και ακριβής έλεγχος των σωμάτων, ο οποίος επιτυγχάνεται με λεπτομερή και επισταμένη επιτήρηση του χώρου, του χρόνου και των κινήσεων του. Για να γίνει αυτό κατανοητό ο Foucault περιγράφει τις πειθαρχικές πρακτικές που είναι συνδεδεμένες με τις νεωτερικές μορφές του στρατού, του σχολείου, του εργοστάσιου κ.α., όπου ο χρόνος, ο

χώρος και οι κινήσεις είναι οριοθετημένα και πλήρως ελεγχόμενα ώστε να επέλθει το βέλτιστο αποτέλεσμα. (Bartky,1988)

Τα «πειθήνια σώματα» επενδύονται μέσα από σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας, προκειμένου να καταστούν παραγωγικά, ενώ διαμορφώνονται μέσα από ένα σύνολο καταναγκασμών που επιβάλλονται σε αυτά. Η επιβολή των πειθαρχικών πρακτικών γίνεται μέσω της εξουσίας και του λόγου. Η εξουσία αυτή είναι ανώνυμη, απρόσωπη και διάχυτη, υπάρχει δηλαδή παντού και πουθενά, επομένως δεν γίνεται εύκολα αντιληπτή. Ο Foucault θεωρεί πως αυτή η λειτουργία της εξουσίας συγκροτεί την ίδια την υποκειμενικότητα του ατόμου και την σεξουαλικότητα του. Μιλάμε για μια εξουσία που δεν έχει κατασταλτικό χαρακτήρα, αντιθέτως είναι παραγωγική και συστατική. Διότι αντί να καταπιέζει τις επιθυμίες, τις διαμορφώνει και τις πολλαπλασιάζει και κατασκευάζει αντιλήψεις για την κανονικότητα, όπως για παράδειγμα τι χαρακτηρίζεται θηλυκό, τι είναι σεξουαλικά επιτρεπτό, τι είναι ανήθικο, τι είναι πρόστυχο, κ.α.. (Foucault, 1991)

Το σώμα για τον Foucault δεν είναι μόνο ένα «κείμενο» πολιτισμού. Είναι επίσης και ένας πρακτικός και άμεσος τρόπος κοινωνικού ελέγχου. Η « νέα εξουσία » που εμφανίζεται στην νεωτερική κοινωνία είναι στενή και συνεχής και επεκτείνεται στο μυαλό του υποκειμένου. Η εξουσία αυτή, αποκτά πρόσβαση στα άτομα, στα σώματα τους, στις χειρονομίες τους και σε όλες τις καθημερινές τους δραστηριότητες. Δεν ασκείται από κάποια θεσμική δομή ή από κάποιο πρόσωπο εξουσιοδοτημένο, αλλά η άσκηση της έχει μεταβιβαστεί ουσιαστικά στο ίδιο το άτομο (Bartky, 1988, σ.41). Ο Foucault το ονομάζει «αντιστροφή του πολιτικού άξονα της εξατομίκευσης». Εν ολίγοις το άτομο μαθαίνει να αυτοεπιτηρείται, να αυτοαστυνομεύεται, ακόμα και να αυτοτιμωρείται.³ Αυτό συμβαίνει γιατί ο επιτηρούμενος νομίζει ότι βρίσκεται

³ Ο Φουκώ παρομοιάζει την πειθαρχική κοινωνία με την Πανοπτική φυλακή του Jeremy Bentham. Στη Πανοπτική φυλακή τα κελιά σχηματίζουν έναν κύκλο στο κέντρο του οποίου υπάρχει ένας πύργος, πάνω σε αυτόν στέκεται ο επιτηρητής με αποτέλεσμα να έχει ευρεία ορατότητα και το κυριότερο ο έγκλειστος έχει την αίσθηση μιας συνεχούς και μόνιμης ορατότητας πάνω του, η οποία κατά την άποψη του εξασφαλίζει την αυτόματη αποτελεσματικότητα της εξουσίας. Αυτό σημαίνει ότι ο κάθε έγκλειστος, δηλαδή το κάθε υποκείμενο εσωτερικεύει το εξεταστικό βλέμμα του πειθαρχικού θεσμού και έτσι μετατρέπεται σε δεσμοφύλακα του εαυτού του. Για τον Φουκώ η δομή και τα αποτελέσματα του Πανοπτικού αντηχούν σε ολόκληρη τη σύγχρονη κοινωνία, όπου κυριαρχεί η αέναη αυτοεπιτήρηση και η ατομοκρατία.

συνεχώς σε μια κατάσταση ορατότητας, ότι δηλαδή ελέγχεται παντού και πάντα (Bordo, 1993, σ.165-166).

4.1.2. Η φεμινιστική προσέγγιση της Butler

Η Butler και άλλες φεμινίστριες στοχάστριες, στηρίχτηκαν στις ανωτέρω φουκοϊκές θεωρίες για να αναπτύξουν θεωρίες που έχουν να κάνουν με την ετεροσεξουαλική ηγεμονία και τις έμφυλες ανισότητες. Αυτές είναι που θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε γιατί στο αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας τα γυναικεία σώματα είναι αυτά που εκτίθενται περισσότερο; Γιατί η γυναίκα είναι αυτή που κατηγορείται και αυτή που στιγματίζεται; Γιατί η γυναικεία σεξουαλικότητα είναι αυτή που υποτιμάται όταν ξεπερνάει τα «επιτρεπτά όρια»;

Σύμφωνα με την Butler (2008) τα κανονιστικά πρότυπα του φύλου λειτουργούν με έναν επιτελεστικό, δηλαδή επαναληπτικό τρόπο, ώστε να υλικοποιούν το φύλο του σώματος και κυρίως την σεξουαλική διαφορά με σκοπό την εδραίωση της έμφυλης ανισότητας και την παγίωση της ετεροσεξουαλικής ηγεμονίας. Η επιτελεστικότητα αποτελεί την επαναεπιβεβαιωτική πρακτική μέσω της οποίας ο λόγος παράγει αυτό που ονοματίζει (Butler, 2008, σ.63).

Επομένως γίνεται πολύ δύσκολα αντιληπτό ότι το φύλο και τα κανονιστικά του χαρακτηριστικά, όπως αυτά της σεξουαλικότητας, αποτελούν μια πολιτισμική κατασκευή και πως το «σώμα» αποτελεί αποτέλεσμα της εξουσίας. Τουναντίον, όλα όσα περιβάλλονται γύρω από τη σεξουαλικότητα και το σώμα των υποκειμένων, φαίνονται να είναι πλήρως αμετάβλητα και δεδομένα.

Το εγχείρημα της Butler είναι μέσω τους όρου της επιτελεστικότητας να αναδείξει την επιβεβαιωτική δύναμη του λόγου που ενυπάρχει παντού γύρω μας (βιολογία, ιατρική, Μ.Μ.Ε., καθημερινές συζητήσεις, κ.τ.λ.) και ο οποίος ρυθμίζει και επιβάλλει (Butler, 2008, σ.53). Θεωρεί πως τα ρυθμιστικά κανονιστικά πρότυπα υλικοποιούν τη σεξουαλική διαφορά. Το φύλο, όπως και η σεξουαλικότητα αποτελεί μια πολιτισμικά και ιστορικά προσδιορισμένη λογοθετική συνάρθρωση, αλλά και μια πολιτική κατηγορία που ρυθμίζει την υπάρχουσα κοινωνική δομή (Χαλκιά, 2011, σ.90-91). Στη προκειμένη περίπτωση αυτό που επιτυγχάνεται είναι στο να παραμένει η γυναίκα και η σεξουαλικότητα της σε μια κατώτερη, πιο οριοθετημένη θέση.

Τα σώματα και οι υποκειμενικότητες που έχουν σημασία και αναγνωρίζονται ως ανθρώπινα όντα, είναι αυτά που υποστηρίζουν το διπολικό σύστημα ετεροκανονικότητας και που ταυτίζονται επαρκώς με το φύλο που έχουν αναλάβει. Μιλάμε για μια πολιτική διαμόρφωση των υποκειμένων, η οποία δημιουργεί ιεραρχίες και αποκλεισμούς (Χαλκιά, 2011, σ.34).

Όσα από τα υποκείμενα δεν συντάσσονται με το κανονιστικό σύστημα των έμφυλων επιταγών και δεν πειθαρχούν στις πρακτικές που τους έχουν ανατεθεί, εξαιρούνται από το πλαίσιο του «πλήρως ανθρώπινου». Αυτά τα υποκείμενα, η Butler (2008), τα ονομάζει αποκείμενα, τα οποία βρίσκονται έξω από τα σύνορα της σωματικής ζωής και δεν καταφέρνουν δηλαδή να μετρηθούν ως σώματα⁴. Παραδείγματος χάρη, όταν ένα βίντεο με σεξουαλικό, ιδιωτικό υλικό, στο οποίο απεικονίζεται γυναίκα, δημοσιευτεί, τότε η γυναίκα περιγράφεται ως «ανήθικη πόρνη». Εκείνη τη στιγμή ουσιαστικά αποσύρεται από τα κοινωνικά αποδεκτά πρότυπα σεξουαλικότητας, καταλήγοντας να έχει ένα σώμα που έχει απομονωθεί, έχει αντικειμενοποιηθεί και έχει εξευτελιστεί, ένα σώμα δηλαδή, χωρίς σημασία.

4.2. Σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα σκοπό έχει να βρει απαντήσεις σε δυο βασικά ερευνητικά ερωτήματα που σχετίζονται με το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας και αποσκοπούν στην πιο καθαρή και εστιασμένη θέαση του αδικήματος της εκδικητικής πορνογραφίας : Πως συνεργάζονται και αλληλεπιδρούν οι έμφυλες ανισότητες και οι τεχνολογικές εξελίξεις στα πλαίσια του φαινομένου; Με ποιους τρόπους απαντούν στις νέες προκλήσεις του φαινομένου βασικοί Θεσμοί του κράτους και ποιες προβληματικές εστίες εντοπίζονται; Στόχος είναι μέσα από την έρευνα να αναδειχθούν οι διάφορες πτυχές του φαινομένου, να εξεταστεί κατά πόσο η νέα νομοθεσία άλλαξε τη πορεία του φαινομένου, να επισημάνουμε τα κενά που

⁴Η οριοθέτηση γίνεται μέσω μιας σιωπηρής επιχείρησης αποκλεισμού και εμπεριέχει κάποια βία από τη στιγμή που τα όρια κατασκευάζονται μέσω της εξάλειψης. Η επικράτεια του αποκειμένου διαμορφώνει το καταστατικό εξωτερικό της επικρατείας του υποκειμένου. Αυτή η ζώνη του οικήσιμου αποτελεί για το υποκείμενο το προσδιοριστικό του όριο, αλλά και μια απειλή, όπως αναφέρει η Butler, γιατί το υποκείμενο συγκροτείται μέσω του φόβου και της δύναμης του αποκλεισμού και της αποκειμενικότητας.

υπάρχουν και να αντιληφθούμε τους τρόπους λειτουργίας του συστήματος για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

4.3. Μέθοδος συλλογής , ανάλυσης και επεξεργασίας των δεδομένων

Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία, είναι η ποιοτική έρευνα με ημιδομημένες, ημικατευθυνόμενες συνεντεύξεις. Ο σκοπός που επιλέχθηκε αυτή η μέθοδος ήταν η ανακάλυψη νέων πτυχών και διαστάσεων του φαινομένου και η σε βάθος κατανόηση του μέσα από τις εμπειρίες τους (Τσιώλης, 2013, σ.3).

Η παρούσα έρευνα εφαρμόζει αυστηρά τους ηθικούς κανόνες που διέπουν την επιστημονική διαδικασία. Ένας από τους θεμελιώδεις κανόνες αυτής της δεοντολογίας είναι η διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων. Επιπλέον, η έρευνα τηρεί αρχές όπως η ενημέρωση και η ελεύθερη συναίνεση των συμμετεχόντων, η διαφάνεια στην αναφορά των ευρημάτων και η αποφυγή οποιωνδήποτε παραπλανητικών πρακτικών. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται όχι μόνο η εγκυρότητα και η ακεραιότητα της έρευνας, αλλά και η προστασία των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των εμπλεκομένων ατόμων.

Για τις συνεντεύξεις είχε δημιουργηθεί ένας σχετικός οδηγός ερωτήσεων, ο οποίος και δόθηκε στους συμμετέχοντες λίγες ημέρες πριν πραγματοποιηθεί η συνέντευξη. Μετά κιόλας από την πρώτη συνάντηση, αναδύθηκαν νέα ερωτήματα, τα οποία αποφάσισα να συμπεριλάβω στις επόμενες συνεντεύξεις. Επίσης εμφανίστηκαν σημεία που χρειαζόνταν περαιτέρω διευκρίνηση. Έτσι οι συνεντεύξεις άρχισαν να ξεφεύγουν από το προσχεδιασμένο πλάνο και να αποκτούν μια πιο ελεύθερη ροή.

Πιο συγκεκριμένα, δεν ακολουθήθηκε η καθορισμένη σειρά των ερωτήσεων, κάποιες από αυτές παραλείπονταν ή προστίθενται ανάλογα με την πορεία της συνέντευξης και με τις εμπειρίες και την εξειδίκευση που φαινόταν να έχει ο κάθε συμμετέχοντας. Η δυνατότητα να εξελιχθεί κατά αυτόν τον τρόπο η συνέντευξη μπορεί να μην αγγίζει τα όρια της αυστηρότητας αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η διεργασία της γίνεται με προχειρότητα. Σύμφωνα με την Λυδάκη (2012), η διαδικασία της συνέντευξης είναι μια ζωντανή διαδικασία και ο ερευνητής προσπαθεί

να διαχειριστεί την ροή της με τον βέλτιστο τρόπο, ώστε να διαφωτιστούν, όσο το δυνατόν, περισσότερα ζητήματα και σε μεγαλύτερο βάθος.

Μετά την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, ακολούθησε η ταξινόμηση και η οργάνωση των πληροφοριών που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα. Το ερευνητικό υλικό αποκωδικοποιήθηκε με άξονα τα βασικά ερωτήματα, που τέθηκαν, ως σκοπός της έρευνας. Συμπεριλήφθηκαν επίσης και κατηγορίες που προέκυψαν και οι οποίες αναδεικνύουν ενδιαφέρουσες πτυχές του φαινομένου.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, εντοπίστηκαν και αξιοποιήθηκαν βιβλιογραφικές και αρθρογραφικές αναφορές, κυρίως ξενόγλωσσες. Από αυτές αντλήθηκαν ευρήματα, σχετικά με το εύρος του φαινομένου, με το τεχνολογικό υπόβαθρο του, με την ορολογία του, με την έμφυλη απεικόνιση του, με την νομοθεσία και τις πολιτικές σε διεθνή και εθνικό επίπεδο.

4.4. Τα υποκείμενα και ο τόπος της έρευνας

Το δείγμα αποτελείται συνολικά από τέσσερα άτομα. Οι συμμετέχοντες εργάζονται σε καίριες Υπηρεσίες, οι οποίες έχουν αναλάβει ουσιαστικά την διαχείριση, την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου της εκδικητικής πορνογραφίας. Ο σκοπός που απευθύνθηκα σε αυτές ήταν για να εξετάσω πως τα στελέχη τους αντιλαμβάνονται το φαινόμενο εμπειρικά, να καταλάβω τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και πως λειτουργούν οι διαδικασίες εκ των έσω.

Οι τρεις εξ' αυτών είναι στελέχη της ΔΙ.Δ.Η.Ε. (Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος). Οι ανωτέρω είναι εξειδικευμένοι αστυνομικοί σε θέματα κυβερνοβίας και διαχειρίζονται προανακριτικά υποθέσεις εκδικητικής πορνογραφίας. Συγκριμένα ο Ε.Ζ. είναι Α/Α' ειδικών καθηκόντων- ψυχολόγος, ο Α/Β' Β.Δ. είναι στέλεχος του 5^{ου} τμήματος – ειδικών υποθέσεων και δίωξης διαδικτυακών οικονομικών εγκλημάτων και ο Αρχ/κας Α.Γ. είναι στέλεχος του 4^{ου} τμήματος – διαδικτυακής προστασίας ανηλίκων και ψηφιακής διερεύνησης. Τα στελέχη δήλωσαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, μετά από σχετική διαταγή που κοινοποιήθηκε στη Υπηρεσία τους από το Αρχηγείο της Ε.Α., το οποίο προηγουμένως μου χορήγησε έγκριση για να την συμμετοχή της ΔΙ.Δ.Η.Ε. στην παρούσα έρευνα.

Η τέταρτη συμμετέχουσα εργάζεται στην Γ.Γ.Ι.Α.Δ. (Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), η οποία ανήκει στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η Μ.Α. είναι κοινωνική ανθρωπολόγος και ανώτερο στέλεχος της Υπηρεσίας, αρμόδια σε θέματα που αφορούν την ισότητα των φύλων και την έμφυλη κακοποίηση. Η ίδια προθυμοποιήθηκε να συμμετάσχει στην έρευνα, μετά από σχετικό μείλ που απέστειλα στην Υπηρεσία της.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα γραφεία των συμμετεχόντων, πράγμα που συνέβαλε στο να αισθάνονται οι ίδιοι πολύ άνετα. Επίσης, βοήθησε στο να έχουν εύκολη πρόσβαση στις διάφορες πληροφορίες που μοιράστηκαν κατά τη διάρκεια της συνομιλίας μας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, λόγω του ότι, εκεί εδρεύουν τα κεντρικά γραφεία των ανωτέρω Υπηρεσιών. Επιπρόσθετα, στην πρωτεύουσα, κυρίως για πληθυσμιακούς λόγους, είναι πολλά τα περιστατικά με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα στελέχη και επομένως και είναι περισσότερη και η εμπειρία που αποκτούν.

4.5. Περιορισμοί και δυσκολίες κατά την έρευνα

Οι δυσκολίες που προέκυψαν κατά την έρευνα είχαν να κάνουν κυρίως με τη διαδικασία παροχής έγκρισης για τις συνεντεύξεις από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας. Η διαδικασία ήταν αρκετά χρονοβόρα, καθώς πέρα από την αποστολή των διαφόρων δικαιολογητικών που απαιτούσε, χρειάστηκε και η επίμονη επικοινωνία μαζί τους, με σκοπό την επίσπευση της διαδικασίας. Εν συνεχεία, αφού εκδόθηκε διαταγή από το Αρχηγείο, κοινοποιήθηκε επίσημα στην Υπηρεσία της ΔΙ.Δ.Η.Ε., με αποτέλεσμα κάποια από τα στελέχη της να οριστούν ώστε να συμμετάσχουν στην έρευνα. Μετά από αυτό, χρειάστηκε προσωπική επικοινωνία με κάθε στέλεχος ξεχωριστά για να ορίσουμε ημέρα και ώρα συνάντησης. Η διαδικασία αυτή, εξαιτίας των γραφειοκρατικών περιορισμών, αλλά και τον λιγοστό ελεύθερο χρόνο των εργαζομένων, διήρκησε μεγάλο χρονικό διάστημα και ήταν αρκετά απαιτητική.

Επιπλέον κατά την βιβλιογραφική έρευνα, για τη συλλογή πληροφοριών και δεδομένων, διαπιστώθηκε ότι το ελληνική βιβλιογραφία ελάχιστα έχει καταπιαστεί με

το φαινόμενο, ενώ πολλά από τα ελληνικά άρθρα, τα οποία ήταν δημοσιευμένα και αφορούσαν το θέμα της έρευνας, δεν είχαν επίσημο χαρακτήρα και δεν μπορούσαν να αξιοποιηθούν. Έτσι επικεντρώθηκα στην ξένη βιβλιογραφία με αποτέλεσμα η έρευνα να ξεφύγει από τα εγχώρια πλαίσια, στα οποία είχα αρχικά σκοπό να την οριοθετήσω. Χρησιμοποιήθηκαν έτσι δεδομένα και στατιστικά, κυρίως από χώρες του εξωτερικού (Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία), ώστε να παραχθούν βάσιμα και αξιοποιήσιμα αποτελέσματα.

Περιορισμοί επίσης προέκυψαν κατά την συγγραφή της έρευνας σχετικά με την επιλογή και τη χρήση της κατάλληλης ορολογίας. Ενώ κατά την έρευνα διαπιστώθηκε ότι ο όρος «εκδικητική πορνογραφία» δεν περιγράφει επαρκώς το φαινόμενο, χρησιμοποιείται κυρίαρχα στην παρούσα εργασία για λόγους κατανόησης. Διαπίστωσα επίσης, από τις συζητήσεις με τους συμμετέχοντες ότι έχει κυριαρχήσει στον δημόσιο λόγο αυτή η ορολογία, οπότε και παρείχε περισσότερη ασφάλεια στην συνεννόηση.

Κεφάλαιο 5 Κρατικές παρεμβάσεις και θεσμικές αποκρίσεις ως προς το φαινόμενο: Ανάλυση συνεντεύξεων

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν εύλογα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής έρευνας αλλά και να κατανοηθούν καλύτερα οι πτυχές της εκδικητικής πορνογραφίας που έχουν να κάνουν με τις διάφορες προβολές του φαινομένου, το ρόλο που διατηρεί το διαδίκτυο και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι του, τους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίζονται τα θύματα και οι δυσκολίες που συναντούν, τις κατευθύνσεις που αφορούν στη πρόληψη αλλά και τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν να υπάρχουν στο θεσμικό, κοινωνικό και νομικό πλαίσιο. Τα αποτελέσματα και οι απαντήσεις που θα αποτυπωθούν παρακάτω προέκυψαν μετά από συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε τρία στελέχη της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και ένα στέλεχος από την Γενική Γραμματεία Ισότητας, τα οποία ασχολούνται επιστάμενα τα τελευταία χρόνια με τις εξελίξεις στο φαινόμενο της διαδικτυακής βίας και κακοποίησης.

5.1. Η πολυμορφία του αδικήματος σε αναντιστοιχία με την ορολογία και οι τρόποι δράσεις.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στους προβληματισμούς που δημιουργεί η ορολογία της «εκδικητικής πορνογραφίας», η οποία αναγνωρίζεται ως περιοριστική και ενίοτε δημιουργεί ασάφειες. Ο Ε.Ζ. (Αστυνόμος Α΄ ειδικών καθηκόντων και ψυχολόγος της ΔΙ.Δ.Η.Ε) χαρακτήρισε την ορολογία προβληματική επισημαίνοντας:

«Κατ' αρχάς δε μιλάμε για πορνογραφία γιατί δεν υπάρχει συναίνεση για τη δημοσιοποίηση. Ούτε πάντα είναι ως κίνητρο η εκδίκηση. Σωστή ορολογία θα μπορούσε να είναι η κατά εικόνα κακοποίηση του ατόμου και η χωρίς συναίνεση διαρροή προσωπικών δεδομένων»

Παρομοίως η Μ.Α. (στέλεχος της Γ.Γ.Ι.Α.Δ.) σχολιάζει για την ορολογία :

«Γενικότερα παρατηρείται πως δεν υπάρχει σύγκλιση στη χρήση της συγκεκριμένης ορολογίας, ούτε σε εθνικό ούτε και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ακόμη και στα νομικά κείμενα. Αυτό συμβαίνει γιατί μιλάμε για ένα καινούριο και αρκετά αχαρτογράφητο φαινόμενο.»

5.1.1. Τα συνήθη κίνητρα των δραστών

Η ορολογία δεν περιγράφει επαρκώς το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας και πολλές φορές είναι λίγο παραπλανητική, αν σκεφτεί κανείς ότι πλέον, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις, συνηθέστερο κίνητρο δεν είναι η εκδίκηση αλλά το χρηματικό όφελος. Οι δράστες καταφέρνουν να το αποκομίσουν είτε μέσω των εφαρμογών στις οποίες διαχέουν το πορνογραφικό υλικό είτε εκβιάζοντας τα θύματα, ότι θα δημοσιοποιήσουν το υλικό που τους απεικονίζει. Επίσης ως κίνητρο συναντούν, περά από την εκδίκηση και την ταπείνωση του θύματος, την ευχαρίστηση, την απόκτηση φήμης και τον εξαναγκασμό. Ο Α.Γ. (Αρχιφύλακας της ΔΙ.Δ.Η.Ε.) αναφέρει σχετικά:

«Σίγουρα ένα κίνητρο που συναντάμε είναι η εκδίκηση, η ταπείνωση και ο εξευτελισμός του θύματος. Από κει και πέρα όμως το οικονομικό κίνητρο συναντάται πλέον αρκετά συχνά. Για παράδειγμα σε κλειστές ομάδες σε εφαρμογές συνομιλίας έχουν υπάρξει μέχρι και συνδρομές για τα μέλη της ομάδας, όπου ανάλογα με το ύψος του χρηματικού ποσού, ξεκλείδωνε κάθε φορά και διαφορετικό επίπεδο πρόσβασης στο υλικό. Επίσης κίνητρο για ένα δράστη μπορεί να είναι και η απόκτηση φήμης σε μια κλειστή ομάδα διακίνησης τέτοιου υλικού, ότι δηλαδή ‘‘εγώ έχω το καλύτερο και πιο πλούσιο υλικό’’. Μπορούμε πλέον να πούμε με σιγουριά πως έχουμε αρχίσει να ξεφεύγουμε από το κίνητρο της εκδίκησης ως βασικό κίνητρο και πάμε προς το οικονομικό. Πλέον το ενδιαφέρον έχει μετατοπιστεί σε κλειστές ομάδες όπου διακινείται ερασιτεχνικό πορνογραφικό υλικό, είτε με συνδρομή για την απόκτηση κέρδους είτε και δωρεάν.»

Ο Β.Δ. (Αστυνόμος Β΄ της ΔΙ.Δ.Η.Ε.) αναφέρει σχετικά:

«Βασικό κίνητρο αποτελεί φυσικά το χρηματικό όφελος. Επίσης η προσπάθεια να εξαναγκάσει το θύμα να κάνει κάποια συγκεκριμένη πράξη όπως πχ παραιτήσου από τη δουλεία για να πάρω τη θέση σου, η εκδίκηση επίσης στις περιπτώσεις των πρώην συντρόφων καθώς και η ευχαρίστηση.»

5.1.2. Κυρίαρχες μορφές του αδικήματος της εκδικητικής πορνογραφίας

Η περίπτωση τους sextortion είναι μια από τις μορφές της εκδικητικής πορνογραφίας που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει τεράστια έκταση σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Το sextortion αποτελεί ένα είδος εκβιασμού, όπου ο δράστης εξαπάτα τα θύματα διαδικτυακά και τα πείθει να μοιραστούν μαζί του ιδιαίτερα, προσωπικές φωτογραφίες ή βίντεο και στη συνέχεια απειλεί με την

δημοσιοποίηση τους αν το θύμα δεν καταβάλει ένα χρηματικό ποσό ή αν δεν στείλει περισσότερες φωτογραφίες ή βίντεο (CNNGreece.gr). Ο Ε.Ζ. εξηγεί:

«Το όνομα αυτό βγαίνει από το sex και το extortion και έχει δύο κατηγορίες. Τον σεξουαλικό εκβιασμό που έχει χρηματικό κίνητρο και τον διαδικτυακό σεξουαλικό εξαναγκασμό, όπου το θύμα εξαναγκάζεται να κάνει κάτι περισσότερο, όπως να στείλει περισσότερο και ενδεχομένως πιο ευαίσθητο υλικό (...) η διαδικασία κατά την οποία ο δράστης ‘Ψαρεύει’ μέσα στα πορνογραφικά site ή στα social media τα υποψήφια θύματα του ονομάζεται fishing»

Επίσης ο Β.Δ. προσθέτει:

«Αρκετά συνήθεις πλέον είναι οι περιπτώσεις του λεγόμενου sextortion όπου εγκληματικές ομάδες, χρησιμοποιώντας ψεύτικα προφίλ σε social media, εξαπατούν χρήστες μέσω αληθοφανών μηνυμάτων και τους προτρέπουν να τους στείλουν βίντεο με ευαίσθητο υλικό και όταν τους πείσουν στη συνέχεια τους απειλούν με δημοσίευση αυτού ζητώντας διάφορα χρηματικά ποσά»

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση του sextortion ένας μεγάλος αριθμός των θυμάτων, ίσως και ο μεγαλύτερος, είναι άνδρες. Αυτό αν και έρχεται σε αντίθεση με τα όσα έχουν προαναφέρει στην ανάλυση για την έμφυλη διάσταση του φαινομένου, κατά την οποία η εκδικητική πορνογραφία αποφαίνεται ως μια μορφή διαδικτυακής κακοποίησης που πλήττει κυρίως τα θηλυκά υποκείμενα και γενικά τις κοινωνικές ομάδες που ‘μειονεκτούν’, εξηγείται ως εξής σύμφωνα με τον Α.Γ.:

«(...) από την άλλη πλευρά στο sextortion, τη λεγόμενη σεξουαλική εκβίαση, τα περισσότερα θύματα είναι άντρες και αυτό έχει να κάνει με τον τρόπο που αυτά προσεγγίζονται. Δηλαδή οι άνδρες μπαίνουν συχνότερα σε ιστοσελίδες πορνογραφικού περιεχομένου, εκεί προσεγγίζονται από ψεύτικα γυναικεία προφίλ με εντυπωσιακές γυναικείες φωτογραφίες, τα οποία διαχειρίζονται άτομα κυρίως αφρικανικής καταγωγής και αφού ανταλλάξουν social media, τους προτρέπουν να προβούν σε σεξουαλικές πράξεις στην κάμερα, τις οποίες καταγράφουν και στη συνέχεια τους απειλούν με διάδοση του επίμαχου υλικού στις επαφές του θύματος.»

Οι δράστες του sextortion παρατηρείται επίσης να στρέφονται κατά κοριτσιών νεαρής ηλικίας, όπως μας εξηγεί ο Ε.Ζ.:

«Σε αρκετές περιπτώσεις για παράδειγμα έχει παρατηρηθεί, ότι ανήλικα κορίτσια πείθονται να στείλουν σεξουαλικό υλικό σε ψεύτικα προφίλ, τα οποία έχουν το όνομα και τις φωτογραφίες ενός γνωστού τραγουδιστή, προσποιούμενοι οι δράστες ότι είναι ο ίδιος. Για να δείξει λοιπόν το

κορίτσι στον κοινωνικό του κύκλο πως διατηρεί επαφές με τον γνωστό τραγουδιστή, δε διστάζει να του στείλει προσωπικές φωτογραφίες. Με τον δράστη να της λέει για παράδειγμα “ αν δεν μου στείλεις φωτογραφία θα σε διαγράψω ”»

Ακόμα μια μορφή εκδικητικής πορνογραφίας που έρχονται αντιμέτωποι πολύ συχνά τα στελέχη της ΔΙ.Δ.Η.Ε. είναι μέσω της χρήσης των ειδικών εφαρμογών που «φιλοξενούν» μη συναινετικά βίντεο και φωτογραφίες. Αυτή η περίπτωση λειτουργεί ως εξής σύμφωνα με τον Α.Γ.:

« (...) εστιάζοντας σε κάποια ειδικά διαμορφωμένα κανάλια επικοινωνίας που μπαίνουν εκατοντάδες χιλιάδες χρήστες, οι οποίοι ότι υλικό συλλέγει ο καθένας το εισάγουν μέσα σε αυτά. Κάποιες από αυτές τις εφαρμογές και χώρους δικτύωσης που συχνά συναντάμε, είναι το Discord και το Telegram, τα οποία έχουν γνωρίσει ιδιαίτερη άνθιση τον τελευταίο καιρό. Μέσα σε αυτά δίνεται η δυνατότητα να δημιουργούνται τα λεγόμενα κανάλια ή δωμάτια επικοινωνίας, όπου το καθένα από αυτά έχει ένα συγκεκριμένο θέμα όπως το revenge porn, και ότι υλικό έχει ο καθένας από τους χρήστες του συγκεκριμένου δωματίου το αναρτούν και το μοιράζονται ώστε για τους δικούς τους σκοπούς ο καθένας να αυτοϊκανοποιηθούν. Υπήρξαν πάρα πολλές καταγγελίες, οι οποίες τρέχουν ακόμα για αυτές τις ομάδες συνομιλιών. Με αφορμή αυτό, κάναμε μια επιχείρηση, όπου συλλάβαμε κάποια άτομα και εντοπίσαμε κάποιους χρήστες.»

Ο Ε.Ζ. επίσης αναφέρει για την συγκεκριμένη επιχείρηση της ΔΙ.Δ.Η.Ε.:

«Το περασμένο καλοκαίρι η Υπηρεσία μας ασχολήθηκε με μία υπόθεση που ονομαζόταν “συγκοινωνούντα δοχεία”. Μέσω της πλατφόρμας discord, οι δράστες είχαν δημιουργήσει φακέλους στους οποίους επέτρεπαν κλιμακούμενη πρόσβαση. Δηλαδή για να μπει κάποιος στον πρώτο φάκελο έπρεπε να δώσει πχ 50 ευρώ. Σε αυτόν εμπεριείχονταν φωτογραφίες κατά 90% κοριτσιών. Στο δεύτερο και πιο ακριβό φάκελο εμπεριείχονταν τα βίντεο με τα παραπάνω κορίτσια κυρίως ενώ στον τελευταίο και ακριβότερο φάκελο υπήρχαν τα στοιχεία τους στα social media.»

Μια βασική μέθοδος προσέγγισης και εξαπάτησης των θυμάτων, ώστε οι δράστες να τους αποσπάσουν σεξουαλικό υλικό, σύμφωνα με το Ε.Ζ., είναι το λεγόμενο grooming, για το οποίο μας εξηγεί :

«(...) grooming είναι η διαδικτυακή αποπλάνηση και παραπλάνηση, κατά το οποίο ο θύτης προσεγγίζει το θύμα κάνοντας κομπλιμέντα και ιδιαίτερα θετικά σχόλια, τονώνοντας την αυτοεκτίμηση του τελευταίου και ρίχνοντας τις όποιες άμυνές του με σκοπό να του αποστείλει σεξουαλικό υλικό.»

Επίσης προσθέτει:

«(...) πρέπει να αναφέρουμε και τον συναισθηματικό εκβιασμό, ως μέθοδο απόκτησης σεξουαλικού υλικού, κατά τον οποίο ο δράστης προσπαθεί να πείσει το θύμα χρησιμοποιώντας φράσεις τύπου: «Αν μ' αγαπάς στείλε μου αυτό...». Αυτό μπορεί να κρατήσει μεγάλες περιόδους, μέρες ή και μήνες.»

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι έχουμε να κάνουμε με ένα πολυσύνθετο αδίκημα, το οποίο διαπράττεται με πολλούς τρόπους και για διαφορετικούς σκοπούς κάθε φορά.

5.2. Καταγγέλλοντας τα περιστατικά εκδικητικής πορνογραφίας: χειρισμός και δυσκολίες

Η καταγγελία των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης όπως και αυτών της εκδικητικής πορνογραφίας, αποτελεί μια επώδυνη και ψυχοφθόρα διαδικασία για τα θύματα. Αυτός είναι και ένας κυρίαρχος λόγος για τον οποίο τέτοιου είδους αδικήματα αποσιωπούνται και διαπιστώνεται αυξημένος σκοτεινός αριθμός. Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα αναφερθούν η διαδικασία της καταγγελίας, τα στάδια που την ακολουθούν, οι δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα θύματα, αλλά και τα τεχνικά και νομικά προβλήματα που διαπιστώνονται από τα στελέχη κατά την διευθέτηση των καταγγελλόμενων.

5.2.1. Ανώνυμες και επώνυμες καταγγελίες των θυμάτων

Η ΔΙ.Δ.Η.Ε. αναφέρει ότι ο πιο σύνηθες τρόπος για να τους καταγγελθεί ένα περιστατικό εκδικητικής πορνογραφίας είναι μέσω μέιλ. Μετά την αλλαγή της νομοθεσίας, το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας είναι αυτεπάγγελτο. Αρκεί λοιπόν μια απλή καταγγελία, ακόμα και ανώνυμη για να ξεκινήσουν οι διαδικασίες της σύλληψης του δράστη. Παρ'όλα αυτά όπως αναφέρει ο Α.Γ. στην περίπτωση της ανώνυμης καταγγελίας τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά:

«Τα περισσότερα από τα θύματα επιλέγουν να κάνουν ανώνυμες καταγγελίες δημιουργώντας ψεύτικα mail. Από τη στιγμή που άλλαξε η νομοθεσία και πλέον το αδίκημα διώκεται αυτεπάγγελτα, θεωρούν τα θύματα ότι από τη στιγμή που ενημερώνουν την αστυνομική αρχή έστω και ανώνυμα, ότι υπόθεση τους θα έχει μια ομαλή πορεία, θα συλληφθεί ο δράστης κτλ, όμως δεν είναι ακριβώς έτσι (...) το θέμα είναι ότι θα θέλαμε να ξέρουμε συγκεκριμένες περιστάσεις τέλεσης του αδικήματος, όπως για παράδειγμα, τον χρόνο τέλεσης, μέσω ποιας εφαρμογής, στιγμιότυπα συνομιλιών, παραπάνω στοιχεία για τον δράστη ή για τον τρόπο προσέγγισης που χρησιμοποίησε ο δράστης, εάν είχαν σχέση κτλ.

Αυτά θα βοηθήσουν για να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα και να έχει μια θετική κατάληξη η υπόθεση του. Επίσης είναι σημαντικό να ξέρουμε την ηλικία του θύματος, εάν μιλάμε για ανήλικο θύμα για παράδειγμα αλλάζει ο χειρισμός της υπόθεσης, αλλάζει και η νομοθεσία. Εάν όμως το θύμα κρύβεται πίσω από την ανωνυμία, πρώτον πιθανότατα δεν θα μάθει ποτέ την κατάληξη της υπόθεσης του, γιατί εμείς δεν μπορούμε να εντοπίσουμε κάπως το θύμα, επειδή συνήθως δεν μας δίνουν κάποια παραπάνω στοιχειά επικοινωνίας μαζί τους. Επίσης εμείς ακόμα και να συλλάβουμε τον δράστη, το κατηγορητήριο του στο ακροατήριο αποδυναμώνεται γιατί απέναντι του δεν υπάρχει το θύμα και η υπεράσπιση. Έτσι με έναν καλό δικηγόρο θα πέσει πολύ χαμηλά ο δράστης. (...) στην επώνυμη καταγγελία σε σχέση με την ανώνυμη καταγγελία επαληθεύεται πιο γρήγορα ο δράστης. Σε αυτή την περίπτωση επειδή μιλάμε για αυτόφωρη διαδικασία ο δράστης θα δικαστεί πιο άμεσα. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου μιλάμε για έναν χρήστη ο οποίος βρίσκεται πίσω από ένα ψευδώνυμο, μέχρι να μιλήσεις με τις εταιρίες οι οποίες μπορεί να έχουν τα ηλεκτρονικά ίχνη του χρήστη, να κάνεις άρση απορρήτου για να δεις σε ποιο ρούτερ βγαίνουν τα ίχνη, να διαπιστώσεις εάν όντως είναι ο εμπλεκόμενος, θέλει πολύ περισσότερο χρόνο. Εάν ο δράστης δεν ταυτοποιηθεί θα πάει σε μια τακτική δικάσιμο και μέχρι η υπόθεση να φτάσει στο ακροατήριο θέλει σίγουρα τρία χρόνια. Άρα μια επώνυμη τρέχει πιο γρήγορα.»

Συνοπτικά λοιπόν διαπιστώνουμε ότι η ανώνυμη καταγγελία καθίσταται προβληματική για την πορεία της υπόθεσης και δεν επιφέρει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα κατά του δράστη. Οι λόγοι όμως για τους οποίους τα θύματα επιλέγουν αυτό του είδους την καταγγελία είναι ευνόητοι και δικαιολογημένοι. Αρχικά μέσω της ανωνυμίας τους επιδιώκουν να μην δώσουν παραπάνω έκταση στην έκθεση τους, όπως αναφέρει και ο Ε.Ζ.:

«Είναι δύσκολο να γνωρίζεις ότι μέσα σε μια δικογραφία θα βρίσκονται για πάντα οι γυμνές σου φωτογραφίες.»

Επίσης το θύμα αποφεύγει να έρθει σε αντιδικία με το άτομο που το έβλαψε για να μην βιώνει σε κάθε συνεδρίαση που έπεται τα συναισθήματα ντροπής και ταπείνωσης. Πέρα όμως από τις συναισθηματικές και ψυχολογικές δυσκολίες που ενδεχομένως να αντιμετωπίζει το θύμα κατά τη διαδικασία, αρνητικά προσμετράτε και το πόσο χρονοβόρα είναι η διαδικασία. Συγκεκριμένα η εκδίκαση μιας υπόθεσης εκδικητικής πορνογραφίας μπορεί να διαρκέσει έως και οχτώ χρόνια. Σε αυτό φυσικά συμπεριλαμβάνονται και οι οικονομικοί λόγοι, όπου το θύμα θα πρέπει να προσλάβει δικηγόρο για να την εκπροσώπηση του. Συγκεκριμένα ο Α.Γ. αναφέρει σχετικά με τα παραπάνω :

«Τα θύματα δυστυχώς αποστασιοποιούνται και δεν αφήνουν χώρο για περαιτέρω επικοινωνία μαζί τους. Αυτό συμβαίνει είτε γιατί φοβούνται, είτε γιατί ντρέπονται, είτε γιατί δεν θέλουν να μπουν σε μια ποινική διένεξη με έναν πρώην ή νυν σύντροφο, το οποίο θα τους ταλαιπωρήσει και ψυχολογικά. (...) θέλει σίγουρα μια τριετία η οποία μπορεί να φτάσει και τα οχτώ χρόνια εάν έχει πολλές αναβολές και μετά γίνει και έφεση. Πέρα όμως από το χρονοβόρο της υπόθεσης είναι και το οικονομικό σκέλος, ώστε να σε εκπροσωπήσει δικηγόρος σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα.(...) Όταν η καταγγελία έχει ανεπίσημη μορφή, είναι πιο εύκολο για το θύμα καθώς νιώθει πως δεν εκτίθεται τόσο. Όταν όμως η υπόθεση παίρνει την επίσημη δικαστική οδό, με μηνύσεις, δίκες κλπ. Τότε ίσως το θύμα νιώθει περισσότερο εκτεθειμένο.»

Για τις καταγγελίες που γίνονται επώνυμα και τα θύματα εμφανίζονται στην υπηρεσία της ΔΙ.ΔΗ.Ε. για να υποβάλλουν μήνυση, προτείνονται οι παρακάτω ενέργειες από τον Β.Δ.:

«(...) στη συνέχεια επικοινωνείς με την αστυνομική αρχή είτε μέσω mail είτε τηλεφωνικά για να κλείσεις ένα ραντεβού. Προσκοπείς ότι αποδεικτικά στοιχεία έχεις, όπως αντίγραφα συνομιλιών (screenshots) και στοιχεία του λογαριασμού (username) με τον οποίο συνομιλούσες και εν συνέχεια καταθέτεις το περιστατικό όπως έγινε. Αυτό το υλικό θα το επισυνάψουμε για να ενισχύσει την αποδεικτική διαδικασία του τι καταθέτεις στη ουσία. Με αυτό τον ορθό τρόπο η διαδικασία είναι δύσκολο να παρεκκλίνει από την κατάληξη που θέλουμε να έχει, δηλαδή ο δράστης να τιμωρηθεί και η υπόθεση να μην μπει στο αρχείο.»

Η κατάθεση του περιστατικού και των στοιχείων από την πλευρά των θυμάτων στα στελέχη της υπηρεσίας, αποτελεί μια άβολη και ψυχολογικά φορτισμένη διαδικασία. Όμως σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία στα ενήλικα θύματα εκδικητικής πορνογραφίας δεν είναι υποχρεωτικό να παρίσταται ψυχολόγος κατά την κατάθεση τους, όπως συμβαίνει με τα αντίστοιχα ανήλικα θύματα. Παρ' όλα αυτά στην υπηρεσία υπάρχει ψυχολόγος (Ε.Ζ.) και ο οποίος αναφέρει σχετικά :

«Επίσημα δεν είναι υποχρεωτική η παρουσία ψυχολόγου στην κατάθεση. Παρ' όλα αυτά είναι στη διακριτική μας ευχέρεια να αποφασίσουμε αν ένα θύμα χρήζει ψυχολογικής στήριξης να την έχει και επίσης το ίδιο το θύμα προτρέπει να ζητήσει την παρουσία ψυχολόγου.»

Ενώ ο Β.Δ. συμπληρώνει σχετικά με τον χειρισμό των θυμάτων:

«(...) είναι ένα ζήτημα αρκετά άβολο για το θύμα και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει από τη διαδικασία να νιώσει ακόμα πιο άβολα. Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη γραμμή από την Υπηρεσία και είναι στη διακριτική ευχέρεια του καθενός ανακριτικού υπαλλήλου η προσέγγιση των θυμάτων, με τη δική μου να κινείται γύρω από την

τυπική επαγγελματική συμπεριφορά αλλά προσπαθώ να είμαι και υποστηρικτικός.»

5.2.2. Καταγγελίες στη γραμμή 15900 της Γενικής Γραμματείας Ισότητας

Ένας ακόμα τρόπος καταγγελίας περιστατικών εκδικητικής πορνογραφίας, όχι με την επίσημη μορφή της νομικής οδού, είναι μέσω της γραμμής 15900 που τα τελευταία χρόνια διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών. Η ανωτέρω υπηρεσία δύναται να προσφέρει στα θύματα συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη, καθώς και νομική συμβουλευτική. Σύμφωνα με την Μ.Α., στέλεχος της Γ.Γ.Ι.Α.Δ., η διαδικασία που ακολουθείται έχει ως εξής :

«Καταγγέλλεται οποιαδήποτε μορφή βίας από γυναίκες οι οποίες είτε μένουν νόμιμα είτε παράτυπα στη χώρα. Μπορεί να μας ενημερώσει και να ζητήσει πληροφορίες είτε στο 15900 ή να στείλει μείλ στο 15900 ή να απευθυνθεί στα συμβουλευτικά κέντρα, εάν θέλει ψυχοκοινωνική στήριξη πέρα από την πληροφόρηση. Η διαδικασία έχει ως εξής : αφού πάρουν στο τηλεφωνικό κέντρο, ορίζεται μια ημερομηνία συνάντησης όσο το δυνατόν συντομότερο, αν και στην Αθήνα αυτό είναι πιο δύσκολο γιατί έχουμε πολλούς κόσμο, γιατί έρχεται και ο κόσμος από την περιφέρεια επειδή αποφεύγουν να πάνε στον τόπο τους για να μην μαθευτεί. Στη συνέχεια διερευνάτε το περιστατικό, δηλαδή παίρνουμε το κοινωνικό ιστορικό της γυναίκας. Κλείνουμε ένα ραντεβού και η πρώτη επαφή γίνεται είτε με κοινωνιολόγο είτε με κοινωνικό λειτουργό στο κέντρο, μπορεί επίσης να χρειαστούν και δυο συναντήσεις, γιατί στο πλαίσιο μια ώρας μπορεί και η γυναίκα να μην νιώσει ασφάλεια αλλά και εμείς να μην έχουμε πάρει τις απαραίτητες πληροφορίες για να την κατευθύνουμε σωστά. Έπειτα εάν η ίδια το επιθυμεί ακολουθεί ψυχολογική στήριξη, η οποία συνήθως γίνεται μέσα σε 10 ή 12 συναντήσεις αλλά εάν μια γυναίκα χρειάζεται παραπάνω μπορούμε άτυπα να τις συνεχίσουμε. Επίσης παρέχεται και νομική συμβουλευτική. Οι δομές έχουν ανοίξει τα τελευταία 13 χρόνια και δέχονται μόνο ενήλικες άνω των 18.»

Αυτό που διαπιστώνει η Μ.Α. όμως, είναι ότι ελάχιστα περιστατικά εκδικητικής πορνογραφίας καταγγέλλονται στην υπηρεσία τους. Αυτό το αποδίδει στην ελλιπή πληροφόρηση. Συγκεκριμένα αναφέρει :

«(...) να επισημάνω ότι ακόμα δεν έχουμε πολλά περιστατικά εκδικητικής πορνογραφίας. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν είναι για πολλά χρόνια στον δημόσιο λόγο όπως για παράδειγμα η ενδοοικογενειακή βία και δεν το αναγνωρίζουν ως μορφή σεξουαλικής κακοποίησης και βίας, δηλαδή πρέπει να φτάσουν στο ακραίο γεγονός κατά το οποίο συνήθως έχουν πάει ήδη στη δίωξη, οπότε όταν έρχονται σε εμάς το θέμα έχει ήδη διογκωθεί.»

5.2.3. Η διαγραφή του επίμαχου υλικού: Τεχνικά και νομικά κενά που προκύπτουν

Η καθολική διαγραφή του προσωπικού υλικού των θυμάτων αποτελεί, όπως έχει προαναφερθεί, κάτι ανέφικτο. Όπως αναφέρει και ο Β.Δ.:

«Αυτό είναι το πρόβλημα του διαδικτύου. Πέντε λεπτά αρκούν για ένα αναρτημένο βίντεο να θεαθεί, να αποθηκευτεί και να αναδημοσιευτεί από χιλιάδες άτομα.»

Αυτό όμως που αξίζει εδώ να σημειωθεί είναι ότι η ίδια η νομοθεσία δεν προβλέπει, με κάποια διάταξη της, την υποχρεωτική διαγραφή του υλικού. Αντιθέτως, το θύμα είναι αυτό που αναλαμβάνει να εντοπίζει το υλικό που το απεικονίζει και να στέλνει αιτήματα διαγραφής (report) στις ιστοσελίδες που το διατηρούν. Σε αυτή τη διαδικασία ενίοτε παρεμβαίνει και η ΔΙ.Δ.Η.Ε., είτε για να ενισχύσει το αίτημα του θύματος, είτε για να επιληφθεί σε περιπτώσεις όπου οι πορνογραφικές πλατφόρμες είναι καθόλα παράνομες και δεν απαντούν στα αιτήματα των θυμάτων. Τα στελέχη Α.Γ. και Β.Δ. εξηγούν αντίστοιχα:

«Το θύμα-ο ιδιώτης επίσης θα πρέπει σε διαφορές πλατφόρμες πορνογραφικές να ψάχνει για το υλικό του και όταν το εντοπίζει να στέλνει στην πλατφόρμα αίτημα, όπου θα την ενημερώνει ότι το υλικό που τον απεικονίζει έχει ανέβει χωρίς την συγκατάθεση του και η εκάστοτε πλατφόρμα ανάλογα βεβαία και με την πολιτική που ακολουθεί, οφείλει να το κατεβάσει. Η νομοθεσία δεν κυνηγάει τον ιδιοκτήτη της πλατφόρμας αλλά αυτόν που το ανέβασε. Γιατί ο ιδιοκτήτης δεν ξέρει εκ των προτέρων το υλικό είναι παράνομο, δηλαδή εάν δεν είναι προφανώς παράνομο, όπως κτηνοβασία ή πορνογραφία ανηλίκων. Στη συνέχεια αφού ενημερώνεται οφείλει να το κατεβάσει, αλλά χωρίς να υπάρχει επίσημη δέσμευση γι' αυτό.»

«Η υφιστάμενη νομοθεσία, πλην των περιπτώσεων πορνογραφίας ανηλίκων, δεν προβλέπει διαγραφή ή κατέβασμα του υλικού, ούτε ο εισαγγελέας προβαίνει σε αντίστοιχη παραγγελία. Παρ' όλα αυτά εμείς σαν Υπηρεσία ενημερώνουμε την ιστοσελίδα ότι για παράδειγμα ένα συγκεκριμένο βίντεο ερευνάται, μετά από καταγγελία, ως περίπτωση εκδικητικής πορνογραφίας. Δεν διατάζουμε την ιστοσελίδα για διαγραφή αλλά της δίνουμε ουσιαστικά το μήνυμα ότι το συγκεκριμένο βίντεο είναι «προβληματικό». Επίσης συμβουλεύουμε τα θύματα να κάνουν αναφορά ή report, όπως λέγεται, στο επίμαχο βίντεο και στην πλειονότητα των περιπτώσεων, κυρίως οι ευρέως γνωστές επαγγελματικές ιστοσελίδες, θέλοντας προφανώς να προφυλάξουν τη φήμη τους σχεδόν άμεσα αποαναρτούν το υλικό.»

Δεν είναι όμως λίγες οι φορές όπου οι πορνογραφικές πλατφόρμες δεν ανταποκρίνονται στα αιτήματα των θυμάτων και της ΔΙ.Δ.Η.Ε. και δεν

αποαναρτούν το μη συναινετικό υλικό. Καθώς επίσης, το ίδιο προβληματικές, παρουσιάζονται και κάποιες από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούνται κατά κόρον για την προώθηση παράνομου πορνογραφικού υλικού. Σε αυτή την περίπτωση ο Α.Γ. αναφέρει ότι :

«(...) εξαρτάται από το νομικό πλαίσιο της χώρας στην οποία βρίσκεται ο server και πώς η ιστοσελίδα πατάει σε αυτό και δέχεται ή όχι να συνεργαστεί μαζί μας και να ανταποκριθεί στο αίτημά μας. (...) για παράδειγμα υπάρχουν κάποια σάιτ στη Ρωσία, τα οποία χακάρουν μία ιστοσελίδα με νόμιμο περιεχόμενο, εισχωρούν σε αυτήν, ρίχνουν το νόμιμό της περιεχόμενο και ανεβάζουν περιεχόμενο παιδικής πορνογραφίας. Σε σχετικό αίτημά μας για κατέβασμα του υλικού, πολλές φορές αρνούνται να το κατεβάσουν, βασιζόμενα στο εκεί νομικό πλαίσιο. Ή επίσης με τις ομάδες σε εφαρμογές επικοινωνίας, όπως το telegram ή το discord, αιτούμαστε το κατέβασμα υλικού αλλά και εκεί συναντάμε δυσκολίες. Σίγουρα υπάρχουν περιπτώσεις ομάδων στις οποίες διακινείται πορνογραφικό υλικό με ανήλικους και ύστερα από σχετικό αίτημά μας το υλικό πράγματι κατεβαίνει. Αναφορικά όμως με το revenge porn, τουλάχιστον τα μισά αιτήματά μας για κατέβασμα και διαγραφή του υλικού απορρίπτονται.(...) Δυστυχώς είναι πλέον γνωστό ότι κάποιες εφαρμογές προσφέρουν τη δυνατότητα κρυπτογράφησης και γενικά δε συνεργάζονται με τις διωκτικές αρχές. Αυτό τις έχει κάνει αρκετά δημοφιλείς σε εγκληματικές ομάδες και πλέον χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από αυτές. Για παράδειγμα το Telegram εδρεύει στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και έχει κάνει γνωστό ότι δε δίνει στοιχεία χρηστών της εφαρμογής, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων όπως οι τρομοκρατικές ενέργειες.»

Για αυτές τις προβληματικές περιπτώσεις, αν και υπάρχει νομική πρόβλεψη μέσω της διαδικασίας αιτήματος δικαστικής συνδρομής, αυτή αποδεικνύεται στην πράξη αναποτελεσματική καθώς είναι εξαιρετικά χρονοβόρα. Ο Β.Δ. σχετικά με αυτό εξηγεί:

«Το ζήτημα θεωρητικά προβλέπεται από την Ποινική Δικονομία μέσω της διαδικασίας αιτήματος δικαστικής συνδρομής, όπου οι δικαστικές αρχές της χώρας μας ζητάνε από αυτές της χώρας που εδρεύει η επίμαχη ιστοσελίδα, τα απαιτούμενα στοιχεία, αυτές με τη σειρά τους αιτούνται τα στοιχεία από την ιστοσελίδα, η οποία δεσμεύεται να τα δώσει και αφού τα λάβουν τα αποστέλλουν στη χώρα μας. Διαδικασία χρονοβόρα και όχι ιδιαίτερα αποτελεσματική, αν σκεφτεί κανείς ότι μπορεί να διαρκέσει και δύο χρόνια τη στιγμή που και ένας μήνας για τα δεδομένα του διαδικτύου μπορεί να είναι πολύς. Για αυτόν το λόγο δε συμβαίνει συχνά. Το αν θα προβούμε σε αίτημα δικαστικής συνδρομής το αποφασίζει ο αρμόδιος εισαγγελέας αφού εμείς του γνωστοποιήσουμε όλα τα στοιχεία.»

Διαπιστώνονται λοιπόν κάποια νομικά και τεχνικά κωλύματα για τον εντοπισμό του δράστη και την διαγραφή του επίμαχου υλικού, τα οποία οφείλονται στην δυνατότητα των ιστοσελίδων και εφαρμογών να μην συνεργάζονται. Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο ο Α.Γ. αναφέρει τα εξής:

«Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για παράδειγμα υπάρχουν ομάδες εργασίας οι οποίες λειτουργούν προς αυτήν την κατεύθυνση. Υπάρχει δηλαδή η πρόθεση να δημιουργηθούν οι συνθήκες ώστε, πέρα από το αδίκημα της παιδικής πορνογραφίας, να προστεθούν και άλλα αδικήματα όπως αυτό του revenge porn στη λίστα των αδικημάτων τα οποία όταν διαπιστώνονται, θα υποχρεώνουν μία εταιρία να δώσει στοιχεία ή να κατεβάσει υλικό. Επίσης έχει μπει σε συζήτηση το ενδεχόμενο να αποκλειστεί σε ευρωπαίους χρήστες η πρόσβαση σε εφαρμογές, οι server των οποίων βρίσκονται σε τρίτες χώρες και οι οποίες δε συνεργάζονται αρνούμενες να δώσουν στοιχεία ή να κατεβάσουν υλικό.»

5.3. Έμφυλη απεικόνιση του αδικήματος και διαπιστώσεις

Η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί μια μορφή έμφυλης διαδικτυακής κακοποίησης που διαπράττεται μέσω της εικόνας. Λόγω της πολυπλοκότητας όμως του αδικήματος και της σύγχυσης γύρω από την ορολογία του, πολλές φορές αυτό είτε παρερμηνεύεται, είτε δεν αποτυπώνεται ορθά. Όταν επιχειρείται, η ταπείνωση και ο εξευτελισμός του θύματος μέσω της αντικειμενοποίησης του σώματος, τότε η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων είναι γυναίκες ή ανήλικα κορίτσια. Συγκεκριμένα αναφέρεται από τον Ε.Ζ.:

« (...) την περσινή χρονιά μια γενική εικόνα είναι ότι σε ένα σύνολο 387 περιστατικών περίπου πορνογραφίας ανηλίκων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων, το 90% ήταν κορίτσια.»

Όταν όμως ως κίνητρο εμφανίζεται το χρηματικό κέρδος, όπως στην περίπτωση του sextortion, τότε διαπιστώνονται αρκετές περιπτώσεις όπου άνδρες θυματοποιούνται, μέσω της διαδικτυακής εξαπάτησης. Εδώ όμως σημασία έχει και η ηλικία του θύματος καθώς ο Ε.Ζ. παρατηρεί :

«Ως προς την έμφυλη διάσταση του sextortion λοιπόν, στους ενήλικες παρατηρούνται πολλά θύματα άνδρες, ενώ σε μικρότερες ηλικίες παρατηρείται το αντίθετο. Σε αρκετές περιπτώσεις για παράδειγμα έχει παρατηρηθεί ότι ανήλικα κορίτσια πείθονται να στείλουν σεξουαλικό υλικό σε ψεύτικα προφίλ(...)»

Για το θέμα της έμφυλης διάστασης του αδικήματος χαρακτηριστικά συμπληρώνει ο Α.Γ.:

«Το 99% το θυμάτων είναι κορίτσια κυρίως νεαρής ηλικίας δυστυχώς. Δηλαδή έχουμε συναντήσει θύματα ηλικίας από 12-13 έως 17-18 χρονών όπως επίσης και ενήλικες φυσικά. Και εδώ να κάνουμε μία επισημάνση. Στις περιπτώσεις revenge porn, βάζοντας μέσα σε αυτές και όλες τις υποπεριπτώσεις ακόμα και αν το κίνητρο δεν είναι μόνο η εκδίκηση, η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων είναι γυναίκες. Για παράδειγμα δε θα έρθει σε μας κάποιος άνδρας για να καταγγείλει “ότι η πρώην σύντροφός μου έχει ανεβάσει ένα βίντεο, στο οποίο είμαι γυμνός ή κάνουμε κάποια σεξουαλική πράξη”. Άρα σε αυτές τις περιπτώσεις, του revenge porn, συναντάμε μόνο γυναίκες θύματα. Από την άλλη πλευρά στο sextortion, τη λεγόμενη σεξουαλική εκβίαση, τα περισσότερα θύματα είναι άντρες και αυτό έχει να κάνει με τον τρόπο που αυτά προσεγγίζονται (...).»

Από την Μ.Α., στέλεχος της Γενικής Γραμματείας Ισότητας διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των θυμάτων εκδικητικής πορνογραφίας είναι γυναίκες νεαρής ηλικίας, εξηγώντας ότι :

«(...) θυματοποιούνται πιο εύκολα γιατί ακόμα διαμορφώνονται και δημιουργούν πιο εύκολα σχέση εμπιστοσύνης με τους συντρόφους τους (...).»

Εν συνεχεία η Μ.Α. επισημάνει σχετικά με την έμφυλη απεικόνιση των κυβερνοεγκλημάτων, πως δεν υπάρχει ακόμη επίσημη καταγραφή στατιστικών στοιχείων από την Υπηρεσία της. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα όσα ανακοινώθηκαν στο εθνικό σχέδιο δράσης του ‘22, το οποίο αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Συγκριμένα :

«Όταν ξεκινήσαμε να έχουμε στατιστικά στοιχεία και να κάνουμε την κωδικοποίηση σε διάφορες μορφές βίας που προσεγγίζουν είτε τη γραμμή 15900 είτε τα συμβουλευτικά κέντρα, δεν είχε ληφθεί υπόψη αυτή η μορφή βίας. Γιατί το διαδίκτυο δεν ήταν τόσο διαδομένο στη χρήση του και οι εφαρμογές dating. Οπότε έχουμε εντοπίσει το πρόβλημα από το 2017, όπου και ξεκινήσαμε μια πρωτόλεια κουβέντα με ομάδα εργασίας αποτελούμενη και από την Γραμματεία Γενικής Ισότητας, τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, από το Υπουργείο Παιδείας και από το Ψηφιακής Πολιτικής, για να δούμε τις μορφές τις έμφυλης κυβερνοβίας στην Ελλάδα, το οποίο όμως δεν προχώρησε. Ευτυχώς προχωρήσαμε νομικά, όμως έχουμε μείνει πίσω στην έμφυλη απεικόνιση αυτών των εγκλημάτων. Η Δίωξη αν και κρατάει στατιστικά, μέχρι πρόσφατα δεν είχε εντάξει τον εμφυλο διαχωρισμό.»

Αυτή η συνθήκη αποτελεί, σύμφωνα με την ίδια, μια σημαντική εκκρεμότητα, η οποία καταδεικνύει τις ελλείψεις του συστήματος και την αργή αφομοίωση των σύγχρονων

εξελίξεων στο τομέα της έμφυλης κυβερνοβίας. Παρόλο λοιπόν, που το πρόβλημα έχει εντοπιστεί, ακόμα οι προσπάθειες επίλυσης του δεν έχουν καρποφορήσει για λόγους γραφειοκρατικών και έλλειψης συντονισμού. Συγκεκριμένα εξηγεί πως :

«Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι ενώ υπήρχε μια κοινή τράπεζα στατιστικών, λόγω δυσκολιών του συστήματος, δεν λειτουργεί όπως θα έπρεπε και δεν προστίθενται τα έμφυλα στατιστικά στα εγκλήματα κυβερνοβίας. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στη γραφειοκρατία αλλά κυρίως στην έλλειψη συντονισμού. Δηλαδή πρόθεση της υπηρεσίας μας η οποία έχει αποτυπωθεί στο εθνικό σχέδιο δράσης είναι να κάτσουμε όλοι οι συναρμόδιοι φορείς και να συντονιστούμε. Εκεί είναι το νόημα.(...)Έχουμε στα σκαριά να βγάλουμε μια προκήρυξη για έρευνα για την έμφυλη κυβερνοβία στην Ελλάδα, έχοντας και αυτό για τα στατιστικά στο μυαλό μας, η οποία έχει καθυστερήσει για πολλούς για διάφορους λόγους. Το ζητούμενο είναι να υπάρχει ένα κοινό σύστημα και κοινή συνεργασία από τους φορείς και να συνεργάζονται και στα περιστατικά. Δηλαδή να παίρνει ένας υπάλληλος από το 15900 και να ενημερώνει απευθείας ότι έχουμε αυτό το περιστατικό.»

5.4. Εξελίξεις στο νομοθετικό πλαίσιο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

Όπως αναφέρθηκε στο τέταρτο κεφάλαιο, πρόσφατα το νομοθετικό πλαίσιο που προστατεύει τα θύματα εκδικητικής πορνογραφίας, αυστηροποιήθηκε. Πλέον η εκδικητική πορνογραφία έχει μετατραπεί σε αυτοτελές αδίκημα, η περίπτωση του οποίου αποτελεί κακούργημα και επισύρει κάθειρξη για τον δράστη. Το σημαντικό είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο αυτή η νομοθετική εξέλιξη επηρέασε στην αυξομείωση των καταγγελλόμενων. Εάν δηλαδή από τη μια οι δράστες περιορίστηκαν και εάν από την άλλη αυτή η αλλαγή έδωσε ένα επιπλέον κίνητρο στα θύματα να καταγγείλουν το περιστατικό τους. Πάνω σε αυτό λοιπόν τα στελέχη Β.Δ. και Ε.Ζ. απαντούν αντίστοιχα:

«Από την προσωπική μου εμπειρία μπορώ να πω πως ανέκαθεν ένας δράστης του συγκεκριμένου αδικήματος, ο οποίος έχει σκοπό το χρηματικό κέρδος, γνωρίζει ότι κάνει κάτι κακό και παράνομο. Από την άλλη οι περιπτώσεις πρώην συντρόφων που το κάνουν εκδικητικά γίνονται συνήθως εν βρασμό χωρίς να σκέφτονται την τιμωρία που θα ακολουθήσει. Δε νομίζω δηλαδή ότι έχει αλλάξει κάτι ούτε για τους δράστες αλλά ούτε για τα θύματα. Ένα θύμα νομίζω πως σκέφτεται περισσότερο την προσωπική του έκθεση μέσω της καταγγελίας παρά το πόσο αυστηρά θα τιμωρηθεί πλέον ο δράστης. Αν δηλαδή ένα θύμα μπορεί σε ένα βαθμό να εξασφαλίσει ότι παρά την τη διάπραξη του αδικήματος σε βάρος του, δεν έχει εκτεθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να

θίγεται σημαντικά, δε θα το καταγγείλει. Αν όμως από την άλλη νιώθει ότι έχει εκτεθεί σημαντικά στο οικογενειακό ή εργασιακό περιβάλλον τότε θα προχωρήσει στην καταγγελία.»

« (...) ο δράστης αυτό που είναι να κάνει θα το κάνει. Πιστεύω γενικά δεν έχει γίνει ευρέως γνωστή αυτή η αλλαγή ώστε να επηρεάσει (...)τα μέτρα προστασίας γενικά αυξάνονται μέσω της νομοθεσίας και το κράτος θεωρεί ότι μια ελαστική ποινή λειτουργεί ανασταλτικά. Κατά την άποψη μου αυτό που λείπει είναι η ευαισθητοποίηση, η ενημέρωση και η ενδυνάμωση των πολιτών και κυρίως των ανηλίκων.»

Αν και καταλήγουμε στο γεγονός ότι η αλλαγή δεν έχει επηρεάσει δραστικά στην ύφεση του φαινομένου, παρ' όλα αυτά αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη για την αναγνώριση και την προστασία από την έμφυλη κυβερνοβία σε εθνικό επίπεδο.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο το νομικό πλαίσιο προς το παρόν δεν προβλέπει επίσημα την έμφυλη βία μέσω διαδικτύου. Με απλά λόγια, δεν υπάρχει κάποια δέσμευση από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. για την προστασία και την αντιμετώπιση της εκδικητικής πορνογραφίας. Αναλυτικότερα η Μ.Α. αναφέρει :

«Η σύμβαση της Κωνσταντινούπολης ακόμα δεν μας δεσμεύει για την εκδικητική πορνογραφία, ούτε για την έμφυλη κυβερνοβία. Υπάρχει όμως πρόθεση και γίνεται διάλογος τα τελευταία δυο χρόνια να συμπεριληφθεί, αλλά όταν εμείς την κυρώσαμε το 2018, δεν υπήρχε μέσα αυτή η μορφή βίας. Η σύμβαση της Βουδαπέστης έχει εισαγάγει το κυβερνοέγκλημα χωρίς όμως τον εμφυλο διαχωρισμό.(...) το 2015 ο ΟΗΕ έκανε την πρώτη συνάντηση με εκπροσώπους που δουλεύουν στο χώρο της πληροφορικής σχετικά με την ψηφιακή βία γενικότερα και είχε βγάλει απλά μια έρευνα, όχι κάτι παραπάνω. Μετά άρχισαν λίγο πιο συστηματικά οι συστάσεις για το θέμα της κυβερνοβίας, τώρα δηλαδή έχουμε φτάσει σε λίγο πιο δεσμευτικό επίπεδο σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης. (...)το συμβούλιο της Ευρώπης τώρα θέλει και αυτό να εντάξει σαν διακριτή μορφή βίας την έμφυλη κυβερνοβία.»

Η Μ.Α. παρατηρεί πως σε ότι αφορά την έμφυλη κυβερνοβία όλα είναι ρευστά ακόμα, επειδή αποτελεί κάτι πρόσφατο και όχι εύκολα διαχειρίσιμο. Κάθε κράτος λοιπόν χειρίζεται το φαινόμενο της εκδικητικής πορνογραφίας με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το πόσο έντονα πλήττεται από αυτό. Συγκεκριμένα αναφέρει:

«(...) γενικά όσον αφορά την έμφυλη κυβερνοβία είναι όλα λίγο καινούρια και ρευστά. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα το 2003 είχαμε ξεκινήσει να συζητάμε για το κυβερνοέγκλημα με αφορμή τη σύμβαση της Βουδαπέστης (...) γενικότερα η νομοθεσία έχει μείνει λίγο πίσω σε σχέση με τις εξελίξεις στο διαδικτυακό κομμάτι όσον αφορά τη βία αλλά γίνονται προσπάθειες. Κάποια κράτη διαπιστώνουμε να είναι πιο μπροστά νομοθετικά γιατί το αντιμετωπίζουν πολύ πιο έντονα σαν

φαινόμενο και πιο πολύ καιρό, όπως για παράδειγμα το tinder στη Μεγάλη Βρετανία ήταν πολύ διαδομένο μια 5ετία πριν έρθει σε εμάς. Οπότε και σε αυτές τις περιπτώσεις η νομοθεσία δεν προηγήθηκε ακολούθησε και συνεχώς θα εξελίσσεται ανάλογα με τις συνθήκες. Για την Ελλάδα ήταν ένα πολύ σημαντικό βήμα.»

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρώντας να ενσωματωθεί στις σύγχρονες εξελίξεις, είναι έτοιμη να εκδώσει μια νέα οδηγία, εντός της οποίας θα συμπεριλαμβάνεται και η έμφυλη βία μέσω διαδικτύου και επομένως και η εκδικητική πορνογραφία. Ενώ το τελευταίο πρωτόκολλο στη σύμβαση της Βουδαπέστης που προστέθηκε το 2023, προτείνεται σε όλα τα κράτη μέλη της να την κυρώσουν. Η Μ.Α. εξηγεί :

« (...) τώρα έχουμε την οδηγία της ευρωπαϊκής ένωσης η οποία πρέπει να κυρωθεί από τα κράτη μέλη της Ε.Ε., ακόμα δεν έχει εκδοθεί γιατί πρέπει να περάσει από το κοινοβούλιο. Έχουμε φτάσει στη συμφωνία μεταξύ του κοινοβουλίου και του συμβουλίου και μέσα προβλέπει κάποιες διατάξεις για τη βία στον κυβερνοχώρο, όπως και την εκδικητική πορνογραφία.»

5.5. Δράσεις ενημέρωσης και επισημάνσεις

Όπως διαπιστώνεται από όλα τα στελέχη που συμμετείχαν στην έρευνα ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που χρήζουν βελτίωσης, είναι αυτό της ενημέρωσης, η οποία θα βοηθήσει σημαντικά στην πρόληψη της θυματοποίησης. Συγκεκριμένα οι Μ.Α. και Ε.Ζ. παρατηρούν αντίστοιχα :

« (...)αλήθεια είναι ότι πάσχουμε στα θέματα ενημέρωσης σε αυτούς τους τομείς και δεν γίνεται η δουλειά που θα έπρεπε. Θέλει μεγαλύτερη κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση. »

« (...) θα πρέπει να δοθεί βάρος στη πρόληψη της κυβερνοβίας. Δηλαδή ας μην δίνουμε τόσο βάση στο τι θα πάθει ο δράστης, αλλά πως θα προλάβουμε το περιστατικό. Ο κόσμος θα πρέπει να ενημερωθεί, να μάθει να προφυλάσσεται από τους κινδύνους του διαδικτύου. Ο δράστης θεωρώ ότι πατάει πάνω στην άγνοια και την ελλιπή ενημέρωση. Αν καλύψουμε αυτά τα κενά θα δούμε αλλαγές. Αυτές οι δράσεις μπορούν να γίνουν από τα σχολεία, την πολιτεία και την αστυνομία. Εμείς πολλές φορές πηγαίνουμε σε δήμους και από 500 άτομα το αμφιθέατρο έρχονται 50, άρα δεν υπάρχει και η κατάλληλη ευαισθητοποίηση ώστε να υπάρχει ανταπόκριση (...)»

Αναφορικά με τις δράσεις που προβαίνει η ΔΙ.Δ.Η.Ε. για την ενημέρωση των πολιτών, ο Ε.Ζ. αναφέρει τα εξής :

«Μια από τις πολιτικές ενημέρωσης μας είναι να πηγαίνουμε στα σχολεία και να ενημερώνουμε τους μαθητές. Εγώ προσωπικά σχεδόν

κάθε μέρα βρίσκομαι σε σχολείο. Τους ενημερώνουμε για το εκφοβισμό και την ρητορική μίσους μέσω διαδικτύου. Επίσης τους ενημερώνουμε για το τι μπορεί να συμβεί στα διαδικτυακά παιχνίδια, γιατί οι δράστες βρίσκουν από εκεί δίοδο να επικοινωνήσουν με τα θύματα. Προσπαθούμε επίσης να ενημερώσουμε τους γονείς για το τι μπορεί να συμβεί στο διαδίκτυο. Δεν επιδιώκομαι να τους φοβερίσουμε απλά θέλουμε να τους ευαισθητοποιήσουμε και να τους πληροφορήσουμε. Επίσης είμαστε ανοιχτή σε προτάσεις για οποιονδήποτε επιθυμεί να μας καλέσει και να μιλήσουμε γι αυτά τα θέματα.»

Αναφορικά με τις δράσεις ως προς την πληροφόρηση από την Γενική Γραμματεία Ισότητας, η Μ.Α. ενημερώνει για τα εξής :

«Διατηρούμε το σάιτ women in sos, όπου οι πολίτες μπορούν να ενημερώνονται για τα συμβουλευτικά μας κέντρα κ.τ.λ.. Δυστυχώς δεν έχουμε κάνει ακόμα κάποια καμπάνια ενημέρωσης. Την περίοδο του κορονοϊού υπήρχε τρέιλερ που ενημέρωνε για τη γραμμή 15900, οπότε εκεί υπήρξε αύξηση των ανθρώπων που καλούσαν. Δεν έχουμε εστιάσει ακόμα όπως θα έπρεπε στην έμφυλη κυβερνοβία και στην εκδικητική πορνογραφία, αλλά στο παρατηρητήριο, που έχουμε, προσθέσαμε την διάσταση της έμφυλης κυβερνοβίας, τα οποία αναλύσαμε μέσα από στοιχεία της αστυνομίας και το αναφέραμε στην 4^η έκθεση που γράψαμε (...) σίγουρα όμως χρειάζεται περισσότερη δουλειά γιατί γενικότερα παρατηρείται αύξηση της βίας, και σε αυτές τις περιπτώσεις σε μία κοινωνία την πληρώνουν πάντα πρώτοι οι πιο αδύναμοι, στην προκειμένη περίπτωση οι γυναίκες και τα παιδιά (...)

5.6. Συστάσεις πρόληψης προς τα θύματα

Τα στελέχη με βάση την εμπειρία τους συστήνουν κάποιους τρόπους πρόληψης και τονίζουν κάποιες προβληματικές εστίες όπου οι πολίτες θα πρέπει να προσέξουν ώστε να μην εκτεθούν. Συγκεκριμένα οι Β.Δ. και Α.Γ. αναφέρουν αντίστοιχα :

«Εγώ δεν θα έμπαινα σε διαδικασία να συστήσω σε κάποιον να δημιουργήσει ή να μην δημιουργήσει ευαίσθητο υλικό. Είναι καθαρά προσωπικό ζήτημα και στη διακριτική ευχέρεια του καθενός. Αυτό που θα ανέφερα παρ' όλα αυτά θα ήταν, εφόσον δημιουργήσει κάποιος ένα υλικό να λάβει όλα εκείνα τα μέτρα, ώστε να μην εκτεθεί από αυτό. Αυτό σημαίνει πρωτίστως να ξέρει που το δίνει. Άρα θα πρέπει εξ αρχής να γνωρίζει πόσο θα εκτεθεί και τη βαρύτητα του να στέλνει τέτοιο υλικό σε άλλον και πόσο τον εμπιστεύεται. Σε δεύτερο βαθμό και αφού δημιουργήσει το υλικό θα πρέπει να προσέξει που και πως θα το διατηρεί αποθηκευμένο. Για παράδειγμα ένα υλικό το οποίο διατηρείται στο Messenger του Facebook είναι ανά πάσα στιγμή εκτεθειμένο με μια απλή παραβίαση του προφίλ του. Προσωπική σύσταση θα ήταν τέτοιου είδους υλικού να διατηρείται σε εξωτερικό σκληρό δίσκο, χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο. Αν πάρει το ρίσκο να το διατηρεί σε ένα υπολογιστή

συνδεδεμένο στο διαδίκτυο, θα πρέπει να λαμβάνει όλα εκείνα τα μέτρα και να προσέχει τη διαδικτυακή του συμπεριφορά, να γνωρίζει κανόνες γενικής ασφάλειας διαδικτύου κλπ. Πρέπει ο καθένας να αντιληφθεί ότι ένα υλικό το οποίο αποστέλλεται μέσω εφαρμογών συνομιλίας, αυτό από εκείνη τη στιγμή διατηρείται στο server της συγκεκριμένης εφαρμογής. Όλοι λοιπόν πρέπει αναρωτηθούν κατά πόσο νιώθουν άνετα με αυτήν την κατάσταση.»

«Σίγουρα στις μέρες μας το κινητό είναι πλέον προέκταση του χεριού μας. Αυτό σημαίνει ότι πλέον είναι πολύ πιο εύκολο να τραβήξεις μια ευαίσθητη φωτογραφία ή ένα βίντεο. Αν κάτι εμείς προτείνουμε είναι αυτό το υλικό να μην αποστέλλετε σε κανέναν, πόσο μάλλον σε κάποιον άγνωστο. Άπαξ και αυτό το υλικό φύγει από το κινητό σου, παύει να είναι στην κυριότητά σου και δεν ξέρεις που μπορεί να καταλήξει. Επίσης προτείνουμε ακόμα και οι αναρτήσεις σε λογαριασμούς μέσω κοινωνικής δικτύωσης να είναι προσεκτικές και σε ιδιωτικά πλαίσια, δηλαδή να απευθύνονται σε περιορισμένο αριθμό ανθρώπων και όχι δημόσια γιατί υπάρχουν και αρκετά περιστατικά πλέον που η δημοσίευση γίνεται μετά από Photoshop.»

Σε αυτό λοιπόν που δίνετε περισσότερη βαρύτητα, είναι στο που και πως θα αποθηκευτεί το σεξουαλικό υλικό για να αποφευχθεί η παραβίαση του, αλλά και στο που θα σταλεί. Ενώ, για τις φορές που το θύμα πιέζεται να αποστείλει υλικό από τον σύντροφο του μέσω συναισθηματικού εκβιασμού ο Ε.Ζ. αναφέρει :

«(...)Θα πρέπει να μάθουν να λένε όχι αλλά και να αναγνωρίζουν τι είναι συναίνεση. Η αγάπη δεν αποδεικνύεται από αυτό που θα στείλεις και θα δείξεις. Η αγάπη δεν είναι ανταλλαγή(...)να ξέρει πάντως ότι θα πρέπει εάν συμβεί να έρθει όσο πιο γρήγορα γίνεται να το καταγγείλει και να ζητήσει βοήθεια. Εάν το υποστεί δεν θα λυθεί το πρόβλημα.»

Οι πολίτες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι το στάδιο της πρόληψης είναι το σημαντικότερο, γιατί μετέπειτα το πρόβλημα δεν λύνεται στην ουσία ποτέ οριστικά. Ο Β.Δ. αναφέρει σχετικά :

«(...)το σημαντικότερο θέμα εδώ κατά τη γνώμη μου είναι η πρόληψη, ώστε να μην εκτεθούμε, αν εκτεθούμε μετά είναι πολλά τα ζητήματα δεν μπορεί να καλυφτεί μετά στο εκατό της εκατό, μόνο κατά ένα ποσοστό (...) δυστυχώς όμως κανείς δεν εγγυάται ότι το βίντεο διαγράφεται εντελώς ενώ επίσης δε μπορεί, όσο είναι αναρτημένο να διακοπεί ενδεχόμενη αναδημοσίευσή του σε άλλες αντίστοιχες ιστοσελίδες. Αυτό είναι το πρόβλημα του διαδικτύου, είναι ανεξέλεγκτο.»

5.7. Σημεία προς βελτίωση

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, εντοπίζεται ένα σημαντικό πρόβλημα στον τομέα της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης των πολιτών. Συγκεκριμένα ο Ε.Ζ. προτείνει:

«Όταν βγαίνει ένα νομοσχέδιο θα πρέπει να συνοδεύεται από κάποιες δράσεις, δηλαδή δράσεις για την ισότητα, δράσεις αναγνώρισης της έμφυλης βίας, δράσεις ευαισθητοποίησης, δράσεις ενημέρωσης για τους διαδικτυακούς κινδύνους.»

Επίσης διαπιστώνεται πως δεν έχει δοθεί η απαραίτητη βαρύτητα στην έμφυλη διάσταση του φαινομένου της κυβερνοβίας, αφού λόγω θεσμικών η ελλείψεων δεν αποτυπώνεται στατιστικά από την Γ.Γ.Ι.Α.Δ, αλλά επίσης δεν έχει ακόμα προστεθεί στις συμβάσεις της Ε.Ε. Συγκεκριμένα η Μ.Α. προτείνει :

«Οι υπηρεσίες κάλο θα είναι να λειτουργούν δεσμευτικά και όχι να αφήνεται στην διακριτική ευκαιρία τους. Γενικά υπάρχει πρόθεση και από εμάς και από το Ηλεκτρονικό Έγκλημα αλλά θα πρέπει να υπάρξει κατά τη γνώμη μου ρύθμιση που να μας δεσμεύει να συνεργαζόμαστε, να συλλέγουμε στατιστικά και να ενημερώνουμε.»

Επίσης προσθέτει με διστακτικό τόνο:

«Πολλές φορές οι πολιτικές αποφάσεις μπορεί κάποια πράγματα να τα εμποδίζουν ή να μην υπάρχει γνώση του επείγοντος κάποιων πραγμάτων και να μην τρέχουν όπως θα θέλαμε να τρέξουν κάποια πράγματα.»

Στην πρόσφατη αξιολόγηση της GREVIO (Η Ομάδα εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Βίας εναντίον των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας) για την Ελλάδα διαπίστωσε ότι η χώρα μας έχει κάνει κάποια σημαντικά βήματα για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, όπως η πρόσφατη αλλαγή της νομοθεσίας για την εκδικητική πορνογραφία, αλλά συνέστησε κάποιες βελτιώσεις, όπως αναφέρει η Μ.Α.:

«Αναφορικά με τις δομές που έχουμε σε όλη τη Χώρα, έχουμε κάνει σημαντικά βήματα τα τελευταία χρόνια. Με βάση όμως την αξιολόγηση της GREVIO θα πρέπει να έχουμε περισσότερες δομές και συμβουλευτικά κέντρα και κυρίως στην Αθήνα που ζει ο μισός πληθυσμός και έχουμε για παράδειγμα μόνο τέσσερα (4) συμβουλευτικά κέντρα. Έχουν γίνει όμως βήματα προόδου, όπως με τη δημιουργία τμημάτων ενδοοικογενειακής βίας στην Αστυνομία που ήδη έλυσαν πολλά προβλήματα του παρελθόντος.»

Να σημειωθεί ότι η Ελλάδα βρισκόταν στην τελευταία θέση του δείκτη της EIGE για την ισότητα και τα τελευταία δυο χρόνια είχε άνοδο δυο θέσεις. Συγκεκριμένα η Μ.Α. σχολιάζει :

«Η βία κατά των γυναικών αποτυπώνεται από τον EIGE ως περιφερειακός δείκτης ακόμα, δηλαδή δεν είναι στους κύριους δείκτες όπως πχ αυτός της εργασίας. Σε αυτόν το δείκτη λοιπόν τα τελευταία χρόνια ανεβήκαμε δύο θέσεις, από την τελευταία που βρισκόμασταν. Η βία κατά των γυναικών επειδή δε μετράται το ίδιο σε όλες τις Χώρες της ΕΕ, δεν έχει ακόμα ενσωματωθεί στους κύριους δείκτες. Για παράδειγμα στη Χώρα μας κάποια περιστατικά δεν καταγγέλλονται τόσο συχνά, όπως για παράδειγμα στις σκανδιναβικές χώρες. Ταυτόχρονα βέβαια στις χώρες αυτές, ενώ υπάρχει η κατάλληλη νομοθεσία και μεγάλο reporting, υπάρχει και μεγάλο ποσοστό σεξουαλικής βίας, το λεγόμενο Nordic paradox.»

Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχείρησε να μελετήσει και να χαρτογραφήσει το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας. Σκοπός ήταν να αναδειχθεί πώς συναρθρώνονται και αλληλεπιδρούν οι έμφυλες ανισότητες με τις τεχνολογικές εξελίξεις στα πλαίσια αυτού. Ακολουθώς, η έρευνα δύναται να κατανοήσει πώς η Πολιτεία απαντά και διαχειρίζεται τις νέες προκλήσεις του φαινομένου. Αυτό εξετάστηκε, τόσο μέσω των νομικών πλαισίων που καθορίζει, όσο και μέσω βασικών θεσμών της, όπως η Αστυνομία και η Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο. Αυτή η πολυπλοκότητα της, έγκειται στον τρόπο δράσης του αδικήματος, στα μέσα που χρησιμοποιούνται για την τέλεση αυτού, στα κίνητρα που έχουν οι δράστες, στα αδιευκρίνιστα όρια της συναίνεσης, στο θολό διαχωρισμό ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό σεξουαλικό υλικό, στα αχειραγώγητα χαρακτηριστικά του διαδικτύου και στις άνισες επιπτώσεις που επιφέρει. Γι' αυτό εξάλλου, όπως είδαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια, η ορολογία «εκδικητική πορνογραφία», θεωρείται πως περιγράφει ανεπαρκώς το αδίκημα και το περιορίζει.

Εάν όμως, προσπαθούσαμε με απλά λόγια να ερμηνεύσουμε το φαινόμενο, θα διακρίναμε ότι δυο είναι οι βασικές προβληματικές εστίες του, οι οποίες αλληλεπιδρούν και το ανασυνθέτουν. Η μία είναι η ανεξέλεγκτη χρήση του διαδικτύου και η άλλη ο έμφυλος διαχωρισμός. Η «διαδικτυακή σεξουαλική κακοποίηση μέσω της εικόνας», όρος με τον οποίο περιγράφεται πιο ορθά το φαινόμενο, οφείλεται κυρίως στην ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας, που μαζί της «μεταφέρει» τα έμφυλα στερεότυπα και τις σεξιστικές προκαταλήψεις της πατριαρχικής κοινωνίας. Παράλληλα αποτελεί πρόσφορο πεδίο εκδήλωσης βίαιων συμπεριφορών και πρακτικών έμφυλης βίας.

Η ψηφιοποίηση της σεξουαλικότητας είναι πλέον γεγονός. Το sexting, οι πλατφόρμες δικτύωσης και οι εφαρμογές γνωριμιών έχουν μετατρέψει την ερωτική κοινωνικοποίηση σε ένα ατέρμονο «παιχνίδι» ανταλλαγής μηνυμάτων, κυρίως στις νεαρότερες ηλικίες. Η συνθήκη αυτή διαπλέκεται άμεσα με το φαινόμενο, αφού κατά την έρευνα διαπιστώθηκε ότι τα νεαρά άτομα και κυρίως τα νεαρά κορίτσια, τα οποία χρησιμοποιούν περισσότερο τις διαδικτυακές πλατφόρμες επικοινωνίας με σκοπό το

φλερτ, εκτίθενται συχνότερα. Επίσης παρατηρήθηκε, ότι την εποχή του κορονοϊού, όπου το διαδίκτυο αποτέλεσε μια βασική πηγή επικοινωνίας και γνωριμιών, προέκυψε αύξηση των καταγγελλομένων περιστατικών.

Σχετικά με την τέλεση του αδικήματος, ο διαδικτυακός χώρος διευκολύνει τη διαδικασία, μέσω της πληθώρας ιστοσελίδων και εφαρμογών που προσφέρονται για τη διοχέτευση και «φιλοξενία» του προσωπικού, σεξουαλικού υλικού. Τα ψηφιακά εργαλεία δίνουν παραπάνω επιλογές στον τρόπο απόκτησης του επίμαχου υλικού, μέσω των ενεργειών του hacking, του photoshop και της τεχνητής νοημοσύνης. Η «πανταχού παρουσία» που προσφέρει το διαδίκτυο, έχει ως αποτέλεσμα την εξάλειψη των χωρικών ορίων και σε συνδυασμό με την ανωνυμία δημιουργούνται πρόσφορες συνθήκες για επίδοξους δράστες. Τέλος, βασικό προβληματικό στοιχείο του διαδικτύου, είναι η «μονιμότητα» που χαρίζει στο υλικό, το οποίο αναρτάται. Ελάχιστα λεπτά αρκούν για ένα υλικό, ώστε από την ανάρτησή του, να διαμοιραστεί και να αναδημοσιευτεί από χιλιάδες άτομα.

Η εκδικητική πορνογραφία αποτελεί μια μορφή έμφυλης βίας και κακοποίησης, η οποία προκύπτει από την συνάρθρωσή της με τις νέες τεχνολογίες. Δύο είναι οι βασικοί λόγοι για τους οποίους δεν γίνεται εύκολα αντιληπτό το εύρος και η δυναμική του προβλήματος. Ο ένας έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι νέες τεχνολογίες έχουν έρθει σχετικά πρόσφατα στο προσκήνιο, άρα και η διάπραξη βίας και δη έμφυλης βίας μέσω διαδικτύου είναι επίσης νέο φαινόμενο. Ο άλλος προκύπτει από την πολυπλοκότητα των φύλων και των ιεραρχικών σχέσεων εξουσίας, οι οποίες δύσκολα μπορούν να εντοπιστούν στην online εμπειρία της διαδικτυακής ζωής. Η έμφυλη απεικόνιση του φαινομένου στην παρούσα εργασία, προέκυψε κατά την έρευνα από τα στατιστικά στοιχεία που συλλέχθηκαν, αλλά και από τις εμπειρικές μαρτυρίες των συμμετεχόντων στην έρευνα. Η έμφυλη διάσταση του, εμφανίζεται στις άνισες, έμφυλες και σεξουαλικοποιημένες επιπτώσεις που προκαλεί στα θύματα και οι οποίες επιδρούν στην σωματική ακεραιότητα, στην ψυχική υγεία, στην σεξουαλική έκφραση και στην σεξουαλική ταυτότητα.

Τα σώματα των γυναικών στον διαδικτυακό χώρο, φαίνονται να μην έχουν την ίδια σημασία με αυτά του άνδρα, αφού γελοιοποιούνται, εξευτελίζονται και αντικειμενοποιούνται με μεγαλύτερη ευκολία και με περισσότερη ένταση, από τη στιγμή που αναρτηθεί ένα προσωπικό βίντεο ή μία εικόνα. Παράλληλα, η ευθύνη της

θυματοποίησης μεταφέρεται στις ίδιες τις γυναίκες, ενώ οι συνέπειες της ταπείνωσης και του κοινωνικού στιγματισμού ανάμεσα στα φύλα είναι άνισες. Στα ανωτέρω αποκρυσταλλώνονται οι στερεοτυπικές κοινωνικές νόρμες, οι οποίες θέλουν την γυναικά και την σεξουαλικότητα της πιο οριοθετημένη και περιορισμένη.

Ωστόσο, η αποτύπωση της έμφυλης διάστασης του φαινομένου από τις θεσμικές υπηρεσίες παραμελείται. Κατά την έρευνα διαπιστώθηκε ότι η Γ.Γ.Ι.Α.Δ. δε συλλέγει στατιστικά στοιχεία του αδικήματος ως προς τον έμφυλο χαρακτήρα του, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να παραχθούν ουσιαστικά και ακριβή συμπεράσματα. Η ΔΙ.Δ.Η.Ε. από την άλλη πλευρά, διατηρεί αριθμητικά στοιχεία για τα κυβερνοεγκλήματα, ενώ πρόσφατα εισήγαγε και τον έμφυλο διαχωρισμό.

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί, ότι στις περιπτώσεις όπου το κίνητρο του δράστη δεν είναι η εκδίκηση ή ο εξευτελισμός, αλλά το χρηματικό όφελος, προκύπτουν και θύματα άνδρες. Συγκεκριμένο παράδειγμα η περίπτωση του sextortion, το οποίο νομοθετικά συγκαταλέγεται στις περιπτώσεις εκδικητικής πορνογραφίας. Σε αυτό πολλοί άνδρες παραπλανούνται και εκβιάζονται για τη δημοσιοποίηση του προσωπικού τους υλικού, αφού πρώτα προσεγγίζονται, μέσω πορνογραφικών πλατφορμών που οι ίδιοι χρησιμοποιούν.

Όπως διατυπώθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, πρόσφατα εισήχθη νομοθετική διάταξη στον Ποινικό Κώδικα, η οποία μετατρέπει την εκδικητική πορνογραφία σε αυτοτελές αδίκημα. Αυτό έμμεσα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας. Θα πίστευε κανείς ότι η αυστηροποίηση της νομοθεσίας, θα έδινε ένα παραπάνω κίνητρο στα θύματα για να καταγγείλουν το περιστατικό, ενώ ταυτόχρονα θα περιόριζε τους δράστες. Αντίθετα όμως, όπως προέκυψε από την έρευνα δε διαπιστώνεται καμία αυξομείωση στα καταγγελλόμενα. Τα θύματα εξακολουθούν να ανησυχούν περισσότερο για την προσωπική τους έκθεση, η οποία δεν έχει περιοριστεί από τη νομοθεσία και όχι για την αυστηρότερη τιμωρία του δράστη. Την ίδια ώρα οι δράστες, όπως και στο παρελθόν συνεχίζουν να διαπράττουν το αδίκημα, λειτουργώντας κυρίως εν βρασμώ, αγνοώντας τις συνέπειες.

Αυτό που θα δημιουργούσε πιο ευνοϊκές συνθήκες για την πρόληψη και αντιμετώπιση του εγκλήματος, θα ήταν το νέο νομοσχέδιο να συνοδευόταν από δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Η άγνοια για τους κινδύνους του διαδικτύου παρέχει στο δράστη ένα εύφορο πεδίο δράσης. Τα θύματα επίσης δεν

αναγνωρίζουν πολλές φορές την εκδικητική πορνογραφία ως μορφή σεξουαλικής κακοποίησης, ενώ ακόμα και όταν την αναγνωρίζουν ως τέτοια, δυσκολεύονται να καταγγείλουν την υπόθεση ή την καταγγέλλουν ανώνυμα. Στη βελτίωση αυτής της συνθήκης, θα συνέβαλαν κατάλληλες εκστρατείες πληροφόρησης και ενδυνάμωσης.

Το θύμα δυσκολεύεται να καταγγείλει επώνυμα το περιστατικό κυρίως για ψυχολογικούς λόγους. Αποφεύγει να έρθει σε αντιδικία με το δράστη και να δώσει έκταση στην υπόθεση, ώστε να μη βιώσει την επανάληψή των ανεπιθύμητων συναισθημάτων. Επίσης αποτρεπτικά λειτουργεί το γεγονός ότι η δικαστική οδός, αποτελεί μια χρονοβόρα και κοστοβόρα διαδικασία. Το κυριότερο όμως είναι, πως το επίμαχο υλικό, μέσω του οποίου εκτίθεται το θύμα, δεν εγγυάται κανείς ότι θα διαγραφεί οριστικά από το διαδίκτυο.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί ότι μέχρι σήμερα το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο δεν προβλέπει τη διαγραφή ή το κατέβασμα του υλικού, ούτε ο/η εισαγγελέας προβαίνει σε αντίστοιχη παραγγελία για το αδίκημα της εκδικητικής πορνογραφίας. Αντίθετα, το θύμα είναι αυτό που πρέπει να προβαίνει σε ενέργειες για τη διαγραφή του υλικού, όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια. Εδώ προκύπτει ένα σημαντικό κενό στη νομοθεσία, το οποίο παίρνει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις, όταν οι ιστοσελίδες ανήκουν σε κράτη εκτός ΕΕ.

Γενικότερα, λόγω του γεγονότος ότι η εκδικητική πορνογραφία έχει έρθει πρόσφατα στο προσκήνιο, αποτελεί ένα αχαρτογράφητο φαινόμενο. Αυτό καθρεφτίζεται και στο νομικό πλαίσιο που την καλύπτει, το οποίο διακρίνεται σχετικά θολό. Η διαπίστωση αυτή δεν προκύπτει μόνο εξετάζοντας την ελληνική νομοθεσία, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο η νομοθεσία είναι ακόμα ρευστή, καθώς ακόμα δεν προβλέπεται επίσημα η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας μέσω διαδικτύου. Την παρούσα χρονική περίοδο επιχειρείται η ένταξη της έμφυλης κυβερνοβίας σε σχετικές ευρωπαϊκές συνθήκες, οι οποίες θα λειτουργούν δεσμευτικά για τα κράτη μέλη της.

Η Ελλάδα στο δείκτη ισότητας της EIGE κατείχε στο πρόσφατο παρελθόν την τελευταία θέση, ενώ τελευταία ανέβηκε δυο θέσεις. Αν και αυτός ο δείκτης δεν είναι απόλυτα αντιπροσωπευτικός γιατί η έμφυλη βία προσμετράται διαφορετικά σε κάθε χώρα, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι η ελληνική κοινωνία ταλανίζεται σημαντικά από τις άνισες και ιεραρχημένες σχέσεις εξουσίας. Η έμφυλη αποτύπωση της κυβερνοβίας και η εξάλειψή της, δεν φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα για

τους κρατικούς θεσμούς. Επίσης το εθνικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας, που ανακοινώθηκε το 2022 και αναφέρθηκε στο 4^ο κεφάλαιο, όπως διαπιστώθηκε κατά την έρευνα, δεν υλοποιείται στο βαθμό που αναμενόταν.

Για την βελτίωση της ανωτέρω κατάστασης προτείνεται μεγαλύτερη κινητοποίηση, ουσιαστική και στενή συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για τη διαχείριση της έμφυλης κυβερνοβίας. Θα ήταν σίγουρα πιο αποδοτικό, εάν υπήρχε στοχευμένη καθοδήγηση με δεσμευτικό χαρακτήρα, ώστε να μην αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια των εμπλεκομένων φορέων η λήψη πρωτοβουλιών για την πρόληψη και την αποτροπή που συνήθως οδηγούν σε αμφίβολα αποτελέσματα.

Σχετικά με την αποφυγή ενδεχόμενης θυματοποίησης, από τα στελέχη επισημάνθηκαν κάποια προβληματικά σημεία που απαιτούν μεγαλύτερη προσοχή και αφορούν τους κανόνες ασφαλείας για τη χρήση του διαδικτύου και τη σωστή διαδικτυακή συμπεριφορά. Από αυτούς ξεχωρίζουν η σωστή και προσεκτική αποθήκευση του ιδιωτικού υλικού και η επίγνωση της επικινδυνότητας που ενέχει η αποστολή του. Στην περίπτωση που αποφασιστεί συνειδητά η αποστολή του, αυτή τουλάχιστον πρέπει να επιχειρηθεί μέσω κρυπτογραφημένων εφαρμογών και μόνο προς δέκτες που τους γνωρίζουν προσωπικά. Επιπρόσθετα συνιστούν τη σχετική ρύθμιση του «ιδιωτικού» για τους λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με σκοπό τον περιορισμό και έλεγχο αυτών που έχουν πρόσβαση στο αναρτώμενο υλικό.

Στις περιπτώσεις όπου το θύμα έχει ήδη εκτεθεί διαδικτυακά, συστήνεται η όσο το δυνατόν συντομότερη επικοινωνία με την ΔΙ.Δ.Η.Ε. για την επώνυμη καταγγελία του περιστατικού. Με αυτόν τον τρόπο, όπως έχει διαπιστωθεί, υπάρχουν περισσότερες προοπτικές για την ορθή έκβαση της υπόθεσης. Το θύμα θα πρέπει, όσο αυτό είναι δυνατόν, να είναι σε θέση να συγκεντρώνει όλα τα αποδεικτικά στοιχεία και να τα προσκομίσει με την καταγγελία του. Σε περιπτώσεις που το υλικό έχει αναρτηθεί, απαιτείται από το θύμα η άμεση αποστολή «report» προς τις σχετικές ιστοσελίδες για τη διαγραφή του υλικού στο οποίο απεικονίζονται, χωρίς τη συναίνεση τους. Τέλος τα ενήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, όπως και αυτά της εκδικητικής πορνογραφίας, έχουν την δυνατότητα να επικοινωνούν με την τηλεφωνική γραμμή 15900, που διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας, ώστε να λάβουν άμεσα ψυχολογική και νομική συμβουλευτική υποστήριξη.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσες πηγές

- Γ.Γ.Ι.Α.Δ. (2022). 3^η έκθεση για τη βία κατά των γυναικών. Ανακτήθηκε από: <file:///C:/Users/30694/Desktop/%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B1/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Γ.Γ.Ι.Α.Δ. (2023). 4^η έκθεση για τη βία κατά των γυναικών. Ανακτήθηκε από: <file:///C:/Users/30694/Desktop/%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B1/4h-ethsia-ekthesi-gia-ti-Via-kata-twn-gynaikwn.pdf> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Γιαννάκη, Α. (2021, Μάιος 30). *Η μη συναινετική πορνογραφία στην ελληνική έννομη τάξη*. The Art of Crime, 10. Ανακτήθηκε από: https://theartofcrime.gr/wpcontent/uploads/2021/05/13_GIANNAKI_TEYXOS_10.pdf (ανακτήθηκε 18/03/2024).
- Διοτίμα. (χ.χ.). *Ορολογίες*. Ανακτήθηκε από: <https://diotima.org.gr/orologies/#1549466871720-5b33072b-c1dc> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Κανελλόπουλος Δ. (2021, Δεκέμβριος 21). *Το χρονικό της υπόθεσης «Ράδιο Αρβύλα»*. Εφημερίδα των συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/media/324248_hroniko-tis-ypothesis-radio-arbyla (πρόσβαση στις 18/3/2024).
- Καρδαρά, Α. (2020, Αύγουστος 26). 'Εκδικητική πορνογραφία' και 'διαδικτυακός βιασμός'. Postmodern. Ανακτήθηκε από: <https://www.postmodern.gr/ekdikitiki-pornografia-kai-diadi/> (πρόσβαση στις 18/3/2024).

- Νάκος Γ. (2023, Νοέμβριος.16). Revenge porn: «Έκρηξη» υποθέσεων κακοποίησης στην Ελλάδα σε μία διετία. *Liberal*. Διαθέσιμο σε:
<https://www.liberal.gr/synenteyxeis/revenge-porn-ekrxi-ypotheseon-stin-ellada-se-mia-dietia> (ανακτήθηκε 18/03/2024).
- Νίνη, Α., Ρηγόπουλος, Κ. (2021, Μάιος 24). «Στ' αρχίδια μας αν είναι ανήλικη, να μην ήταν πουτάνα». *Documento*. Ανακτήθηκε από:
<https://www.documentonews.gr/article/st-arxidias-mas-an-einai-aniliki-na-minitan-poytana/> (πρόσβαση 18/03/2022).
- Νίνη, Α., Ρηγόπουλος, Α., Σπυράκης, Β. (2021, Μάιος 17). Δίκτυο εκβιασμών, 'ανταλλαγών' και διαπόμπευσης ανήλικων κοριτσιών και γυναικών. Το Κουτί της Πανδώρας. Ανακτήθηκε από:
<https://www.koutipandoras.gr/article/diktyoekbiasmon-antallagon-kai-diapompeysis-anilikon-koritsion-kai-gynaikon> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Πεπόνη Α. (2023, Ιούνιος 21). Η υπόθεση της Ελένης Τοπαλούδη. Ανακτήθηκε από:
<https://www.crimetimes.gr/i-ypothesi-tis-elenis-topaloydi/> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Συρματζής, Δ. (2021, Σεπτέμβριος. 30). Revenge porn / Εκδικητική πορνογραφία: Το έγκλημα ταμπού. ThessNews. Ανακτήθηκε από:
<https://www.thessnews.gr/apopseis-sunenteukseis/revenge-porn-ekdikitikipornografia-to-egklima-tabou> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Στεντούμη, Ι. (2020, Οκτώβριος. 18). Έμφυλη κακοποίηση μέσω εικόνας – εκδικητική πορνογραφία ('revenge porn'). On Law. Ανακτήθηκε από:
<https://site.onlaw.gr/2020/10/stentoumi-revenge-porn-abuse/?cookie-statechange=1653903645480> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Τσακίρογλου Β. (2020, Ιούλιος 20). Η ιστορία της Τούνη: ο βιασμός της Ιωάννας στο διαδίκτυο. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1028192/i-istoria-tis-touni-o-viasmos-tis-ioannas-sto-diadiktuo/> (πρόσβαση 18/03/2024).

- EIGE (χ.χ.). *Κουλτούρα του βιασμού*. Ανακτήθηκε από : https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1314?language_content_entity=el (πρόσβαση 18/03/2024).
- European Commission (χ.χ.). *Ολιστική προσέγγιση της Ε.Ε. για την βιώσιμη ανάπτυξη*. Ανακτήθηκε από: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-whole-government-approach_el (πρόσβαση 18/03/2024).
- CNNGreece, (2022, Νοέμβριος. 8). *Sextortion: Τι είναι ο σεξουαλικός εκβιασμός και τι πρέπει να γνωρίζουν οι γονείς*. Ανακτήθηκε από: <https://www.cnn.gr/ellada/story/336234/sextortion-ti-einai-o-seksoulikos-ekviasmos-kai-ti-prepei-na-gnorizoun-oi-goneis> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Lawspot.gr. Άρθρο 346 - Ποινικός Κώδικας (Νόμος 4619/2019) - *Εκδικητική πορνογραφία*. Ανακτήθηκε από: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-346-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-ekdikitiki> (πρόσβαση 18/03/24)
- Sosialpolicy, (2023, Ιούλιος.19). *Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών; Το Κοινοβούλιο έτοιμο για διαπραγματεύσεις*. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy.gr/2023/07/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%BC%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%84%CE%B7%CF%82-%CE%B2%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA.html> (πρόσβαση 18/03/2024).

Ξενόγλωσσες πηγές

- Bresge, A. CTV News. (2018, φεβρουάριος. 6). *4 in 10 young Canadians have sent a sext, 6 in 10 have received one*. Ανακτήθηκε από: <https://www.ctvnews.ca/lifestyle/4-in-10-young-canadianshave-sent-a-sext-6-in-10-have-received-one-report-1.3791152> (πρόσβαση 18/03/2024).

- Cyber Civil Rights Initiative (2013). *CCRI's 2013 Nonconsensual Pornography (NCP) Research Results*. Ανακτήθηκε από: <https://www.cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2016/11/NCP-2013-Study-Research-Results-1.pdf> (πρόσβαση 18/03/2024).
- EIGE (2022). *Combating Cyber Violence against Women and Girls*. Ανακτήθηκε από: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en (πρόσβαση 18/03/2024).
- EIGE (2017). *Cyber violence against women and girls*. Ανακτήθηκε από: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/cyber-violence-against-women-and-girls> (πρόσβαση 18/03/2024).
- EIGE. (2015). *Gender Equality Index*. Ανακτήθηκε από: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2015/EL> (πρόσβαση 18/03/2024).
- End Violence Against Women Coalition (2013). *New technology: Same old problems: Report of a roundtable on social media and violence against women*. Ανακτήθηκε από: https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wp-content/uploads/Report_New_Technology_Same_Old_Problems.pdf (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Ginty M., (2011, Μάιος 1). *Cyberstalking Turns Web Technologies into Weapons: Women Face Violence via Social Media*, Ottawa Citizen. Ανακτήθηκε από : <https://womensenews.org/2011/05/cyberstalking-turns-web-technologies-weapons/> (πρόσβαση 18/03/2024)
- Hinduja S. (2016). *Revenge porn research, laws, and help for victims*. Cyberbullying Research Center. Ανακτήθηκε από: <https://cyberbullying.org/revenge-porn-research-laws-help-victims> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Maeve D. (2017, Ιούλιος. 7). *Online Harassment*. Pew Research Center. Ανακτήθηκε από: <https://www.pewresearch.org/internet/2017/07/11/online-harassment-2017/> (πρόσβαση 18/03/2024).

- Office For National Statistics (2018, Φεβρουάριος 8). *Sexual offences in England and Wales: Year ending March 2017*. Ανακτήθηκε από:
<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/sexualoffencesinenglandandwales/yearendingmarch2017> (πρόσβαση 18/03/2024).
- Visser, J. (2012, Απρίλιος. 20). *Is anyone up.com, revenge porn website, shuts down after selling to anti-bullying group*. Ανακτήθηκε από:
<https://nationalpost.com/news/isanyoneup-com-revenge-porn-website-shuts-down-after-selling-to-anti-bullying-group> (πρόσβαση 18/03/2024).

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Λυδάκη, Α. (2012). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Σπανοπούλου, Ε. (2022). *Ακτιβιστικές αντιστάσεις στο φαινόμενο της μη συναινετικής πορνογραφίας: Διεκδικώντας ορατότητα στο διαδίκτυο*. Διπλωματική εργασία. Πάντειο Πανεπιστήμιο : Πάνδημος.
- Τζώρτζη, Β. (2018). *Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- Τσιώλης Γ. (2013). *Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα: από τη θέση περί «ριζικής ασυμβατότητας» στο συνδυασμό ή τη συμπληρωματικότητα των προσεγγίσεων*, Ανακτήθηκε από :
file:///C:/Users/30694/Downloads/Posotikes_Poiotikes_Tsiolis.pdf (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Χαλκιά Α. (2011). *Έμφυλες Βιαιότητες : εξουσία, λόγος, υποκειμενικότητες*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Butler J. (2008{1993}). *Σώματα με σημασία: Οριοθετήσεις του «φύλου» στο λόγο*, μτφ. Πελαγία Μαρκέτου, επιμ. Αθηνά Αθανασίου, Αθήνα: Εκκρεμές.
- Foucault, M. (2011{1975}). *Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Μπέτζελος Τ., Αθήνα: Πλέθρον.
- Foucault, M. (2011{1978}). *Ιστορία της σεξουαλικότητας Ι: Η βούληση για γνώση*, μτφρ. Μπετζέλος Τ., Αθήνα: Πλέθρον

- Foucault, M. (1991). *Η Μικροφυσική της εξουσίας*, μτφρ. Τρουλίνου Λ., Αθήνα : Ύψιλον.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Aas K.F. (2013). *Globalisation and Crime*, 2^η έκδοση. London: Sage. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/40720088/Globalization_and_Crime (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Aborisade R. (2022). COVID-19 and Gender-Based Violence: Investigating the “Shadow Pandemic” of Sexual Violence During Crisis Lockdown in Nigeria. Sage Journals. <https://doi.org/10.1177/0306624X221102781>.
- Andrie E., Sakou I., Tzavela E. , Richardson C & Tsitsika E. (2021). Adolescents’ Online Pornography Exposure and Its Relationship to Sociodemographic and Psychopathological Correlates: A Cross-Sectional Study in Six European Countries. *Children*, 8(10): 925. <https://doi.org/10.3390/children8100925>.
- Bartky, Sandra Lee, 1988, «Foucault, femininity and the modernization of patriarchal power», στο Diamond, Irene και Quinby, Lee (επιμ.), *Feminism and Foucault: Reflections on resistance*, Βοστώνη: Northeastern University Press. Ανακτήθηκε από : https://faculty.uml.edu/kluis/42.101/Bartky_FoucaultFemininityandtheModernization.pdf (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Bates S (2017). Revenge porn and mental health: Qualitative analysis of the mental health effects of revenge porn female survivors. *Feminist Criminology* 23(1): 22–42. <https://doi.org/10.1177/1557085116654565>.
- Bloom, S. (2014). No vengeance for ‘revenge porn’ victims: Unraveling why this latest female-centric, intimate-partner offense is still legal, and why we should criminalize it. *Fordham Urban Law Journal*, 42 (1): 233-289. Ανακτήθηκε από : <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2555&context=ulj> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Bordo, S. (1993). *Unbearable weight: Feminism, western culture, and the body*. Berkeley: University of California Press.

- Branch K., Hilinski-Rosick C.M., Johnson E. and Solano G. (2017). Revenge porn victimization of college students in the United States: An exploratory analysis. *International Journal for Cyber Criminology* 11(1): 128–142. DOI:10.5281/zenodo.495777.
- Burns, A. (2015). In full view: involuntary porn and the postfeminist rhetoric of choice. In: Nally, C., & Smith, A. (eds) *Twenty-first Century Feminism: Forming and Performing Femininity* (pp. 93-118). Basingstoke: Palgrave Macmillan http://dx.doi.org/10.1057/9781137492852_5.
- Byers, E. S. (1995). How well does the traditional sexual script explain sexual coercion? Review of a program of research. *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 8(7):25. https://doi.org/10.1300/J056v08n01_02.
- Campbell, J. K., Poage, S. M., Godley, S., Rothman, E. F. (2022). Social anxiety as a consequence of non-consensually disseminated sexually explicit media victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9):10. <https://doi.org/10.1177/0886260520967150>.
- Citron, D. K., Franks, M. A. (2014). Criminalizing revenge porn. *Wake Forest Law Review*, 49:345-391. Ανακτήθηκε από: https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=fac_articles/2022 (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Citron, D. K. (2009). Law's expressive value in combating cyber gender harassment. *Michigan Law Review*, 108(3): 373–415. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/40379876> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Crofts T., Lee M., McGovern A. and Milivojevic S., (2015). Sexting and young people. Basingstoke: Palgrave Macmillan <http://dx.doi.org/10.1057/9781137392817>.
- Cripps J., Stermac L. (2018). Cyber-Sexual Violence and Negative Emotional States among Women in a Canadian University. *International Journal of Cyber Criminology*, 12(1): 171–186. DOI: 10.5281/zenodo.1467891.
- Davidson J., Livingstone S., Jenkins S., Gekiski A., Choak C., Ike T. and Phillips K., (2019). Adult online hate, harassment and abuse: A rapid evidence assessment. Ανακτήθηκε από : <https://repository.uel.ac.uk/item/89615>. (πρόσβαση στις 18/03/2024).

- Drouin M., Ross J., Tobin E., (2015). Sexting: A new digital vehicle for intimate partner aggression? *Computers in Human Behavior* 50: 197–204
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.04.001>.
- Dworkin, A., (1985). "Against the Male Flood: Censorship, Pornography, and Equality." *Harvard Women's Law*, 8 (1): 30.
- Englander E.,(2015). Coerced sexting and revenge porn among teens. *Bullying, Teen Aggression & Social Media*, 1(2): 19–21. Ανακτήθηκε από :
https://www.civresearchinstitute.com/online/article_abstract.php?pid=19&iid=1064&aid=6990 (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Flynn A., Henry N. (2019). Image-based sexual abuse: An Australian reflection. *Women & Criminal Justice*, p.p 1-14.
<https://doi.org/10.1080/08974454.2019.1646190> .
- Franks, M. A. (2021). Drafting an effective ‘Revenge Porn’ Law: A guide for legislators. *Cyber Civil Rights Initiative*. Ανακτήθηκε από:
<https://cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2021/10/Guide-for-Legislators-10.21.pdf> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Frazier, P. A. (2003). Perceived control and distress following sexual assault: A longitudinal test of a new model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84 : 1257-1269. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.84.6.1257>.
- Garcia J.R., Gesselman A.N., Siliman S.A., Perry B.L., Coe K. and Fisher H.E., (2016). Sexting among singles in the USA: Prevalence of sending, receiving, and sharing sexual messages and images. *Sexual Health*, 13(5): 428-435.
<https://doi.org/10.1071/sh15240>.
- Gkintoni E., Halkiopoulos C., Antonopoulou H. & Koutsopoulou I. (2021). Neurocognitive behavior analysis of sexting phenomenon in young adults. *Technium Social Sciences Journal*. Vol. 24 :400-410. ISSN : 2668-7798.
- Gotved S., (2006). Time and space in cyber social reality. *New Media and Society* 8(3): 467–486. <https://doi.org/10.1177/1461444806064484>.
- Goudsmit, M. L. R. (2017). *Revenge pornography: A conceptual analysis: Undressing a crime of disclosure*. Leiden University. Ανακτήθηκε από:

<https://studenttheses.universiteitleiden.nl/handle/1887/47472> (πρόσβαση στις 18/03/2024).

- Hall, R. (2004). “It can happen to you”: Rape prevention in the age of risk management. *Hypatia*, 19 (3): 1-19. Ανακτήθηκε : <https://www.jstor.org/stable/3811091> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Harwood J., Dooley J.J., Scott A.J. and Joiner R., (2014). Constantly connected: The effects of smart-devices on mental health. *Computers in Human Behavior* 34: 267-272. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.chb.2014.02.006>.
- Haynes J., (2018). Legislative Approaches to Combating ‘Revenge Porn’: A Multijurisdictional Perspective. *Statute Law Review*, 39 (3) :319– 336. doi:10.1093/slr/hmx008.
- Henry N., Powell A., (2015). Embodied harms: Gender, shame, and technology-facilitated sexual violence. *Violence Against Women* 21(6): 758–779. <https://doi.org/10.1177/1077801215576581>.
- Holland, J., Ramazanoglu, C., Sharpe, S., Thomson, R. (2004). *The male in the head: Young people, heterosexuality, and power* (2nd ed.). London, England: Tufnell Press.
- Huber, A. (2022). “A shadow of me old self”: The impact of image-based sexual abuse in a digital society. *International Review of Victimology*. <https://doi.org/10.1177/02697580211063659>.
- Jane, E. (2017). *Misogyny online: A short (and brutish) history*. London: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781473916029>.
- Jane, E. A. (2014) “Your a ugly, whorish, slut”. *Feminist Media Studies*, 14(4), 531-546. <https://doi.org/10.1080/14680777.2012.741073>.
- Kamal M., Newman W., (2016). Revenge Pornography: Mental Health Implications and Related Legislation. *American Academy of Psychiatry and the Law*, 44(3):359-67. Ανακτήθηκε από : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27644870/> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Kant I., (1997{1784}). *Lectures on Ethics*, μτφρ. Peter Heath, επιμ. Peter Heath. Cambridge University Press.

- Kelly, L. (2012). Standing the test of time? Reflections on the concept of the continuum of sexual violence. Στο J. Brown, S. Walklate (Eds.), Handbook on sexual violence (pp. xvii–xxvi). Routledge.
- Lupton D., (2014). Digital sociology. London: Routledge.
- Mckinley T., Levis T., (2020). Why did she send it in the first place? Victim blame in the context of ‘revenge porn’. Psychiatr Psychol Law, 27(3): 386–396. <https://doi.org/10.1080%2F13218719.2020.1734977> .
- MacKinnon, Catharine A., (1987). Feminism Unmodified. Cambridge (Massachussetts) and London.: Harvard University Press. Ανακτήθηκε από : <https://readcatharinemackinnon.files.wordpress.com/2020/07/catharine-a-mackinnon-feminism-unmodified-discourses-on-life-and-law-1.pdf> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Margolies S. (2015) Revenge Porn: Why Perpetrators Need to be Put Behind Bars. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/14761754/Revenge_Porn_Why_Perpetrators_Need_to_be_Put_Behind_Bars (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- McGlynn, C., & Rackley, E. (2017). Image-based sexual abuse. Oxford Journal of Legal Studies, 37(3): 534–561. <https://doi.org/10.1093/ojls/gqw033>.
- McGlynn, C., Rackley, E., & Houghton, R. (2017). Beyond ‘revenge porn’: The continuum of image-based sexual abuse. Feminist Legal Studies, 25(1), 25–46. <https://doi.org/10.1007/s10691-017-9343-2>.
- Mendes, K., Ringrose, J., & Keller, J. (2018). #MeToo and the promise and pitfalls of challenging rape culture through digital feminist activism. European Journal of Women’s Studies, 25(2), 236–246. doi: 10.1177/1350506818765318.
- Nobles M., Levenson J., Youstin T. (2012). Effectiveness of Residence Restrictions in Preventing Sex Offense Recidivism. Sage Joynals, 58(4). <https://doi.org/10.1177/0011128712449230>.
- Nussbaum, M, C. (2007). Feminism, Virtue, and Objectification, In R. Halwani (Ed.), Sex and Ethics: Essays on Sexuality, Virtue, and the Good Life. Palgrave MacMillan.

- Perry, K., Ricciardelli, R., & Adorjan, M. (2022). The gendered dynamics of sexting as boundary work. *Sage Journals*, 30(4):400-418. <https://doi.org/10.1177/11033088221076615>.
- Powell, A. (2010). Configuring consent: emerging technologies, unauthorised sexual images and sexual assault. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 43(1), 76-90. <http://dx.doi.org/10.1375/acri.43.1.76>.
- Powell A., Cameron R. and Stratton G. (2018). *Digital Criminology: Crime and Justice in Digital Society*. London: Routledge.
- Powell A., Henry N. (2017). *Sexual violence in a digital age*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Ανακτήθηκε από: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-10039733-a7a19e4210.pdf> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Powell A., Scott A., Henry N. (2018). Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *Sage Journals*, 17(2): 199-223. <https://doi.org/10.1177/1477370818788006>.
- Powell, A., Henry, N. (2016). Sexual violence in the digital age: The scope and limits of criminal law. *Social & Legal Studies*, 25(4):397-418. <https://doi.org/DOI:10.1177/0964663915624273>.
- Powell, A. (2009). New technologies, unauthorised visual images and sexual assault. *ACSSA Aware*, 23(6):12. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/1985860/New_technologies_unauthorised_visual_images_and_sexual_assault (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Razza, K. (2015). Cyber-bullying: an analysis of the European framework on cyberbullying. *Computer and Telecommunications Law Review*. <http://dx.doi.org/10.1375/ajgc.15.1.68>.
- Ringrose J., Renold E. (2013). Feminisms re-figuring 'sexualisation', sexuality and 'the girl', *Feminist Theory*. London: SAGE Publications Ltd, 14(3): 247–254. <http://dx.doi.org/10.1177/1464700113499531>.
- Ruvalcaba, Y., & Eaton, A. A. (2019). Nonconsensual pornography among U.S. adults: A sexual scripts framework on victimization, perpetration, and health

correlates for women and men. *Psychology of Violence*, 10(1), 68–78.
<https://doi.org/10.1037/vio0000233>.

- Salter M., Crofts T. and Lee M., (2013). Beyond Criminalization and Responsibilisation: Sexting, Gender and Young People, *Current Issues in Criminal Justice*: 24(3). <http://dx.doi.org/10.1080/10345329.2013.12035963>.
- Salter M. & Crofts T. (2015) Responding to revenge porn: Challenging online legal impunity. In Comella, L. and Tarrant, S. (Eds.) *New views on pornography: Sexuality, Politics, and the Law* (pp. 233-256). Ανακτήθηκε από : <https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws:29675> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Sepec M. (2019). Revenge pornography or non-consensual dissemination of sexually explicit material as a sexual offence or as a privacy violation offence. *Journal of Cyber Criminology*, 13(2), 418–438. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3707562>.
- Sparks, B. (2021). A Snapshot of Image-Based Sexual Abuse (IBSA): Narrating a Way Forward. *Sexuality Research and Social Policy*, 19, 689-704. <https://doi.org/10.1007/s13178-021-00585-8>.
- Spadaccini C. (2017). What is revenge porn and how I can protect myself?. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/35886754/What_is_revenge_porn_and_how_can_I_protect_myself (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Stratton G, Powell A and Cameron R (2017) Crime and justice in digital society: Towards a ‘digital criminology’? *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 6(2): 17-33. doi: 10.5204/ijcjsd.v6i2.355.
- Stroud, S. R., Henson, J. A. (2017). Social media, online sharing, and the ethical complexity of consent in revenge porn. *Online Consumer Behavior: The Dark Side of Social Media*, Angeline Close Scheinbaum (ed.), Routledge. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/28375065/Social_Media_Online_Sharing_and_the_Ethical_Complexity_of_Consent_in_Revenge_Porn (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Stroud S. (2014). The dark side of the online self: A pragmatist critique of the growing plague of revenge porn. *Journal of Mass Media Ethics* 29(3): 168–183. <http://dx.doi.org/10.1080/08900523.2014.917976>.

- Subrahmanyam, K., & Smahel, D. (2011). Digital youth: The role of media in development. Springer. Ανακτήθηκε από :<http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4419-6278-2> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Tolman, D. L., Bowman, C. P., Fahs, B. (2014). Sexuality and embodiment. In D. L. Tolman, L. M. Diamond, J. A. Bauermeister, W. H. George, J. G. Pfaus, & L. M. Ward (Eds.), APA handbook of sexuality and psychology. American Psychological Association, 1: 759-804. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/14193-025>.
- Trano M. (2019). Revenge Porn: A Review of How Effective Revenge Porn Laws Are and the Obstacles They Face. Utica College ProQuest Dissertations Publishing. Ανακτήθηκε από :
<https://www.proquest.com/openview/57319314bb81fae00509230037f52521/1?pq-origsite=gscholar&cbl=51922&diss=y> (πρόσβαση στις 18/03/2024).
- Ward, C. (1998). Stress, coping and adjustment in victims of sexual assault: The role of psychological defense mechanisms. Counselling Psychology Quarterly, 1, 165-178. <https://doi.org/10.1080/09515078808254199>.
- Yar M (2012) E-crime 2.0: The criminological landscape of new social media. Information and Communications Technology Law 21(3): 207–219 <https://doi.org/https://doi.org/10.5281/zenodo.3709306> .

Παράρτημα

Οδηγός συνεντεύξεων για ΔΙ.Δ.Η.Ε.

1. Νομοθεσία

- 1.1. Πώς προσεγγίζονται ποινικά οι δράστες και τι προϋποθέσεις απαιτούνται για τη στοιχειοθέτηση κακουργήματος;
- 1.2. Πώς προσεγγίζονταν στο παρελθόν, πριν την προσθήκη του άρθρου 346 του ΠΚ «Εκδικητική Πορνογραφία»;
- 1.3. Έχει παρατηρηθεί αυξομείωση των καταγγελλομένων περιστατικών μετά την αυστηροποίηση της σχετικής νομοθεσίας;
- 1.4. Προβλέπεται καθεστώς ειδικής προστασίας και αρωγής στα θύματα τέτοιων αδικημάτων;
- 1.5. Προβλέπεται από την υφιστάμενη νομοθεσία η διαγραφή του επίμαχου υλικού από ιστοσελίδες ή εφαρμογές; Υπάρχει τρόπος να «κατέβει» το υλικό και αν ναι ποια τεχνολογικά εργαλεία και διαδικασίες χρησιμοποιούνται;
- 1.6. Η απειλή ανάρτησης υλικού εκδικητικής πορνογραφίας διώκεται και αν ναι με ποιόν τρόπο; Συμπεριλαμβάνεται στην υφιστάμενη νομοθεσία;

2. Αδίκημα

- 2.1. Ποια είναι τα συνήθη κίνητρα των δραστών;
- 2.2. Πώς διαπράττεται συνήθως η δημοσίευση της ιδιωτικής – σεξουαλικής εικόνας; Μέσω ποιών εφαρμογών;
- 2.3. Πώς αντιμετωπίζονται οι περιπτώσεις κλειστών ομάδων σε εφαρμογές διαδικτυακής συνομιλίας και άλλων παράνομων εφαρμογών στις οποίες διακινείται υλικό εκδικητικής πορνογραφίας;
- 2.4. Υπάρχουν κάποιες ειδικές συστάσεις για την πρόληψη του εγκλήματος;
- 2.5. Τι είναι η ηλεκτρονική απόδειξη και το ψηφιακό αποτύπωμα και πώς αυτά μπορούν να συνεισφέρουν στην πρόληψη και την έρευνα του συγκεκριμένου εγκλήματος;
- 2.6. Μετά την καταγγελία ενός περιστατικού, ποια εμπόδια ενδεχομένως συναντάτε και σε ποια στάδια της έρευνας;
- 2.7. Με ποιόν τρόπο φτάνουν τα καταγγελλόμενα στην Υπηρεσία σας; Φτάνουν άμεσα από τα θύματα ή έμμεσα μέσω τρίτων προσώπων; Δέχετε καταγγελίες μέσω της τηλεφωνικής γραμμής SOS 15900 της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων;

3. Θύματα

- 3.1. Πως προσεγγίζονται τα θύματα των συγκεκριμένων αδικημάτων; Παρέχεται συνδρομή ειδικών ψυχολόγων για την καλύτερη διαχείρισή τους;
- 3.2. Τι ανησυχίες εκφράζουν περισσότερο τα θύματα κατά την καταγγελία τους;
- 3.3. Ποιοι παράγοντες λειτουργούν ανασταλτικά ώστε ένα θύμα να φτάσει στην καταγγελία;
- 3.4. Στατιστικά ποιο φύλο και ποιες ηλικίες πλήττονται περισσότερο ως θύματα εκδικητικής πορνογραφίας;

4. Προκλήσεις και προτάσεις

- 4.1. Ποια είναι τα σημαντικότερα κενά στο νομοθετικό πλαίσιο από την εμπειρία σας και τί προτείνετε για να καλυφθούν?
- 4.2. Οι εταιρίες επικοινωνίας και οι υπεύθυνοι των πλατφορμών μέσω κοινωνικής δικτύωσης ανταποκρίνονται πάντα στα αιτήματα? Ποιες προτάσεις για τη βελτίωση του πλαισίου προτείνετε?
- 4.3. Ως προς το χρόνο διευθέτησης της υπόθεσης υπάρχουν καθυστερήσεις, εμπόδια ή άλλα προβλήματα? Αν ναι, πώς θα μπορούσε να επιταχυνθούν οι διαδικασίες?
- 4.4. Από την εμπειρία σας, το θύμα είναι γενικά ικανοποιημένο από τη διευθέτηση του ζητήματος?

Οδηγός συνέντευξης για Γ.Γ.Ι.Α.Δ.

1.1. Νομοθεσία

- 1.2. Πώς έχετε συμβάλει στην διαμόρφωση της υφιστάμενης νομοθεσίας για την εκδικητική πορνογραφία;
- 1.3. Έχει παρατηρηθεί αυξομείωση των καταγγελλομένων περιστατικών μετά την αυστηροποίηση της σχετικής νομοθεσίας;
- 1.4. Προβλέπεται καθεστώς ειδικής προστασίας και αρωγής στα θύματα τέτοιων αδικημάτων; Τι διαδικασίες ακολουθείται προς την κατεύθυνση αυτήν;
- 1.5. Ποιοι κατά τη γνώμη σας ήταν οι λόγοι που καθυστέρουσαν την αυστηροποίηση της νομοθεσίας; Ποιο θεωρείται ότι ήταν το έναυσμα για την αλλαγή; Η Ελλάδα σε ποιο στάδιο βρίσκεται σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωπαϊκής κοινότητας;

2. Πολιτικές

- 2.1. Υπάρχουν κάποιες ειδικές συστάσεις για την πρόληψη του εγκλήματος;

- 2.2. Πέραν της τηλεφωνικής γραμμής SOS 15900 που διατηρείτε για την καταγγελία υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης, υπάρχει άλλος τρόπος για να καταγγελθεί μία υπόθεση;
- 2.3. Τι ακολουθεί από πλευρά σας μετά από μία καταγγελία; Υπάρχει κάποιο πρωτόκολλο ενεργειών που ακολουθείτε;
- 2.4. Τι ποσοστό επί του συνόλου των καταγγελιών αφορά την εκδικητική πορνογραφία; Παρατηρείτε αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια;
- 2.5. Σε τι επίπεδο βρίσκεται η συνεργασία σας με τις διωκτικές αρχές;
- 2.6. Συμμετέχετε σε διεθνείς ή ευρωπαϊκές δράσεις για την αντιμετώπιση της εκδικητικής πορνογραφίας; Υπάρχουν συγκεκριμένες διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές για την πρόληψη του φαινομένου με τις οποίες οφείλουμε να συντασσόμαστε;
- 2.7. Πραγματοποιείται σχετικές δράσεις ενημέρωσης και ημερίδες για το κοινό;

3. Θύματα

- 3.1. Πως προσεγγίζονται τα θύματα των συγκεκριμένων αδικημάτων; Παρέχεται συνδρομή ειδικών ψυχολόγων για την καλύτερη διαχείρισή τους;
- 3.2. Τι ανησυχίες εκφράζουν περισσότερο τα θύματα κατά την καταγγελία τους καθώς και μετέπειτα κατά την παροχή αρωγής από μέρους σας;
- 3.3. Ποιοι παράγοντες λειτουργούν ανασταλτικά ώστε ένα θύμα να φτάσει στην καταγγελία κατά τη γνώμη σας;
- 3.4. Στατιστικά ποιες ηλικίες πλήττονται περισσότερο ως θύματα εκδικητικής πορνογραφίας; Που κατά τη γνώμη σας οφείλεται αυτό;

4. Προκλήσεις και προτάσεις

- 4.1. Ποια είναι τα σημαντικότερα κενά στο νομοθετικό πλαίσιο από την εμπειρία σας και τί προτείνετε για να καλυφθούν;
- 4.2. Από την εμπειρία σας, το θύμα είναι γενικά ικανοποιημένο από τη διευθέτηση του ζητήματος;

Επεξήγηση συμβόλων

(...)	Αφαίρεση πρότασης
“...”	Λόγια τρίτου

Σημειώνεται ότι για λόγους διατήρησης της ανωνυμίας των συμμετεχόντων τα αρχικά των ονομάτων τους έχουν αλλαχθεί.